

tv-15 naš TOVARIS

Št. 24
16. junija 1988
Leto XXVI

Glasiło borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Iz vsebine

Kaj misli o našem aktualnem družbenem trenutku Rudolf Hribnik-Svarun, razberete iz Našega pogovora

na 2. strani

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije predstavlja kandidate za vodilne funkcije v slovenski borčevski organizaciji

na 4. strani

S seje zveznega odbora ZZB NOV – o ustavi

Pogledi slovenskih borcev

Iz razprave dr. Franceta Hočevarja

Ustavne amandmaje pripravljamo in sprejemamo v pogojih gospodarske in družbene krize, pa tudi v času, ko pripravljamo in sprejemamo vrsto reform in ukrepov – predvsem na področju uveljavljanja tržnega gospodarstva. V tem trenutku se še vedno bolj ukvarjamo z različnimi negativnimi pojavi krize, o tem, kako bodo delovali reformni ukrepi v družbi, pa nimamo prave predstave; kaj je treba storiti, da bi odprli reformam svobodno pot in kaj je treba storiti, da bi pred morebitnimi negativnimi pojavi ubranili izročila revolucije in samoupravnega socializma. Zato je v tem trenutku najpomembnejše, da z ničimer ne obremenjujemo prihodnosti, da ne zapiramo razvoja.

Ob pripravljanju reforme smo prišli do spoznanja, da moramo najprej spremeniti ustavo, da bi reformo omogočili. Iz tega moramo vsekakor potegniti poduk, da se nam ne bi to v prihodnje spet zgodilo. Ustave in amandmajev ne smemo obremenjevati s podrobnostmi, kauzalistiko, ideologiziranimi strahovi pred morebitnimi nevarnostmi. Čeprav je preveč zakonov in drugih predpisov, je vendar treba z njimi urejati številna vprašanja, ki so danes urejena z ustavo in amandmaji, ker je tako lahko veliko bolj elastično spreminjati in prilagajati rešitve, novim pogojem primerno. V amandmajih je torej treba izpustiti vse, kar bi lahko oviralo sprejemanje reformnih ukrepov.

Ustava je osnovni zakon države in mora vsebovati osnovna določila o urejanju države ter o družbenih odnosih, o človekovih in občanovih pravicah; vse drugo, kar se pogosteje spreminja, pa mora biti urejeno

z zakoni in drugimi predpisi. Za razliko od programa družbenopolitičnih organizacij ustavi ni potrebno, da bi vsebovala vizijo družbe, ampak mora ugotavljati in ščititi realno obstoječe družbene odnose in to na takšen način, da ne zapira perspektive v njihov razvoj. Vizija je vizija in nihče ne more zagotavljati, da se bo družba gibala na način in po poteh, ki jih predvideva. Vizija nas lahko navdihuje, ni pa treba, da bi nas omejevala v praktičnih rešitvah in da bi zapirala alternative v reševanju posameznih vprašanj. Zato je potrebno ustavo in ustavne amandmaje razrešiti pretiranega normativizma, ideologiziranih stališč, zapletenega načina izražanja in podobnega. Ustavni amandmaji v tem pogledu niso storili koraka naprej. Nasprotno. Še bolj izumetničeno so skonstruirani in pisani na način, ki ni dostopen delovnim ljudem.

Zato ni čudno, da je splošna želja borcev in širše javnosti, naj bi se pristopilo k pripravi nove ustave, ki bi seveda morala izhajati iz avnojske opredelitve federacije, samoupravnega sistema in gospodarskega razvoja na tržnih osnovah. Treba se je izogniti temu, da se priprave z novo ustavo odvijajo v senci sedanje krize; treba je počakati na delovanje reform, zlasti tržišča. Ustavodajalec mora težiti k temu, da bi z ustavo dajal družbi trden temelj, da bi bile odločbe v ustavi takšne, da bo na njihovih temeljih množno razvijati stabilno družbo. Zato ni treba hiteti s sprejemanjem nove ustave, dokler zato ne dozori pogoji.

Borci in njihove organizacije v Sloveniji so enotni tudi glede stališča, da morajo rešitve, ki jih vsebuje ustava iz leta 1974 o federativni ureditvi, o odnosih v federaciji, ka-

kor tudi o vlogi republik in avtonomnih pokrajin, predstavljati stabilen in dolgoročen temelj naše skupne države. Prepričani smo, da kakršnokoli pomikanje vloge in pristojnosti v korist centra in na škodo republik ter avtonomnih pokrajin slabi našo državo, ker slabi odgovornost republik in avtonomnih pokrajin za skupno državo. Tega ne govorim na pamet, ampak na podlagi dogajanj v letu 1941, kakor tudi iz izkušenj revolucije in narodnoosvobodilnega boja. Ali so imeli v času vojne federativne odnose med sedanjimi republikami in avtonomnimi pokrajinama? Menim, da smo jih imeli. Ali je to škodilo našemu skupnemu boju, bratstvu in enotnosti, boju za iste cilje? Menim, da ni. Nasprotno, naš boj je bil tako še bolj močan in samo tako smo bili zmožni za boj mobilizirati vse naše narode in narodnosti.

Menim, da ta izkušnja iz vojne velja še za danes in da bo veljala tudi za jutri. Jugoslavija je močna samo takrat, kadar živijo v njej svobodni državljani in zadovoljni narodi ter narodnosti, ki so v Jugoslaviji ustvarili najboljše pogoje za svoboden razvoj, za neodvisnost in varnost ter za skupno izgradnjo takšnega socializma, ki jim omogoča mirno življenje in napredek. Tudi danes nas morajo povezovati skupna stremjenja in cilji, to pa so: razvijanje tržnega gospodarstva, krepitev samoupravne demokracije in prenavljanje zveze komunizma, ki sedaj zaostaja v prilagojevanju reformnih gibanj. Gospodarstvo je treba takoj odrešiti političnega varuštva in mu omogočiti, da sprejme tržni način poslovanja. To bo omogočilo tudi delovanje enotnega jugoslovanskega tržišča, kajti, kjer ni tržišča, tudi enotnega tržišča ne more biti. Solidarnost, ki je v nekaterih primerih in v nekaterih vprašanjih umestna, ne sme biti izgovor za poskuse pospešenega in administrativnega izenačevanja pogojev na posameznih področjih. Takšni poskusi ne morejo uspeti pri stvareh, kjer so stoletja življenja v različnih pogojih pustila velike razlike, ki jih ni mogoče odstraniti ne

s predpisi ne z ustavo, ampak le s potrpežljivimi, vztrajnimi in dolgotrajnimi prizadevanji.

Slišati je opazke tudi proti statutu sporazumevanja in konsenza med republikami in avtonomnimi pokrajinama. Slišati je, da z večinskim izglasovanjem pridemo do hitrejših in preprostejših rešitev. To pa je zelo poenostavljeno in kratkovidno stališče, ki v bistvu vidi moč v večini, ki to moč uporablja nad manjšino. Moč večine je vedno varljiva in negotova, ko gre za vprašanja življenjsko pomembnih interesov posameznih narodov in narodnosti. Ni moč v preglašovanju, ampak v oblikovanju kompromisa, ki je sprejemljiv za vse, je usoglašen. V družbi ne more biti zdravega in kohezivnega stanja, če bi dovolili, da večina s preglašovanjem krni življenjske interese manjšin. Instituti sporazumevanja in konsenza med republikami in avtonomnimi pokrajinama so nujen atribut federacije, kakršna je skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Federativna ureditev države zagotavlja obstanek Jugoslavije. To je njen najtrdniji temelj, ki mora biti stabilen in v katerega ne bi smeli drezati ob vsaki spremembi ustave. Če z nepotrebnimi intervencijami destabiliziramo ta temelj skupne države, delamo škodo, ki je z ničimer ni mogoče opravičiti.

Borci in njihove organizacije v Sloveniji so dali konkretne pripombe in predloge na številne amandmaje in njihove rešitve. Ne bi ponavljal njihovih stališč o posameznih problemih, ker se je z njimi mogoče seznaniti v gradivih. Končno pa je treba reči, da se borem v Sloveniji ne zdi nesprejemljiv predlog, da bi nekatere amandmaje, ki jih je treba hitro sprejeti, ker omogočajo reformne sklepe, sprejemali hitreje in ločeno od ostalih amandmajev. V vsakem primeru menimo, da bi morali biti amandmaji izglasovani eden za drugim, tako, da ne bi zavrli sprejemanja amandmajev v celoti, saj nekateri izmed njih niso za vse sprejemljivi.

Iz pogovora z narodnim herojem in generalpolkovnikom Jugoslovanske ljudske armade Rudolfom Hribnikom-Svarunom

Demokratizacija pod Triglavom

Najino srečanje je imelo na začetku pred seboj manjši »zalagaj« vprašanj, saj smo hoteli od znanega partizanskega komandanta Svaruna izvedeti predvsem mnenje in razlago o razvijanju revolucionarnih izročil s hojo na triglavske spominske pohode – po poteh 31. divizije. Te pohode namreč že nekaj let zapored organizirajo tri »podtriglavske« občine, katerih meje se stikajo prav pod Triglavom. Mladina in borci se v pripravah na te pohode prizadevno lotevajo skupnega dela. Jasno je, da ni moglo ostati le pri Triglavu, če vemo, da sva se s Svarunom pogovarjala prav v času, ko je v Beogradu potekala konferenca jugoslovanskih komunistov. Najprej je o tradiciji k vprašanju sedanjosti zaobrnil besedovanje naš sogovornik, potlej pa smo ga še to in ono vprašali. Tako se nam je simbolika očaka Triglava prepletla z vprašanji o slovenskih in jugoslovanskih poteh in stranpoteh v višje oblike demokratičnega samoupravnega socializma, oziroma se je »spotikala« ob številnih problemih sedanjosti. Ob kratkem uvodu s kavo in pred prvim »uradnim« vprašanjem je iz Svarunovih besed že odsevalo nekaj tistega, kar se mu je »nabralo« ob spremljanju partijske konference pred televizorjem.

Pogovarjava se v času, ko je vse v znaku konferenc Zveze komunistov. Zato bi se tudi jaz želel, z našim nekdanjim partijskim jezikom – besednjakom, »navezati« na to temo, da povem tisto in na tak način kot resnično čutim.

Seveda gre pri tem le za nekatere navržene misli in poglede in toliko, kolikor nama dopušča prostor, namenjen za ta pogovor.

Spričo dejstva, da so se prvi sestali komunisti Slovenije in dali svoj pogled na naš splošen položaj namenjam nekaj besed najprej konferenci ZKS.

Zares in povsem so mi legle na srce, kot se temu v ljudskem besednjaku reče, njihove analize in ocene stanja v naši družbi. Če pa gledamo širše, potem pa tudi njihovo videnje temeljnih vzrokov in preprek, ki stojijo na poti nadaljnji izgradnji socializma nasploh.

Nemalokrat smo ob raznih priložnostih pred konferenco ZKS med seboj razpravljali o tem, da se pri ljudeh poraja precejšnja zmeda, vendar tudi pomembna idejno-politična gledanja, tako na našo prehojeno pot, kot glede nadaljnega razvoja socializma in naše družbe nasploh. Ugotavljali smo, da vsi, ki so jim pri srcu naše znane temeljne opredelitve (saj jih ni treba naštevati), nujno potrebujejo jasn pogled in odgovor na tiste temeljne vzroke, ki resno ogrožajo nadaljnji razvoj naše družbe.

Danes sem prepričan, da je konferenca ZKS to delo uspešno opravila. Menim, da so bili z njo dani jasni in prepričljivi odgovori na vsa najpomembnejša vprašanja. Tako v idejno-političnem, splošno družbenem, gospodarskem in drugih pogledih. Kompas je zelo dobro naravnal, če tako rečem. Vsi smo dobili pravi kurz.

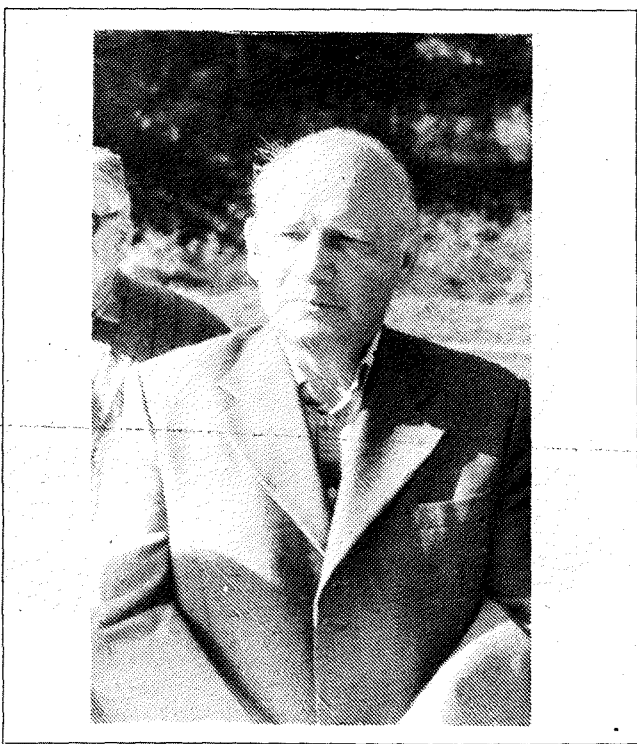
Seveda pa gre sedaj za dosledno vztrajanje v tej smeri. To pa je vsekakor naša skupna naloga. Kajti zavedati se moramo, da je značaj naših težav in problemov takšen, da v svojem bistvu zadeva vse nas, slehernega člana družbe, od predsednika predsedstva federacije in republike pa do zadnjega upokojenca. Ob tej resnici ne more in ne sme biti nobenega slepomišljenja. Poudarjam, da pri tem mislim na bistvo naše splošne problematike, ki je, vsaj po mojem, v moralni sferi, zato se mora začeti in končati pred-

vsem z osebnim zgledom.

Gre tudi za pametno, odgovorno in smotrno usmerjanje ter koncentracijo vseh umskih in materialnih potencialov družbe na

ko je negativne težnje (ki trajajo že vse predolgo) življenjsko nujno treba povsem začeti spreminjati tudi za ceno nekaterih odpo-

vedovanj in žrtvovanj; od-

tista ključna, (danes tudi že dobro znana) težišča, od razreševanja katerih je najbolj odvisen trajen uspeh vseh družbenih prizadevanj in žrtv, vloženih za stabilizacijo stanja.

Sedaj, nekaj tednov po konferenci ZKS, lahko z velikim zadovoljstvom ugotavljamo tako rekoč popolno enotnost naših ljudi v razumevanju, da je združitev vseh sil in vztrajanje na tej poti za vse nas, največjega, rekel bi tudi, usodnega pomena in je tudi edini, resnično odrešilni recept za uresničevanje postavljenih ciljev.

To dodobra potrjujejo tudi ostale konference ZK, ki so sledile ZKS. Vsem je skupno to, da se mora jugoslovanska družba temeljito in takoj reformirati. Večini v Jugoslaviji je danes jasno, da gre za temeljito družbeno in gospodarsko reformo, da gre za potrebo po bistveno spremenjenem načinu delovanja vseh družbeno-političnih dejavnikov. Še posebno ZK, SZDL, mladine in sindikatov.

Upam, da se ne motim, ko ugotavljam, da je vsem konferencam ZK in ne samo konferencam ZK, temveč vsem razpravam in analizam o stanju v naši družbi v zadnjem obdobju, skupna še ena in nadvse pomembna ugotovitev: po moje bi lahko rekli, da gre za bolečo streznitev da je prišel čas grenke resnice,

za narodnoosvobodilni boj, boj s Stalinom in stalinizmom, za obnovo prej silno siromašne in v vojni strahotno razrušene dežele. Vse to je bilo storjeno v najtežjih časih. Dejal bi, tudi v nemogočih pogojih ter ob strahotnih prizadevanjih in ogromnih žrtvah.

Skratka, ta generacija je resnično lahko ponosna na svojo prehojeno pot. Ne gre le za dejstvo, da je s herojskim bojem za svobodo in narodnostni ter človeški obstoj izpisala najsvetlejšo stran naše zgodovine, temveč gre tudi za dejstvo, da je v njenem času naša družba postala dokaj razvita in tudi bogatejša. Ustvarila in zagotovila je solidno osnovo za nadaljnji razvoj družbe.

Seveda pa je tudi res, da še vedno močno zaostajamo za razvitim svetom. Res je tudi, da je težko v svetu najti družbo, ki bi zapravila toliko človeške energije in materialnih sredstev v prazno, v nešteti primerih jalovo. Verjamem, da nas je to končno tudi stregnilo in spametovalo. Vsaj večina ljudi je takšnih, da se dobro zavedajo, kam bi nas vodilo, če bi se tako še nadaljevalo.

Brez slepomišljenja so se na konferencah ZK vrstila ugotavljanja, da so za takšno prakso in stanje kriva konkretna vodstva. Še posebno tista v samem jugoslovanskem vrhu. Kritike, izgovorjene s tribun jugoslovanskih komunistov so takšne, kakršnih na naši jugoslovanski sceni še ni bilo. Jasno in glasno se je govorilo o tem, da za ta vodstva ne more biti nikakršnih popravilnih izpitov. Jasno in odločno je bilo povedano, da gre za zadnji poziv, naslovljen tem vodstvenim organom. Tako državnim kot partijskim. Odločno se je zahtevalo, da se takoj izvedejo vse znane reforme ter da se s tem ponovno pridobi zaupanje v sistem in avantgardno vlogo zveze komunistov.

Naj končam. Menim, da vse, kar je bilo rečenega, oziroma, kar so dale konference ZK, govori o veliki stopnji enotnosti v temeljnih vprašanjih, ki zadevajo interese slehernega izmed nas in ki imajo usoden pomen za družbo kot celoto. Kajti, gre za dejstvo, da ta družba tako velikega prenavljanja še ni doživela.

Osebnost sem prepričan, da imamo dovolj notranje moči in sposobnosti, da to tudi uspešno izpeljemo. Verjamem v visoko stopnjo ozaveščenosti in pripravljenosti našega človeka, da tudi v tej, če lahko tako rečem, splošni narodovi preizkušnji, zavestno dajo svoj polni prispevek za uspešen izhod iz kriznega stanja.

Pri tem je, (razen malo dušja in nezaupanja v lastne sile, kar je trenutno močno čutiti v splošnem družbenem vzdušju) po mojem posebno nevaren naš največji notranji sovražnik, to je široko razraščena in silno ukoreninjena birokracija.

V mislih imam vso odvečno družbeno nadgradnjo, pa tudi naše medsebojne odnose in dejstvo, da smo v marsičem izgubili nekdanje silno izostrene kriterije za to, kaj je kaj in pravi občutek za moralna merila. Merila, po katerih se ravna ves sodobni kulturni, oziroma napredni svet.

Bili bi v veliki zmoti, če bi mislili, da je birokracija samo v vrhovih in centralnih ustanovah. Nasprotno, zagrizla se je v vse pore družbenega organizma. Zelen bi, da bi se o tem motil, vendar menim, da je postala birokracija rakova rana ter da iz nje izhajajo vse naše družbene zablode. Dokazuje za to bi lahko našteval brez konca in kraja.

Obračunati z birokracijo pomeni ustvariti temeljne pogoje za uspeh katerekoli izmed številnih, resnično revolucionarnih sprememb, ki so pred nami. Kljub že ugotovljeni veliki enotnosti, izraženi na konferencah ZK glede nujnosti reformiranja družbe, moramo računati s krčeviti odpori tistih sil, ki bodo ob slehernih spremembah preživelega izgubile svoje pozicije. Gre za živo resnico, da je imela birokracija, v pravem pomenu besede v svojih rokah tako škarje kot platno in da je odločala o tem, kolikšnega kosa kruha bo kdo v družbi deležen. Sedaj dobi najmanjši kos kruha prav tisti, ki največ ustvarja. In ne samo to, še vedno se mu zmanjšuje... To je nadvse boleča resnica.

Edino možen obračun z birokracijo po edini poti, po poti resnične in popolne demokratizacije celotnega družbenega življenja. Rekel bi, da nam je demokratizacija družbe prav tako potrebna kot vsakdanji kruh.

Lahko zdaj rečeva kaj o Triglavu in njegovi simbolični povezanosti z narodnoosvobodilnim bojem slovenskega naroda?

Posebno me, kakor vse Slovence, veže na Triglav njegov simbol slovenstva. Tega imamo nenazadnje tudi v slovenskem nacionalnem grbu. Kot partizana pa me na to goro veže tudi triglavka, ki smo jo nosili z rdečo zvezdo, še posebno me nanj veže spomin na čas, ko smo se borili za narodov obstoj. Najtesneje in živo me nanj vežejo številni in nepozabni borci Prešernove brigade – domoljubi iz triglavske pobočij, borci 31. divizije (ki se je v začetku imenovala Triglavka). Naj pri tem povem, da je samo Prešernova brigada v času nekaj manj kot dveletnega obstoja v dobrih meri prav na pobočjih Triglava bila kar 149 bojev v sestavi, večji, od partizanskega bataljona (vsega kar 261 bojev). Še bolj mogočni so seveda podatki za celo Triglavsko divizijo (31. divizijo). Ta se je bojevala na prostoru, ki ga je moč videti s Triglava, vsega skupaj kar 758 bojev. Tako brigada kot divizija

so odigrale veliko vlogo v boju za ponovno združenje z našimi brati in sestrami s Primorske. O pomenu Triglava za našega človeka bi se dalo še marsikaj povedati. Med drugim o Jakobu Aljažu, ki je začel svoj boj proti ponemčevanju z odkupom parcele na njegovem vrhu...

Skratka, nadaljeval bom tradicijo, da se vsaj enkrat na leto vzpnem na njegov vrh, dokler bom to zmogel. Če bo vse po sreči, bom letošnji popeljal tudi najstarejšega vnuka... Zares je človeku prijetno pri duši, ko vidi, koliko ljudi prihaja na to goro z vseh strani.

Stopiti na vrh je želja skoraj vsakega Slovenca, čeravno vemo, da imamo tudi, kakor zatrjujejo pravi planinci, veliko lepših gora. Je to le narodnostni nagib?

V tej hoji je še marsikaj. Je izziv, je cilj, je ovira, ki jo je treba premagati. Če se dobro spominjam, je v Sloveniji kar okoli 300.000 aktivnih planincev. Nekateri se sprašujejo, kaj je to. Kaj je v naši miselnosti in navadah, da ob koncu tedna množica Slovencev leze v hribe ali vrtnari v svojih vrtičkih? Vsekakor to (po- leg že rečenega) izkazuje določen odnos do narave – z razliko od nagnjenosti h kavarniškem posedanju ali dolgih ur, prebitih na nogometnih tribunah. Skratka, gre za svojstveno slovensko mentaliteto...

Iz tega je treba potegniti vrsto pomembnih značilnosti naroda, ki so pač posledica zgodovinskega razvoja in še marsičesa drugega. Seveda sodi k temu tudi nujnost, da prisluhnemo in spoštujemo tudi vse tisto, kar pomeni temeljne vrednote, navade in tradicijo za vse druge narode in dežele – kajti, prav to spleta prijateljske vezi, tudi ko gre za sosedo.

Za dobro sožitje med ljudmi se mora nujno to dejstvo vsestransko razumeti in upoštevati. Ko gre za večnacionalno družbo, pa sploh.

Po mojem je v našem jugoslovanskem primeru ob tem vse premalo storjenega. Zato je tudi nemalokrat in v marsičem preveč enostransko, celo abstraktno govorjenega o bratstvu in enotnosti ter vsem, kar nam je nujno skupnega.

Zavedati se je potrebno, da kranjskega Janeza prav nič ne motijo niti šumadijske ali kakšne druge opanke. Niti ga ne moti bela šiparska kapica. Prepričan sem, da tudi druge v Jugoslaviji prav nič ne moti, če kranjski Janez nosi zelen klobuk. Kako pa se deli skupni kos kruha in koliko kdo k njemu prispeva, pa mora zelo zanimati vsakogar. Seveda je treba v tem primeru dodati še marsikaj drugega – misel o socializmu po meri ljudi pa je zagotovo tisto pravo, kar ustreza vsem, od Triglava do Gevgelije in od Subotice do Visa.

**Pogovarjala se je
Bojana Žokalj-Jesih**

Predlog kandidatov

za predsednika, podpredsednika in sekretarja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ter člana predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Predsedstvo Republiškega odbora predlaga letni skupščini ZZB NOV Slovenije, da na podlagi 26. člena statuta ZZB NOV Slovenije

izvoli:

- za predsednika RO ZZB NOV Slovenije **Bojana POLAKA-Stjenko**
- za podpredsednika RO ZZB NOV Slovenije **Lada POHARJA**
- za sekretarja RO ZZB NOV Slovenije **Jožeta BOŽIČA**
- za člana predsedstva RO ZZB NOV Slovenije **dr. Marka VRHUNCA**

Junija 1988 izteče dveletni mandat predsedniku, podpredsedniku in sekretarju Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Predlog kandidatov za predsednika, podpredsednika in sekretarja RO ZZB NOV Slovenije ter za člana predsedstva RO je sprejelo predsedstvo Republiškega odbora 25. maja 1988 s korespondenčno sejo. V času od 18. maja do 26. maja 1988 pa so bili predlogi v razpravi na medobčinskih svetih ZZB NOV Slovenije.

Bojan Polak – Stjenka

Rojen je bil v Ormožu, stanuje pa v Ljubljani. Je narodni heroj, nosilec Partizanske spomenice 1941.

Že pred vojno je bil napredno usmerjen in povezan z levicami in sodelavci KPJ. Bil je član Sokola v Ljubljani. Med NOB je med drugim bil komandant Notranjskega in Krimskega odreda, komandant 3. grupe odredov, komandant II. SNOUB Ljubo Šerčer, načelnik operativnega oddelka pri Glavnem štabu NOV in POS, komandant divizije VDV in 2. divizije KNOJ-a.

Po osvoboditvi je do leta 1957 bil v JLA, nato pa je bil član Izvršnega sveta SRS (1958–64), izredni in pooblašeni veleposlanik v Nemški demokratični republiki (1964–68), komandant Republiškega štaba za teritorialno obrambo (1969–73).

Vseskozi je družbenopolitično aktiven, več mandatnih dob je bil republiški in zvezni poslanec oz. delegat, član CK ZKS, član Zvezne konference SZDL Jugoslavije.

Od leta 1982 dalje je član Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovega predsedstva, leta 1983 pa je bil predsednik Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije z enoletnim mandatom.

Lado Pohar

Rodil se je leta 1920 v Radečah, stanuje v Ljubljani, udeleženec NOB je od leta 1941.

Pred vojno je deloval v naprednem dijaškem gibanju. Leta 1937 je bil sprejet v SKOJ. Leta 1941 je bil aretiran in odpeljan v internacijo v Gonars, kjer je bil do kapitulacije Italije. Nato je bil do osvoboditve v NOB na Primorskem. Tam je bil med drugim namestnik komisarja zaščitne čete

PK KPS za Slovensko Primorje, sekretar Oblastnega komiteja SKOJ, član propagandne komisije Pokrajinskega odbora OF, urednik Partizanskega dnevnika.

Po osvoboditvi je bil v Trstu urednik Primorskega dnevnika, organizacijski tajnik PNOO, vodja agitprop KP STO, član Okrožnega komiteja KPS v Jugoslovanski coni STO, nato na Inštitutu za mednarodna vprašanja Ministrstva za zunanje zadeve v Beogradu, direktor Radia v Kopru, Televizije Ljubljana, dopisnik Jugoslovanske RTV in OZN v New Yorku, bil je delegat RTV v jugoslovanskih in mednarodnih organizacijah.

Vseskozi je družbenopolitično aktiven v organih RK SZDL Slovenije ter v partijski in borčevski organizaciji.

Od leta 1979 je član Republiškega odbora in član predsedstva RO ZZB NOV. Od leta 1979 do 1984 je bil predsednik sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij pri RO ZZB NOV.

Jože Božič

Rodil se je leta 1926 na Jesenicah, stanuje v Ljubljani in je udeleženec NOB od leta 1943.

Čeprav mladoleten se je že zgodaj vključil v narodnoosvobodilno gibanje kot aktivist OF in skojevec. V partizane je vstopil marca 1944, postal je sekretar SKOJ-a III. SNOUB Ivana Gradnika.

Po vojni je med drugim bil sekretar Okrajnega komiteja ZKS v Kopru (1962–65), republiški sekretar za delo (1967–71), član CK ZSMS, član CK ZKS, član sekretariata predsedstva ZK SZDL Jugoslavije (1971–74), podpredsednik družbenopolitičnega zbora in predsednik komisije za volitve, imenovanja in administrativne zadeve Skupščine SRS (1974–78), predsednik odbora Zveznega zbora Skupščine SFRJ za notranjo politiko (1978–82), predsednik skupščine Skupnosti socialnega varstva Slovenije (1982–86); od leta 1986 je sekretar RO ZZB NOV Slovenije.

Opravljal je še vrsto drugih dolžnosti, med drugim je bil predsednik sveta Zveze pionirjev Jugoslavije, predsednik KO za pomoč NOG in žrtvam agresije pri ZK SZDL in pri RK SZDL Slovenije, predsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije.

Marko Vrhunec

Rojen je bil leta 1922 v Ljubljani, kjer tudi stanuje. Je doktor ekonomskih znanosti in udeleženec NOB od leta 1942.

Za NOG je začel delati spomladi 1942. Od leta 1943 pa je bil med drugim član rajonskega odbora ZMS, pomočnik člana Ribniškega vojnega sodišča, komisar čete Ribniškega bataljona, v. d. vojnega tožilca za Ribniško-notranjsko področje, komisar X. SNOUB Ljubljanske, član politbiroja XV. divizije KNOJ-a.

Po vojni je med drugim opravljal dolžnosti v ministrstvih LRS, v jugoslovanskih podjetjih v tujini, bil je pomočnik generalnega sekretarja predsednika republike, svetovalec predsednika republike za ekonomska vprašanja, šef kabineta predsednika republike, pomočnik zveznega sekretarja za zunanje zadeve, izredni in pooblašeni veleposlanik – šef stalne misije SFRJ pri Združenih narodih v Ženevi, nazadnje pa predsednik Republiškega družbenega sveta za mednarodne odnose.

Bojan Polak-Stjenka

Lado Pohar

28. junija letna skupščina ZZB NOV Slovenije

Na letni skupščini ZZB NOV Slovenije bodo izvolili organe te skupščine, razpravljali in sprejemali poročilo o delu RO ZZB NOV Slovenije za obdobje od junija 1987 do letošnjega maja, razpravljali o poročilu nadzornega odbora ter sprejemali stališča in sklepe o delu v prihodnje.

Predlog za razrešitev in izvolitev delegata ZZB NOV Slovenije v Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije in predsedstvu Zveznega odbora

Predsedstvo Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije predlaga letni skupščini, da v skladu s 27. členom statuta ZZB NOV Slovenije:

razreši Bojana POLAKA dolžnosti delegata ZZB NOV Slovenije v Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije in v predsedstvu Zveznega odbora;

izvoli Toneta TURNHERJA za delegata ZZB NOV Slovenije v Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije in v predsedstvu Zveznega odbora ZZB NOVJ.

Tone Turnher

Rojen je bil leta 1926 v Grosuplju, stanuje v Ljubljani, je nosilec Partizanske spomenice 1941.

Že pred vojno je bil napredno usmerjen, član sokolske mladine. Leta 1941 je začel delovati za OF in NOG. Od spomladi 1942 je bil v raznih enotah, med drugim v Zapadno-dolenjskem odredu, I. SNOUB Toneta Tomšiča, XIII. SNOUB Mirka Bračiča, v OZNI, bil je sekretar KP 14. divizije na Štajerskem, KO oficir v štabu IX. operativne Cone.

Po vojni je bil od leta 1967 zaposlen v Upravi državne varnosti za Slovenijo, bil je sekretar Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije (1974–78), generalni sekretar Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije (1978–82), delegat v Zveznem zboru Skupščine SFRJ in koordinator delegatov (1982–86); od leta 1986 je namestnik predsednika Zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov.

Opozorjeno na željo posameznih bralcev, da jih zanima, kaj meni o aktualnih dogodkih v zvezi z Janšo, Tasićem in Borštnarjem vodstvo slovenske borčevske organizacije, je uredništvo TV-15 prosilo za izjavo predsednika Boga Gorjana, ki sporoča:

Več zaupanja

Tudi borci smo del naše javnosti. Z njo delimo razpoloženje ob vseh pojavih v naši družbi. Tako smo kot borci – in en del med nami kot komunisti – zaskrbljeni zaradi dogodkov ob zadnjih aretacijah in preiskavah vojaškega tožilstva. V ospredju naše zaskrbljenosti je predvsem dejstvo, da gre za mlajše politično in družbeno dejavne ljudi, katere je pri njihovem delu lahko motivirala tudi neka ideja. Ravno zaradi tega menimo, da je zavzetost v spremljanju teh dogajanj razumljiva in sprejemljiva. Mislimo, da je potrebno v zvezi s tem upoštevati predvsem tista stališča, ki so bila sprejeta na nedavni seji Predsedstva CK ZKS. Pri oblikovanju teh stališč je sodeloval tudi predsednik borčevske organizacije.

S časovnim odmikom od aretacij do pričakovanega sodnega procesa pred vojnim sodiščem se samo še povečuje naša zahteva po tem, da imajo vse zaprte osebe pravico do obrambe – po možnosti civilne. Pozdravljamo dejstvo, da vojaški preiskovalni organi omogočajo stike med priprtimi osebami in njihovimi družinami. Pričakujemo, da bodo priprte osebe imele v najkrajšem času možnost rednega sodelovanja

postopka in ugotovitve njihove krivde ali nekrivde pred zakonom.

Po drugi strani pa menimo, da posamezniki in skupine sicer vnašajo v našo javnost razumljivo skrb zaradi te intervencije vojaških organov, ki se stopnjuje, vendar pa da je vedno bolj čutiti tudi elemente alarmantnosti in pritiska. Ti pa ne koristijo normalnim postopkom, niti ne ugledu naših preiskovalnih organov in pravosodja, katerega del so tudi vojaški preiskovalni organi in sodišča. Obenem tudi menimo, da je vse to prišlo do izraza v naših sredstvih obveščanja do razsežnosti neracionalne psihoze. S to alarmantnostjo smo dosegli, da je zadeva postala tudi predmet špekulacij mednarodne javnosti z daljnosežnimi posledicami za ugled naše države. Prepričani smo, da je tudi v korist priprtih oseb, da vnesemo več zaupanja v sposobnost vojaških preiskovalnih organov in sodišča, da opravijo svojo nalogo v skladu z zakonom in pa z normami, sprejetimi pri nas in v svetu, predvsem glede spoštovanja človekovih pravic in spoštovanja javnega mnenja, da speljejo postopek v najkrajšem času do svojega konca. Mislimo, da bi v tej smeri morale delovati vse naše institucije, predvsem pa tudi družbenopolitične organizacije, med njimi tudi borčevska organizacija.

Daleč od zlih namenov

Nimamo ne želje in ne name-re, da bi sprožili kakšno veliko polemiko, čeprav se odziva na navedbe, zajete v našem 21. aprila objavljenem »poročilu« o popotovanju Tržaškega partizanskega pevkega zbora iz Bazovice vzdolž Jadrana, ne moremo in ne smemo izogniti.

Nič hudega sluteč in brez vseh zlih namenov smo namreč v takratnem članku objavili, kar so nam o sebi, o svojih dejavnostih in predvsem o tej jadranski ekskurziji povedali trije Bazovičani (dirigent zbora Oskar Kjuder, tajnik zbora Stanko Vodopivec in predstavnik sekcije ANPI-VZPI v okviru zbora inž. Angel Hafner) ter organizator tega popotovanja vzdolž znanih partizanskih in prekomorskih krajev Albert Klun.

7. maja smo iz Trsta, s sedeža Tržaškega pokrajinskega odbora ANPI-VZPI, prejeli daljši dopis, ki nas opozarja, da so jih izjave inž. Hafnerja prizadele, saj so »nabite z monstroznimi falzifikati, ki jih je Vaš urednik (sicer pisec članka – naše pojasnilo) sprejel in objavil, ne da bi se mu bil porodil najmanjši sum in ne da bi jih bil podvrjel neobhodni verifikaciji.«

V pismu sledi »zelo resno vprašanje, kako je mogoče, da partizanski list, kot je TV-15, objavlja tako sramoten napad na VZPI-ANPI, ki je enotna organizacija partizanov Italijanske republike, ne da bi poznal in ne da bi čutil potrebo, da prej ugotavlja utemeljenost vesti, ki mu jih nudijo, zahtevajoč vsaj srečanje s tržaškimi vodilnimi organi Združenja?»

Dopis opozarja na »falzifikate g. Hafnerja«, na njegove »absurdne teze«, na »obrekovanje« in »kampanjo«, ki da ima za cilj ločiti slovenske partizane od italijanskih. Poudarjeno je: »Samo v VZPI-ANPI lahko slovenski partizani, italijanski državljani, učinkovito zahtevajo svoje pravice... Izolacija pomeni ošibitev demokratičnega in antifašističnega gibanja...« Od tod vprašanje, komu je v prid »skalitev zavesti partizanov in demokratov s tem, da bi se neka slovenska skupina zoperstavila enotnemu italijansko-slovenskemu vodstvu v združenju.« In k temu: »Je to izključno moka iz vreče inž. Hafnerja, ali pa obstaja nekdaj, ki navdihuje njegovo dejavnost?« Ta je v sklepni odstavki pisma označena kot »razbijanje prijateljskih in bratskih odnosov sodelovanja,

ki vežejo VZPI-ANPI z ZZB ter SUBNOR«.

Ni nam ljubo, da smo obtoženi sodelovanja v tej »provokaciji«, ki je prizadela Tržaški pokrajinski odbor VZPI-ANPI in sprožila protest s tako dalekosežnimi ocenami. Česa takega ob beleženju tega, kar nam je ob nekem čisto drugem vsebinskem kontekstu povedal inž. Hafner, dejansko nismo niti slutili. Tega, kar je povedal o svojem odnosu do pokrajinskega združenja VZPI-ANPI, nismo šteli za kakršenkoli uradni »napad«, pač pa zgolj in samo za njegovo osebno mnenje, ki smo ga sicer v članku res zabeležili, nismo pa se mu pridružili ali ga prevzeli za svoje.

Pismo, ki smo ga prejeli iz Tržaškega pokrajinskega odbora VZPI-ANPI, nas kajpak opozarja na širše razsežnosti tega problema, zato smo, če bodo tej misli pritrdili tudi tovariši iz Vsedržavnega združenja partizanov Italije, pripravljeni na »verifikacijo utemeljenosti« tega, kar je bilo sproženo s strani inž. Hafnerja, ob srečanju z vodilnimi tržaškimi organi Združenja.

Vsekakor jim želimo vnaprej zagotoviti, da z naše strani ni bilo nobenih »napadalnih zlonamernosti« in da nas tudi zdaj obvezuje edinole želja po razkritju resničnih dejstev.

S šeste seje zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Ustava na prvem tiru

Pregled mnenj in predlogov republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV, kakor je bil pripravljen in predložen delegatom za zadnjo sejo Zveznega odbora ZZB NOVJ, je pokazal, da se je v trimesečni razpravi intenzivnejše kot kdajkoli vključevalo veliko število jugoslovanskih borcev. Pri tem so se seveda odzivali na posamezne dele ustavnih amandmajev približno tako kot njihova ožja okolja. Eni so se skoraj izključno lotili vprašanj družbenopolitičnega sistema in so ekonomske amandmaje pustili pri miru, drugi pa so prav na tem po-

dročju opozarjali na največ spornih formulacij.

Načeloma so vse razprave potrjevale nujno nadaljevanje nadgrajevanja socialističnega samoupravljanja, dejansko in ne le decidirano razpolaganje združenega dela z zasluženim dohodkom in nujno natančnejše ustavno opredeljevanje vprašanja lastnine, (družbene in privatne). Vsi zahtevajo takšno besedilo ustave, ki bo onemogočalo administrativno birokratsko vodenje, pri tem pa prihajajo v posameznostih nekateri s to svojo opredelitvijo tudi v opreko.

Večina meni, da bi morali predsedstvo SFRJ voliti v zvezni skupščini, (ki naj bi ji bilo predsedstvo države tudi neposredno odgovorno), nekateri pa menijo, da bi sploh kazalo ukiniti institut predsedstva (od republiških do federalnega) in uvesti funkcijo predsednika države; veliko je predlogov za uvedbo tretjega zveznega skupščinskega zbora (združenega dela), nekateri opozarjajo na neustreznost ustavno opredelitev SR Srbije v kontekstu z drugimi republikami, mnogi so za natančnejši pregled funkcije in koristnosti samoupravnih inte-

resnih skupnosti in precej je predlogov za njihovo ukinitje, za poudarjene formulacije o odgovornosti – predvsem na področju oblikovanja gospodarske politike... In med vsem tem je cela vrsta vprašanj, kjer se mnenja razhajajo; zato so se na ZOZZB NOVJ dogovorili, da bodo rezime vseh pripomb in predlogov, kakor so jih predlagali borci po republikah in pokrajinah, posredovali ustavni komisiji. Razpravo dr. Franceta Hočevarja, ki je zajela bistvo predlogov in pripomb slovenskih borcev, objavljamo v celoti na naslovnici tega tedna.

Iz borčevskega tiska – z nekaj vprašanji Na čigav mlin teče ta voda?

V Četrtem juliju, glasilo zveze združenih borcev NOV Jugoslavije, je 7. junija izšel (v rubriki Kultura) članek z naslovom **Vprašanje razuma z nadnaslovom Skozi nacionalno do primitivizma** in z uvodnim odstavkom, ki se bere kot moto celotnega zapisa: **Med tezo slovenskih intelektualcev o samoodločbi, ki pelje v odcepitev, ter »republiško« tezo albanskih separatistov – ni nikakršne razlike. Čeravno zamisel ni enaka, morebitne posledice, kar zadeva integriteto Jugoslavije – takšne so.**

Celostranski zapis, ki ga je podpisal M. Čukić, eden izmed urednikov – novinarjev Četrtot julija, se, kot je razbrati, obreza ob poglede, izražene na nedavnem zboru slovenskih kulturnih delavcev.

Oglejmo si, kako opravi to »operacijo«.

Najprej v nekaj uvodnih odstavkih opredeli dejstvo, da se v zadnjem času pri nas polje kulture in polje politike vse bolj prekrivata, pri čemer je kultura vse bolj spolitizirana in zavoljo tega, žal, tudi vse bolj nekulturna. Ob vsem tem pa je ponavadi zelo težko ugotoviti, kdaj je kakšna tribuna ali zborovanje odprto v jugoslovanski prostor ali zanj povsem zaprto.

»Zato pa je bil zbor slovenskih kulturnih delavcev, sklican nedolgo tega v ljubljanskem Cankarjevem domu na temo »Slovenec, Jugoslovija, slovenska kultura«, jasno postavljen na področje slovenske samobitnosti, ki se, kot se kaže, neposredno postavlja nasproti (žal spričo krize reafirmirani, toda za prihodnost nedvomno bistveni) združevalni zamisli Jugoslavije. In vse to, spet – na žalost, ob poudarjenem političnem blagoslovu Republike,« pravi nadalje.

In že smo sredi vrele kaše: »Če se že lahko strinjamo s Tonetom Peršakom, da v Jugoslaviji ni možnosti za kulturni dialog o političnih vprašanjih, zahteva njegova nemara točna trditev, češ da šteje del politične elite poudarjanje pravice do samoodločbe za separatizem, dopolnilno razlago. Četudi ne sodimo v politično elito, samoodločbe, ki sodi k odcepitvi od Jugoslavije, pač res ne doumemo drugače kot separatizem. Svojo presojo lahko logično celo okrepimo do te mere, da med takšno težo o samoodločbi in primitivni samozadostnosti ter »republiško« tezo albanskih separatistov – ne vidimo nobene razlike...

»Mnenje vodilnikov slovenskih razumnikov,« breme dalje, »za večino Jugoslovancev ni »pitno«, saj jim je namesto čaše medu ponujen bokal žolča. Kako naj sicer doumemo besede Cirila Zlobca, da »najnovejša in vse bolj intenzivna razmišljanja o močni državi (berite: Jugoslaviji), v kateri naj bi narodi našli svoj prostor in smisel, ni ne demokratično, ne avnojsko in tudi ne perspektivno za slovensko samobitnost in suverenost! Ali pa zatiranje Ljuba Bavcon, češ da je kazenska zakonodaja v Sloveniji na višji civilizacijski ravni, ter

njegovo zavzemanje, da moramo zavoljo tega zavrtni zahteve po enotni kazenski zakonodaji in enotnem pravosodju.«

Z enako mero vehemencnosti zavrne pisec tudi »ulativno zahtevo, naj bi slovenski politični predstavniki v Beogradu govorili izključno v materinščini...« namesto da bi se zavzemali za uvedbo skupnega minimuma jezikov narodov in narodnosti v šolske programe, tako da bi se naši otroci med seboj bolj razumeli in bi jim bilo kasneje vseeno, v katerem jeziku bo kdo spregovoril izza govorniškega odra. »Toda,« pravi M. Čukić, »zdi se, kot da nam ni do tega, da bi se razumeli, in še manj do tega, da bi se sporazumeli.«

In kakšen je tedaj njegov rezime? »Ni problem v tem, da se ustvarjalna inteligenca ubada z razvojno koncepcijo in afirmacijo nacionalne kulture... Problem je, kadar njegova prizadevanja niso obrnjena v integracijske procese in kadar je nacionalni interes ločen od družbenega...« Torej sklene – z odločno zavrnitvijo vsakršne nacionalistične histerije: »Očitno je, da je določeno število slovenskih izobražencev v neke vrste stalni in dejanski opoziciji zoper skupnost, pri čemer operirajo z interesi naroda, čeravno je vse to z njim največkrat v globokem nasprotju. « Tem slovenskim »čuvarjem nacije« (pred Jugoslavijo) očita »primitivno samozadostnost«, ki gre v nasproti smeri od »progressivnega ustvarjalnega prebujanja,« ki bi nacijo vodilo v jugoslovanske in svetovne tokove in prostore. Čemu, se sprašuje, na novo konstituirati nacijo, ki je že zdavnaj konstituirana? Čemu to početje graditi na trenutnih težavah dežele in družbe? »Zdi se, da bi se moralo spričo teh tez v nekaterih glavih zastaviti ključno vprašanje – vprašanje razuma.«

Kaj lahko povzamemo iz povedanega? Vsekakor piščev nestrpno odklonilen odnos do vseh in vsakršnih poskusov aktualizacije slovenske nacionalne suverenosti – tudi in še posebej v času ustavne razprave, ko se je med Slovenci nasploh in v vrstah razumnikov še posebej uveljavilo spoznanje, da je prav samoupravno cvetenje stoterih cvetov (tudi tistih, ki jih na svojih gredah goji narod) in ne zgoščevanje vsega v dlan unitaristične vsejugoslovanske pameti tisto pravo, trdno zagotovilo našega razvoja in prihodnosti. Čukić označuje slovensko voljo do suverenosti – ob vsem poudarjanju jugoslovanskih povezav, ki naj temeljijo prav na upoštevanju in spoštovanju te in takšne suverenosti posameznih narodov – subjektov – za dezintegracijsko, separatistično, že kar iredentistično početje. Nimamo se namena spuščati v polemiko in dokazovati nasprotno. Dovolj bo, če se nad takšnim zavračanjem slovenskih »tez« zamislimo in se vprašamo, v čigavem interesu so te vrste »opozorila«, naslovljena na slovenske poglede.

Na čigav mlin torej teče ta voda?

V. K.

Borčevske priznavalnine, socialno in zdravstveno varstvo

Republiški komite za borce in vojaške invalide je 8. junija 1988 na svoji 9. seji obravnaval poročilo o izvajanju Družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV v letu 1987, informacijo o nekaterih gibanjih števila vojaških invalidov in civilnih invalidov vojne ter njihovih pravic in aktivnosti komiteja pri izvajanju borčevsko-invalidskega varstva v zaostrenih razmerah.

Po podatkih iz Poročila o izvajanju Družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV je bilo ob koncu leta 1987 v SR Sloveniji 15.475 prejemnikov občinskih priznavalnin, od tega 13.450 osebnih in 2.025 družinskih upravičencev. Povprečna višina stalne občinske priznavalnine v decembru 1987 je bila 42.455 din, sicer pa so se zneski v tem letu gibali od 15.000 do 120.000 din, to je do reva-loriziranega zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, v izjemnih primerih tudi več. V občinskih proračunih je bilo za te namene porabljenih skupno okoli 7 milijard novih dinarjev, medtem ko je za letošnje leto planirano okoli 13 milijard, vendar bo potrebno za izvedbo medletnih uskladiitev priznavalnin, ki naj bi v čimvečji možni meri sledile rasti pokojnin v Sloveniji, zagotoviti v občinskih proračunih še dodatna sredstva.

V preteklem letu je na novo uveljavilo stalno priznavalnino 1282 upravičencev, med njimi – v skladu z novim družbenim dogovorom iz leta 1987 – nekateri udeleženci NOV, ki so bili v času med NOV mlajši od 15 let in oni, ki posebne dobe iz opravičljivih razlogov niso uveljavljali, ali je iz objektivnih razlogov niso uspeli uveljaviti.

Republiški komite je poročilo sprejel, sprejel pa je tudi sklepe, ki sta jih ob njegovi

obravnavi sprejela Odbor udeležencev družbenega dogovora in Odbor za politični sistem in družbene dejavnosti Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije. Odboru udeležencev je priporočil, da čimprej sprejme sklep o medletni uskladitvi stalnih občinskih priznavalnin za 50% od 1. julija naprej, kolikor znaša obseg medletnih uskladiitev pokojnin v SR Sloveniji po obeh dosedanjih medletnih uskladiitvah in se zavzel za zagotovitev za to potrebnih sredstev. Strokovno službo je republiški komite tudi zadalžil, da nadaljuje s spremljanjem izvajanja Družbenega dogovora o priznavalninah udeležencev NOV.

V nadaljevanju se je komite obravnaval Informacijo o nekaterih gibanjih števila vojaških invalidov in civilnih invalidov vojne in njihovih pravic. V SR Sloveniji beležimo v zadnjih letih upadanje skupnega števila vojaških invalidov (v letu 1987 je bilo vojaških vojnih invalidov 6.534, mirnodobnih 1.553 in družinskih upravičencev 6.360 – skupaj 14.447 oseb), število mirnodobnih vojaških invalidov pa se v absolutnem številu in v deležu od vseh osebnih upravičencev povečuje. V prihodnje pričakujemo nadaljevanje tega gibanja v še izrazitejši obliki. Povečuje se tudi število upravičencev do dodatka za potrebo in tujo pomoč, zato bo povečanje najbrž še izrazitejše.

Število polnih invalidskih dodatkov je manjše

Število upravičencev do invalidskega dodatka (6.567 oseb) se je od leta 1984 glede na spremembe republiškega zakona o vojaških invalidih povečevalo, v letu 1987 pa se ustajalo približno na ravni iz leta 1986. Posledica zakonskih sprememb in dopolnitev, ki so uvedle poslednejše upoštevanje premoženjskega stanja upravičencev, je tudi upadanje števila polnih invalidskih dodatkov, ki pa se umirja. Izraziteje se povečuje tudi število prejemnikov dodatka za potrebo in tujo pomoč po republiškem zakonu.

Civilnih invalidov vojne je bilo v letu 1987 1.678, med njimi 243 invalidov I. skupine, ki so upravičeni tudi do dodatka za potrebo in tujo pomoč. Število prejemnikov denarne pomoči se je po uveljavitvi zakonskih sprememb in dopolnitev v letu 1985 povečalo in je v letu 1987 znašalo 272 oseb. Drugače kot pri invalidskem dodatku vojaških invalidov pa število polnih denarnih pomoči s spremembami zakona ni upadlo, temveč celo nekoliko naraslo. Zaradi sprememb zakona v letošnjem letu je pričakovati nadaljnje povečanje števila denarnih pomoči.

Republiški komite je informacijo sprejel, zavzel pa se je za racionalizacijo postopkov, v katerih se odloča o invalidskih pravicah, za nadaljnjo poenostavitev vodenja evidenc in uvedbo računalniške obdelave podatkov, ter s tem za zmanjšanje stroškov poslovanja (kardrovske in druge racionalizacije) v pristojnih občinskih

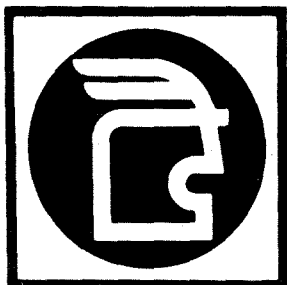
upravnih organih in v republiškem komiteju.

Socialno in zdravstveno varstvo

Republiški komite je bil seznanjen z aktivnostmi strokovne službe v zvezi z zagotavljanjem socialnega in zdravstvenega varstva udeležencev NOV v zaostrenih razmerah po sprejetju ukrepov o omejevanju splošne in skupne porabe po 15. maju in te aktivnosti v celoti podprl. Zadalžil je strokovno službo, da pravočasno pripravi strokovne podlage in oblikuje predloge za zagotovitev dodatnih sredstev v republiškem in občinskih proračunih za uresničevanje zakonsko in družbeno dogovorjenega varstva udeležencev NOV (vojaških invalidov, civilnih invalidov vojne, prejemnikov republiške priznavalnine). Kot je bilo pojasnjeno, je pričakovati, da se bodo v letošnjem letu invalidski prejemniki, ki sledijo rasti pokojnin v SR Sloveniji, pri teh pa bo v letošnjem letu zaradi določit interventnega zakona prišlo do večjega zaostajanja za rastjo osebnih dohodkov in zmanjševanja njihove realne vrednosti, usklajevali počasneje in v manjšem obsegu, kot je bilo prvotno načrtovano. Prva uskladiitev invalidskih prejemkov po republiških predpisih bo opravljena v višini 50% z veljavnostjo od 1. julija dalje.

Sklenjeno je bilo tudi, da naj se predstavniki republiškega komiteja v sodelovanju s predstavniki Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije še naprej vključujejo v razprave o ukrepih za izboljšanje gmotnega položaja zdravstva s ciljem, da se v čim večji možni meri ohrani dosežena raven zdravstvenega varstva borcev, vojaških invalidov in civilnih invalidov vojne.

Republiški komite za borce in vojaške invalide

MERKUR

TRGOVINA IN STORITVE
n. sol. o. KRANJ, Koroška 1

Dejavnost:

- trgovina na debelo in drobno
- javna skladišča in ostale storitve v blagovnem prometu
- izvoz in uvoz ter zastopanje tujih firm s konsignacijami

Merkur ima v svojih zalogah okrog 60 000 različnih artiklov, namenjenih industriji, gradbeništvu, obrti, trgovini in potrošnikom.

Ob štirinajstem taboru sedmošolcev v Ribnem

V spomin na heroja Tončka

Še en dokaz, kako pomembna je zveza rezervnih vojaških starešin pri obrambnem osveščanju in izobraževanju svojih članov in drugih občanov, še posebej pa mladine, je Tončkov tabor. Gre za svojevrstno obrambno vzgojo, ki jo občinska konferenca ZRVS Radovljica pripravlja za učence sedmih razredov osnovnih šol v občini. Na njem se sedmošolci seznajajo z vojaškimi poklici, nato pa se na delovnih točkah, ki jih je bilo letos štirinajst, spoznavaajo s pehotno oborožitvijo naših oboroženih sil; ogledajo si nekatera sredstva, ki jih imajo gasilci, pokažejo pa jim tudi kakšno zanimivost. Letos je bil to lok in njegova široka uporaba v zasnovi SLO in DS. Največje doživetje pa je bilo možnost, da je lahko vsak od mladih streljal z njim.

Tončkov tabor, ki ga prireja v spomin pobudnika in organizatorja prvega tabora, narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka, pa ima tudi tekmovalni pomen. Na štirih delovnih točkah morajo mladi pokazati, kaj vedo o prvi medicinski pomoči, kako znajo razstaviti in sestaviti puško M-48, kako streljajo s polavtomatsko puško in kako poznajo zgodovino NOB v njihovi občini. Na vsaki delovni točki pa posebej ocenjujejo obnašanje vsakega voda posebej. Ocenijo pa tudi kratek kulturni program, ki ga pripravi vsaka šola. Ker ocenjujejo tudi vedenje, je disciplina na taboru izredna. Vodi se gibljejo od delovne točke do druge disciplinirano in tako, kot je v takšnih primerih nujno.

Dva izmed petstodvajsetih sedmošolcev smo povprašali o njihovi vtisih s tabora. **Rok Cvetko** iz osnovne šole Stane Žagar iz Lipnice je pripovedoval: »Že v šoli smo se pripravljali na tabor, ki je dobro pripravljen. Sestavljali smo puško in vadili prvo medicinsko pomoč, imeli pa smo tudi zgodovinsko uro, kjer so nam povedali o dogodkih iz NOB. Še posebej mi je na taboru všeč lokostrelstvo, saj sem prvič videl lok od blizu in streljal z njim. Zanimiv je bil tudi pogovor s fantoma iz vojaške gimnazije. Veliko sta povedala o vojaških poklicih, toda vse te stvari sem že slišal. Sam ne razmišljam o tem poklicu, ampak bom šel za mehanika in kasneje za šoferja tovornjaka.«

»Tabor je zelo zanimiv. Na njem sem prvič videl in prijel v roke nekatero orožje. O vojaškem poklicu nisem nikoli razmišljal, zato tudi nisem najbolj poslušal pogovora z oficirjem in učencema vojaške gimnazije. Mislim, da so vojaške šole predalec in bi težko obiskoval domače. Po končani osnovni šoli bi se rad vpisal na lesarsko srednjo šolo in postal mizar.« je poudaril **Aleš Plečko**, učenec Osnovne šole dr. Janeza Mencingerja iz Bohinjske Bistrice.

Na posameznih tekmovalnih točkah so delo mladih ocenjevale stroge komisije. Tam, kjer so mladi pokazali, kaj znajo pri prvi medicinski pomoči, jih je ocenjevala tričlanska komisija, v kateri sta bila dva zdravnikarja in medicinska sestra. **Dr. Nedeljko Koludrovič** je znanje ocenil tako: »Letošnji tabor je že

osmi, na katerem ocenjujem znanje. Vsako leto je to boljše in mladi več vedo. Značilno pa je, da je njihovo teoretično znanje boljše kot pa praktično. Verjetno ima pri tem svoj delež trema. Velik delež pri znanju prve medicinske pomoči pa je odnos mentorja do tega. Tam, kjer je mentor dober in je pri delu zagnan, je tudi znanje prav dobro in obratno.«

V sodniški komisiji, ki je ocenjevala znanje na kvizu, je bil **Janez Varl**, sicer sekretar občinske konference ZRVS Radovljica. »Učenci so odgovarjali na vprašanja

Rok Cvetko

o NOB, in sicer je bila tematika razdeljena na štiri dele. Prvi je bil namenjen dražgski bitki, drugi zmagi mrtvega bataljona na Pokljuki, v tretjem delu so odgovarjali na vprašanja o narodnoosvobodilnem boju v naši občini, četrti del pa je bil namenjen življenju in delu Antona Dežmana-Tončka. Znanje, ki so ga pokazali, je bilo dobro,

Aleš Plečko

vendar pa se pozna, da so se morali posebej pripravljati za ta kviz, saj v šoli še nimajo te snovi. Naša komisija ni preveč stroga, ampak je mladim pomagala, da so tudi na kvizu izvedeli, kaj novega.«

Komisarja tabora, sicer rezervnega starešino **Janka Stuška** pa smo vprašali, kakšen je namen teh taborov. »Namen tabora je obrambno usposabljanje mladine. Učenci sedmih razredov tako vidijo, kako se formira odred, sami izberejo

Nedeljko Koludrovič

svoje starešine in se seznajajo z vojaško formacijo. Poskušamo jim bolj približati vojaške poklice in jim podrobneje predstaviti oborožitev in opremo JLA in TO. Vsako leto pa pripravimo nekaj, kar je za mlade še posebej privlačno. Letos je bilo to lokostrelstvo in pa pristanek padalcev v taboru. Pokažemo jim tudi, kaj mora delati vod TO v obrambi in napadu. Program tabora sprejme

Janez Varl

predsedstvo občinske konference ZRVS, potrdi pa ga svet za SLO in DS naše občine. Del stroškov pa nosi vsak izmed organizatorjev, to je ZRVS, občinski sekretariat za ljudsko obrambo in občinski štab TO. Svoj delež pa prispeva tudi izobraževalna skupnost, ki plača prevoze

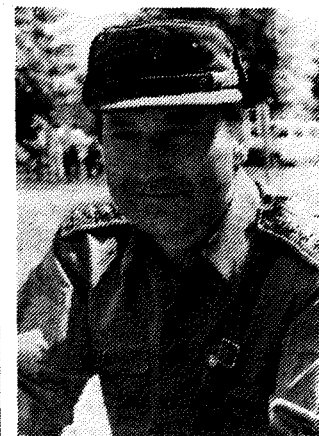
do Ribnega, kjer poteka tabor. Sole so za ta tabor zelo zainteresirane in si želijo takšne oblike dela. V pripravi tabora, predvsem mladih, se prizadevajo, potem pa vse to hočejo tudi pokazati drugim.«

Letos je bil **Drago Rozman** že enajstič poveljnik tega tabora. Udeležil se je tudi prvega, ki ga je organiziral Anton Dežman-Tonček in prosili smo ga, naj opiše, kakšen

Janko Strušek

je bil prvi. »Anton Dežman-Tonček je dal pobudo za tabor in jo tudi uresničil. Leta 1972 smo odšli s sedmošolci na Talež na Jelovici. Popoldan smo prišli tja in postavili šotore. Zvečer smo kurili taborni ogenj in Tonček je obujal spomine na svoja partizanska leta, pripravili pa smo tudi kulturni program. Drugi dan pa so streljali in

Drago Rozman

pisali proste spise. Sicer pa je štab, ki vodi tabor, stalen in vsak ve, kaj je njegova naloga. Običajno šole, učenec povemo, kaj pričakuje od njih, podelimo oznake poveljnikom vodov in čet ter njihovim komisarjem in prikazemo film z enega izmed prejšnjih taborov.«

Vsakdo, ki je bil na taboru, je bil presenečen nad velikim zanimanjem mladih za dogajanje na taboru. Mladi so želeli vedeti in videti še več, kot pa je bilo možno povedati in videti v Ribnem. Hkrati pa je tabor pokazal, da mladi želijo spoznati orožje in vojaško opremo ter se seznajati z njuno uporabo, le v primerni obliki je treba to storiti.

B. K.

Okrogla miza na Smolniku pri Rušah

Zgodovinarji o ruški gimnaziji in lovrenški partizanski šoli

V začetku maja je bil na Smolniku celodnevni posvet o zgodovini nekdanje ruške gimnazije (1645 do 1760) in partizanske osnovne šole v Lovrencu na Pohorju (1944).

Pripravili so ga na pobudo Sveta za tradicije NOB in spomeniško varstvo pri OK SZDL Maribor-Ruše. Organizator in gostitelj posveta je bil KO ZZB NOV Smolnik-Fala, pokroviteljstvo pa je prevzela pedagoška fakulteta v Mariboru. Zbrali so se ugledni mariborski in ljubljanski zgodovinarji, študentje zgodovine z mariborske pedagoške fakultete, pedagoški in družbenopolitični delavci, učenci Lovrenške partizanske šole in številni Rušani.

Na posvetu so analizirali podrobna zgodovinska dogajanja na obeh šolah. Posebno pozornost je vzbudila razlaga dr. Jožeta Mlinariča iz Pokrajinskega arhiva Maribor, ki je izčrpno predstavil ruško gimnazijo, ustanovljeno leta 1645.

»Župnijske šole sodijo na slovenskem ozemlju v čas od 17. stoletja naprej. Prva med njimi je bila ruška šola, ki jo je ustanovil ruški župnik Jurij Kozina. Šolo so vodili župniki ob inštruktorjih-kaplanih, osnovne predmete pa so poučevali tudi manj izobraženi (organisti, cerkovniki.)

Nekdanji ruški gimnaziji so konec maja v ruškem parku odkrili spominsko ploščo. Njeno delovanje je v slavnostnem govoru orisal dr. Jože Mlinarič iz Pokrajinskega arhiva v Mariboru. Obeležje pa je odkril prof. dr. Borut Belec, dekan mariborske Pedagoške fakultete, ki je prevzela pokroviteljstvo nad obeležjem. Slavnosti se je udeležilo veliko število občanov in šolske mladine. V kulturnem sporedu, ki je bil na dovršeni umetniški ravni, so sodelovali godba na pihala Tovarne dušika, prof. Genica Pen, ruški osnovnošolci in študentje Pedagoške fakultete v Mariboru.

O začetkih te šole nas pouči znamenita latinska kronika, ki jo iz 18. stoletja hrani župnijski urad v Rušah. Štejemo jo med najzanimivejše kronike z območja slovenske Štajerske. Glavni namen te šole, kateri je od druge polovice 17. stoletja naprej sledilo na Slovenskem še pet takih šol, je bil pripraviti nadarjene dečke, ki se »najdejo v vseh stanovit in tudi med kmečko mladino« za duhovniške in uradniške poklice.

V prvem šolskem letu se je šolalo sedemnajst učencev, med njimi sedem Rušanov, ostali pa so bili iz Kamnice, Fale, Maribora, Limbuša, Ptujja, Vitanja in Cmureka.

Število učencev se je iz leta v leto večalo in v letu 1698 doseglo število 220. V Rušah se je v dobrih sto letih šolalo okrog šest tisoč šeststo mladih ljudi iz vse tedanje notranje Avstrije, deloma pa tudi iz Hrvaške, Dalmacije, Furlanije, Ogrske in Češke.

Mnogi med nekdanjimi ruškimi dijaki so kasneje dosegli visoke položaje v cerkvi pa tudi v posvetnih poklicih (nadškofje, škofje, opati, deželni glavarji, generali itd.)

Rušani, predvsem pa mladina, so ponosni na svojo znamenito kulturno dediščino, kar so dokazali s svojo udeležbo

Izredno zanimivi so tudi podatki o ruških verskih gledaliških igrah, ki so jih dijaki šole uprizorjali na prostem ob cerkvi na ruško soboto ali nedeljo, ko je bil v kraju glavni cerkveni shod. Predstave so bile v latinskem in nemškem jeziku, vsaj deloma pa tudi v slovenskem.

V štiridesetih letih (1680-1722) se je na tem ruškem šolskem odru zvrstilo okoli osemdeset iger, katere si je ogledalo veliko število ruških romarjev, je med drugim v svoji zanimivi razlagi dejal dr. Jože Mlinarič.

O ruški šoli so govorili še Jože Ciperle iz Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani, dr. Jože Koropec z mariborske pedagoške fakultete in še nekateri koreferenti ter razpravljalci.

Med odmori so za telesno »vzdržljivost« udeležencev poskrbele požrtvovalne članice smolniške borbevske organizacije s kmečko malico in partizanskim golažem.

Pred odmori smo prisluhnili še zanimivemu predavanju z diaprojektiv po poteh pohorske in ruške čete, ki sta ga pripravila in dopolnila z dodatnimi prispevki tukajšnje zgodovine NOB-ja Milena Gašparič in Franc Hribernik.

Drugi del posveta so namenili zgodovini partizanske šole v Lovrencu na Pohorju, kjer je na svobodnem ozemlju septembra in oktobra 1944 delovala partizanska osnovna šola. Med razpravljalci so bili dr. Milan Ževart, mag. Marjan Žnidarič, predstavnik OO ZSMS Srednje šole pedagoške in kulturne usmeritve, predstavnica OŠ »Slavko Slander« Maribor in drugi. Med udeleženci posveta so bili tudi borci-predstavniki Šerčerjeve brigade, ki je Lovrenc takrat osvobodila, nekateri učitelji in učenci kratkatne partizanske šole, med njimi Dušan Forneci, danes ravnatelj OŠ »Šerčerjeve brigade« v Lovrencu na Pohorju.

V septembru, ob krajevnem prazniku, KS Lovrenc na Pohorju, bodo odkrili še spominsko obeležje na OŠ »Šerčerjeve brigade«, v pokroviteljstvu OO ZSMS na Srednji šoli pedagoške in kulturne usmeritve Maribor.

Ivan Bučak

Maribor – Srednješolci in izročila

Na seji sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil NOB in spomeniško varstvo pri predsedstvu OK SZDL Maribor Rotovž so že pred časom razpravljali o razvijanju revolucionarnih izročil na srednjih šolah. Poleg članov sveta so prišli tudi predstavniki borcev, ki hodijo po šolah, zgodovinskih krožkov na srednjih šolah, predstavniki Mestnega odbora ZZB NOV Maribor, Mestne konference SZDL Maribor in zainteresiranih dijakov.

Na seji je prof. Zlata Pastar spregovorila o tem, kaj storijo profesorji za razvijanje in ohranjanje revolucionarnih izročil. Francka Varl in Leo Čepič sta predstavila delovanje članov aktivna »razlagalcev tradicij« pri Zvezi borcev v Mariboru. Ta aktiv si je pri delu na tem področju pridobil dragocene izkušnje, ki zanimajo tudi ljudi iz drugih okolij. V razpravi so udeleženci opozorili, da je ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil zelo pomembno in ga ne bi smeli zanemarjati. Predsednik tega sveta Janez Švajncar mlajši je dejal, da bo treba tudi v prihodnje posvetiti primerno skrb razvijanju in ohranjanju revolucionarnih izročil. Pri vseh razlagah je potrebno v mladih razvijati vrline, kot so ljubezen do domovine, tovarištvo in solidarnost, ki so nekoč krasile partizanske borbe. Pri tem pa je treba dogodke iz preteklosti ocenjevati objektivno, saj lahko ob drugem ravnanju dosežemo le nasproten učinek od želenega. Posebej je govoril o vlogi učitelja, ki lahko po njegovem mnenju prispeva največji delež za oblikovanje in razvoj mladega človeka. Učenci pa bodo najbolj verjeli tistemu učitelju, ki jim bo revolucionarna izročila posredoval s srcem in prepričanjem.

Tudi učenci srednjih šol so se vključili v razpravo; izrazili so svoje mnenje o razvijanju revolucionarnih izročil in o posredovanju le-teh v posameznih šolah. Učenka Neira Festic je opozorila na izreden pomen posredovanja revolucionarnih izročil mladi generaciji in tudi iz drugih razprav mladih je bilo razumeti, da si ne želijo propagande, temveč zgodovinsko resnico in nasprotujejo tudi črno belemu slikanju dogodkov iz NOB in iz naše revolucionarne preteklosti. Izkazalo se je, da imajo na nekaterih srednjih šolah pouk zgodovine le v prvem in drugem letniku, medtem ko v tretjem in četrtem letniku tega predmeta ni v programu. Tako ostane za problematiko NOB na voljo premalo ur.

Na svetu so govorili tudi o pomenu zgodovinskih krožkov, ki združujejo veliko število zainteresiranih mladih ljudi in jim omogočajo, da se v njih ukvarjajo z raziskovalnim delom. Rudi Moge, ravnatelj Srednje družboslovne šole v Mariboru je menil, da bi morali vsako leto dati priznanje tudi tistim učencem, ki dobro opravljajo različne raziskovalne naloge. Svet je sprejel pobudo, naj bi tudi na srednjih šolah, enako kot na osnovnih, skrbeli za posamezna spominska obeležja.

Mladi so v razpravi izrekli tudi kritične pripombe na račun nekaterih filmov s tematiko NOB, ki da jih odbijajo, ker niso dovolj življenjski in stvarni. V nadaljevanju razmišljanj so udeleženci tega sestanka ugotavljali, da postaja mladim vedno bližja lokalna zgodovina, za katero se tudi zelo zanimajo. Od profesorjev pa ne pričakujejo letnic in naštevavanja, temveč predvsem njihov osebni odnos do tematike.

M. K.

Črno upanje, bel strah

Kar nekaj pomembnih dogodkov je minule dni svetovno javnost opozorilo na dogajanje v Južnoafriški republiki. Končala se je tridnevna stavka deprivilegirane črnske večine, vlada v Pretoriji je še za eno leto podaljšala izredno stanje, uvedeno pred dvema letoma.

Prepovedani Afriški nacionalni kongres je v Lusaki napovedal novo strategijo boja proti apartheidu, minuli vikend pa si je več kot milijarda ljudi na televizijskih ekranih lahko ogledala in spremljala maratonski koncert rock-glasbenikov, ki so na ta način obeležili spomin na legendarnega črnega voditelja Nelsona Mandelo, ki že četrto stoletja ždi v južnoafriških zaporih.

Stirideset let pa je tega, kar je Afrikanerska nacionalna stranka z volitvami »legalizirala«^{dominantno vlogo belske manjšine v JAR. Iz dneva v dan pa je bolj jasno, da rasno razlikovanje spodbuja vedno nove notranje spore in postaja objekt naraščajočih sankcij, vzrok upadanja naložb iz tujine in drugih pritiskov mednarodne javnosti. Ne glede na to JAR ostaja eno najbolj dinamičnih in perspektivnih afriških gospodarstev, prav tako pa se zdi, da bo navkljub krčevitemu in obupnemu zatekanju k prisili, vlada}

v Pretoriji, hočeš nočeš, morala začeti razmišljati o »procesnem modelu južnoafriške perestrojke«, o prehodnem opuščanju polarizacije južnoafriške družbe; prav to pa bo najverjetneje bistven temelj in poročilo proti zunanji izolaciji.

Nove možnosti razvoja

Posredno so s prihodnostjo JAR povezana tudi pogajanja za rešitev angolske krize, kajti če je gospodarstvo gonilo razvoja, potem je najverjetneje potrebno računati tudi z dejstvom, da bi odprava vojne v Angoli v marsičem odprla nove horizonte gospodarske in politične kooperacije na celotnem območju afriške podceline, ki je že petnajst let destabilizirana.

Množična stavka, ki sta jo organizirali dve največji sindikalni centrali COSATU in NACTU, je bila ena od največjih v minulih letih, presegla je tudi razsežnosti stavke maja lani, ki so jo sindikati

organizirali proti splošnim volitvam samo za belce. Izo-stanek z dela je med drugim združil nekatera velika mesta črnske skupnosti, skupni imenovalec pa je vse večje nezadovoljstvo, ki se kaže med črnskimi sindikati in velikimi družbami, ki so v rokah belcev. Nezanemarljivo je dejstvo, da je stavka zajela okrog dva milijona delavcev, čeprav sindikati javno, zaradi odredb izrednega stanja, niso smeli pozivati k stavki. Posledice izostanka z dela so se najbolj pokazale v avtomobilski industriji, na železnici, v storitvenih dejavnostih in v transportu. Najmanjši odziv delavcev je bil s strani sindikata rudarjev, ki se po lanskim odpustitvi okrog 40 tisoč rudarjev še postavlja na noge. Gospodarska škoda znaša po poročilih Združenja trgovinskih zbornic okrog 125 milijonov funtov.

Kazni bodo velike

Ne glede na gospodarsko škodo je množična stavka pomembna zlasti zaradi nečesa drugega: je jasno opozorilo vladi v Pretoriji, da so sindikati sposobni zbrati okrog sebe velik del brezpravne večine v črnskih predmestjih, v črnskih getih in to ob prepovedi javnega pozivanja na stavko. Stavka

je med drugim pokazala, da delodajalci v večini primerov niso naklonjeni drastičnim odgovorom na sindikalne akcije, večino izostalih z dela pa bodo najbrž kaznovali z neplačilom treh dnevni zaslužkov.

Ob dejstvu, da stavka ni potekala z agitacijami na delovnih mestih, temveč tam, kjer večina živi, pa niso neutemeljene domneve, da je akcijo vodil prepovedani Afriški narodni kongres, ki je leto 1988 napovedal kot odločujočo v boju proti vladi Južne Afrike. Po drugi strani

pa prav tako drži trditev, da je organizacija sindikatov sposobna praktično izpeljati tako množično zastavljeno akcijo in s tem bo potrebno računati tudi v prihodnje.

Neposredni vzrok za stavko je bil resda sporen zakonski predlog o omejevanju sindikalnih svoboščin delavcev. Predstavniki sindikata so o tem obvestili tudi mednarodno organizacijo dela ILO. Tridnevni izostanek z dela je bil več kot le simbolični politični protest zoper vladno prepoved delovanja sedemnajstih protiparthe-

idskih opozicijskih skupin, vstevši Združeno demokrasko fronto, udeležba dveh milijonov delavcev pa je dokaz jasne podpore za uresničitev zahtev (navkljub določbam izrednega stanja, ki takšne stavke prepovedujejo). Trenutek za stavko seveda ni bil izbran naključno, kajti ravnokar potekajo usodna pogajanja za odpravo vojne v Angoli; v prihodnje pa pogajalci takšnih in podobnih protestov najbrž že ne bodo mogli cinično prezirati.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do te

Pariz: Drugi krog francoskih volitev je potrdil nekatere domneve in mnenja opazovalcev. Francoski socialisti ostajajo najmočnejša stranka, čeprav jim je do absolutne večine zmanjkalo 12 poslanskih sedežev. Za zdaj še ni jasno, s kom bodo socialisti v politiki odpiranja in konstruktivnega sodelovanja združili moči. Odgovor je mogoče iskati bodisi levo, med komunisti, bodisi v sredinskem krilu med nezadovoljno desnico.

Dunaj: Medtem ko naftni ministri držav članic OPEC-a zasedajo na Dunaju, cena nafte na svetovnem trgu še vedno pada. Po mnenju

opazovalcev naj bi se naftni ministri vsaj formalno dogovorili, da bi kupcem dobavili nafto tudi za manj kot 14 dolarjev za sod. Dogovor bo nedvomno težak, saj je na primer Iran že zagrozil, da ne bo več podpiral omejevanj pri skupnem črpanju nafte.

Atene: Predsednika grške in turške vlade Papandreou in Ozal sta med pogovori v Atenah poudarila, da bodo ukrepi za krepitev medsebojnega zaupanja zmanjšali napetost v odnosih med sosednjima državama. Obisk turškega premiera je prvi obisk predsednika turške vlade v Atenah v minulih 36 letih.

Priprave na volitve v Furlaniji – Julijski krajini

Slovenci se odpirajo

V 1200 italijanskih občinah in za nekatere pokrajinske svete so imeli upravne volitve konec maja, podobne volitve v Furlaniji-Julijski krajini pa bodo 26. in 27. tega meseca. Kot vemo, so volitve v Italiji potrdile naravnost velik napredek socialistov, prozorno uveljavitev krščanske demokracije, hkrati pa tudi občuten padec komunistov.

Politični opazovalci v Furlaniji-Julijski krajini v glavnem menijo, da se v tej deželi utegnejo ponoviti rezultati, ki so jih dale volitve po vsej Italiji. Pričakujejo sicer, da tokrat nazadovanje komunistov ne bo tako očitno, da pa se poti navzdol brčias ne bodo mogli povsem izogniti.

V deželnem svetu pa se utegne poroditi povsem nova predstavniška podoba: socialisti bodo lahko imeli 14 namesto dosedanjih 7 deželnih poslancev, krščanski demokrati utegnejo ostati pri sedanjih 23, pri komunistih pa se lahko zgodi tudi to, da ne bodo več imeli 14, temveč samo deset poslancev. Seveda so to zaenkrat hipoteze, na katere opozarjajo tudi razne raziskovalne ustanove. Približno 20 odstotkov volilcev se namreč še ni odločilo.

V sedanjih deželi bodo imeli konec tega meseca volitve v deželni svet, v pokrajinska sveta Trsta in Gorice ter v tržaški pokrajinski svet, prleg volitev nekaterih občinskih uprav. Slovenci so dosedaj v teh organih (razen v občinskih) imeli skupaj 14 delegatov. Možnost, da se ponovijo rezultati volitev v Italiji in da pride do razpršitve glasov (ta nevarnost pa se v Italiji ni uresničila), lahko pripelje delo do tega, da bodo imeli v prihodnje Slovenci več kot polovico glasov manj kot danes.

Glede zakona o globalni zaščiti, ki ga italijanski socialisti v glavnem podpirajo, je pomembna novost v tem, da ga bodo kmalu začeli spet obravnavati v prvi komisiji italijanskega senata (komisija za ustavna vprašanja), ki jo vodi profesor D'Elia, ugledna osebnost s področja ustavnega prava. To kajpak vzbuja določene obete. Začetek razprave je še zlasti pomemben, saj so komunistični in socialistični poslanci v italijanskem parlamentu skupaj uspeli preprečiti nevarnost, da pa bi se podobna komisija v tem organu (vemo, da sta najvišja predstavniška organa v Italiji senat in parlament) na lepem odločila za črtanje tega vprašanja z dnevnega reda.

Tržaški poslanec Camber, ki predstavlja

desničarsko listo za Trst, je namreč povsem nepričakovano in iz jasnih nagibov (da bi Slovenci ne prišli do zakona) predlagal komisiji, naj v zvezi s slovenskim globalnim zakonom sprejme stališče o neutemeljenosti predloga, češ, da je bil problem že rešen z razpravo o jezikovnih skupinah, kamor pa Slovenci v Italiji, kot enovita manjšina, sploh ne spada. Politični krogi so brž ugotovili, da je Camber s tem storil predvolilno politično potezo, ki naj bi Listi za Trst prinesla nove desničarske in protislovenske glasove.

Politika pa ostaja dvolična. Italijanski »Ručunski dvor«^{vztraja na tem, da vloge ne smejo biti napisane v slovenščini; podobno je celo stališče deželnih organov, ki so prejšnje dni vnovič celo posvarili, da bo slovenska prošnja denimo za kako dotacijo pomenila odpoved dotaciji. Slovenska kulturno-gospodarska zveza je ob tem sprejela protestno resolucijo in jo naslovila na pristojne javne ustanove.}

Novejši primer, kako Slovence še zmeraj zapostavljajo, je sklep deželne vlade Furlanije-Julijske krajine, ki je imenovala posebno komisijo za varstvo okolja, vanjo pa ni vključila nobenega Slovenca, čeprav vse obmejno območje naseljujejo Slovenci. Zlasti odločno je reagirala slovenska Kmečka zveza, ki ugotavlja, da problematika o varstvu okolja še posebno zadeva slovenski živelj (na primer problem sinhrotrona pri Bazovici nad Trstom).

Problem »prisotnosti«^{Slovencev v raznih organizmih je te dni načela tudi slovenska delegacija, ki je bila na obisku pri predsedniku deželne vlade, Biasuttiju. Predsednik je krščanski demokrat in je kajpak ob tej priložnosti razgrnil tudi program stranke ob obližnjih volitvah. Soglašal je sicer s slovensko delegacijo, da bi morale slovenske ustanove, kajpak zlasti kulturne, redno prejemati dotacije (te zadnje čase »kapljajo«, med Slovenci pa je slišati, da je to spet predvolilna poteza); spet pa je priporočil, naj Slovenci pri svojih zahtevah pokažejo »razumnost«^{in »realnost«}.}

Obisk pri Biasuttiju pa je značilen ne le zaradi tematike, ki so jo Slovenci načeli (za, kon, enakopravnost in dotacija), temveč tudi za to, ker kaže, kako se Slovenci v Italiji vse bolj »odpirajo«, pri tem pa ne zanemarijo neposrednih stikov tudi z najvišjimi predstavniki oblasti.

Miro Kocjan

Kako je bilo na Novi Kaledoniji

Med vso letošnjo volilno kampanjo v Franciji (dva dela predsedniških in nato dva dela parlamentarnih volitev) so kot Damoklejev meč nad Francijo in njeno politiko viseli dogodki na Novi Kaledoniji, francoski posesti daleč vzhodno od Avstralije. Bolj kot razmerje moči med političnimi strankami doma je Francoze zanimalo, ali so pripadniki posebnih vojaških sil, ki so intervenirali na Novi Kaledoniji res hladnokrvno ubili tri tamkajšnje borce za svobodo potem, ko so že položili orožje in se vdali Francozom.

Otoško skupino Novo Kaledonijo so Francozi kolonizirali pred poldrugim stoletjem. Naseljuje jo 62.000 Kanakov (Melanezijcev), 54.000 belcev in 30.000 potomcev drugih priseljencev. Vse do današnjih dni je na tem francoskem čezmorskem ozemlju preživel prastari kolonialni sistem: posamezni bogataši, lastniki velikih plantaž in rudnikov niklja so belci, ki jim pravijo kar Caldoches. Njihov voditelj je milijarder Jacques Lafleur, človek, ki je denarno podprl predsedniško kandidaturo Jacquesa Chiraca.

V prejšnjih letih so vedno znova izbruhnili krvavi spopadi med svobodoljubnimi Kanaki in francoskimi caldoches. Predsednik Mitterrand je hotel zboljšati položaj Kanakov, ljudi, ki so na svojih tleh živeli na družbenem robu. Otoško skupino je razdelil na štiri samostojna območja: tri s kanaško in eno z belopolto večino. Obljubil je Indépendance-Association (Združenje za neodvisnost). S tem je hotel dati Novi Kaledoniji neodvisnost, pri tem pa naj bi ostala kar najtesneje povezana s Francijo.

Zaradi te izenačevalne politike je zavladal mir na otokih. Takšni položaj ni trajal dolgo, kajti aprila 1986 je prevzel vlado konzervativni premeir Chirac in začel uvajati provokacijsko politiko moči. Obenem s svojim ministrom za čezmorska ozemlja Bernardom Ponsom je drugo za drugo prekinil Mitterrandove reforme. Utrdil je moč belopoltnih in razpisal referendum, ki se ga Kanaki niso udeležili. 60% udeležencev se je izjavilo za Francijo!

Chiracovo ravnanje je zaostriło napetost med Kanaki in Caldoches. Neposredno pred prvim delom predsedniških volitev 22. aprila letos je ogorčenje Kanakov dobesedno eksplodiralo. Na sosednjem otoku Ouvéa so oboroženi domačini napadli neko policijsko postajo in ubili štiri žandarje, 16 pa so jih odpeljali s seboj.

Za konzervativnega predsednika vlade Chiraca, politika, ki si je prizadeval za naklonjenost, takšnega »kolege«, kot je desničarski Le Pen, je bilo to nezaslišano izzivanje. Menda ni mogel razumeti, da je lahko nekaj »divjakov«, kot je imenoval Kanake, presenetilo zelo dobro opremljeno in oboroženo policijsko posadko.

Major Legorjus – posredovalec

Čuvaji talcev so skrili ugrabljenе žandarje v neko votlino sredi subtropskega pragozda in jo zastražili. Talcev ni bilo mogoče osvoboditi brez prelivanja krvi. Kasneje so Kanaki odpeljali še osem žandarjev in nekega pravnika, ki se je menda hotel z njimi pogajati o ujetnikih. Med na novo prijetimi je bil tudi komandir elitnih enot na Kaledoniji, prav tedaj v majorja povišani stotnik Philippe Legorjus.

Ščasoma si je major Legorjus pridobil toliko zaupanja ugrabiteljev, da so ga izpustili in nameravali uporabiti kot posredovalca v pogajanjih s francoskimi oblastmi. Žal je moral ugotoviti, da premier Chirac in njegov minister Pons obenem z vrhovnim poveljnikom francoskih čet na Novi Kaledoniji generalom Vidalom nočejo slišati za nobeno drugo, kakor vojaško rešitev nastalega položaja.

Na posvetovanju 24. aprila so obravnavali več oblik obračuna s Kanaki. Opisal jih je Legorjus v nekem internem poročilu, le-to pa je prišlo v redakcijo pariškega Le Monde in nato v javnost: razmišljali so o bombnem napadu z 250 kg težko, lasersko vodeno bombo. Predlagali so uporabo napalma ali pa defolijanta, kemijskega sredstva za uničevanje rastlinstva oziroma napad s helikopterjem, oboroženim z 20 mm topom. Jasno je bilo, da je general Vidal pristajal samo na vojaško akcijo.

V pismu, ki ga je naslovil na ministra Ponsa je general Vi-

Bitka pri Ouvéji

Napad so ukazali 5. maja, tri dni pred drugim delom predsedniških volitev v Franciji, ko se je odločalo o Mitterrandu in Chiracu. Oba, predsednik Mitterrand in premier, sta soglašala z akcijo, Mitterrand menda »težkega srca«.

Napad, v katerem so sodelovali elitne enote žandarmerije, mornarice in suhozemne vojske, je s prekinitvami trajal od zgodnjih jutranjih ur do poldneva. Francozi so uporabili metalce ognja. Talcem ni bilo nič. Neki izdajalec med Kanaki jim je dal dva revolverja, s katerim so držali stražarje v šahu!

Francozi so ujeli 12 ugrabiteljev, padlo pa je 19 Kanakov in dva francoska vojaka. »Ni mogoče speči omlete, če ne razbijete nekaj jajc«, je bilo rečeno v kratkem nekrologu gaulističnega notranjega ministra Charlesa Pasquaia. Priče so obtožile notranjega ministra, da so vojaki mirne duše ustrelili voditelja kanaške akcije Alphonsa Dianouja in dva njegova tovariša Venceslava Lavellosija in Waina Amossa, potem ko so že položili orožje in se hoteli vdati.

Dianou še ni bil mrtev, temveč hudo ranjen. Brez vsake zdravniške pomoči so ga pustili dolge ure ležati na soncu. Med prevozom je kasneje umrl. Uvedli so interno vojaško preiskavo, nato pa na zahtevo novega ministra za vojsko Jeana-Pierra Chevénementa suspendirali odgovornega šefa sanitetne enote, ki ni hotela pomagati ranjencu. Verjetno bodo uvedli še sodno preiskavo. Vsekakor je ta vojaška akcija sila neprijetna stvar za francosko vlado, saj dokazuje njeno nemoč pred velikanskim pritiskom, ki ga vojske in podobne službe izvajajo nanjo. V zelo svežem spominu je še primer Greenpeace.

Ni dvoma, da je akcija »Bitka pri Ouvéji«^{otežila nadaljnja prizadevanja za daljšo pomiritev te oddaljene otoške skupine.}

fl.

Stanje vznemirjenosti

Na torkovi seji predsedstva republiške konference SZDL je bilo največ besed na temo: kaj z družbenimi dejavnostmi, za katere je spričo naših stisk v gospodarski uspešnosti (pa tudi zaradi pretirane razračenosti) zmanjkalo denarja, tako da smo se znašli v zelo resnih zagatah. Treba bo ukrepati, nemudoma in zelo odgovorno, sicer se nam utegnejo zdravstvo, izobraževanje, kultura, socialno skrbstvo in še kaj v drugi polovici leta sesuti.

O tem, kaj vse predlagajo v sklepanje slovenski skupščini, bomo podrobneje pisali danes teden.

Nič manj aktualna ni bila druga točka razprave, zadevajoča politični nemir, ki je zajel Slovenijo po znani trojni aretaciji. Predsedstvo republiške konference je podprlo izjavo, ki jo je izdal pred tednom njegov izvršni odbor, prisluhnilo stališčem posameznih članov tega telesa ter predstavnikom drugih družbenopolitičnih organizacij naše republike, apeliralo na naglo in zakonito dokončanje sodnega postopka zoper obtožene in še posebej na intenzivnost vznemirjenega stanja, ki nam je lahko edinele v škodo.

Ob sklepu razprave je podal predsednik Jože Smole svojo »zaključno besedo«. »Mislilim,« je dejal, potem ko je naštel odzive vodstev družbenopolitičnih organizacij in Predsedstva SR Slovenije na nastale oko-

liščine, »da ni potrebno dokazovati, da je izdajanje zaupnih vojaških dokumentov kaznivo dejanje. Kot takšno se obravnava v vseh demokratičnih državah, proti kršilem pa se strogo ukrepa. Potemtakem Socialistična federativna republika Jugoslavija v tem pogledu ni nobena izjema.

Očitno je, da je tajni vojaški dokument lahko izdal, oziroma ga posredoval nepoblašteni civilni osebi samo nekdo, ki je v rednem delovnem razmerju v Jugoslovanski ljudski armadi. S težko kršitvijo predpisov JLA glede ravnanja z zaupnimi, oziroma tajnimi dokumenti, se je torej začel celoten zaplet. To je po mojem mnenju potrebno posebej poudariti, kajti posedovanje tajnega vojaškega dokumenta pri dveh civilnih osebah je posledica kaznivega dejanja vojaške osebnosti. Vojaški pravosodni organi bodo nedvomno ugotovili, kako je lahko, kljub vojaški disciplini in ob jasnih pravilih službe v JLA ter posebej natančnih navodilih glede ravnanja s strogo zaupnimi dokumenti, sploh prišlo do takšne nebudnosti v JLA, oziroma takšnega početja.

Glede na dejstvo, da krožijo v javnosti najrazličnejše predpostavke in dezinformacije o vsebini tajnega dokumenta (kot npr., da gre za sezname občanov, ki jih je treba zapreti, nadalje, za navodila, kako izvesti vojaški udar, kako se z vojaško silo upreti demokratizaciji odnosov v SR Sloveniji,

itd.), smo na Izvršnem odboru predsedstva RK SZDL Slovenije pozvali kompetentne organe JLA, da javnosti enciklopedično predočijo, na katero področje se nanaša omenjeni tajni vojaški dokument. S tem se, ob našem mnenju, ne bi v ničemer odkrivala vsebina vojaškega dokumenta. Globalna informacija o področju, na katero se nanaša, pa bi odpravila govorice, dezinformacije, ugibanja, pa tudi insinuacije na račun Jugoslovanske ljudske armade in družbenopolitičnih organizacij SR Slovenije ter njihovih vodstev.

Potem ko je ponovil zahtevo, naj vojaški pravosodni organi postopke preiskave – v prid pomirjenju javnosti – čim prej končajo, je dejal:

»Sodim, da je potrebno odločno zavrtni trditve, ki je bila tudi javno izrečena, da gre za politični obračun z Janezom Janšo, ki je znan po svojem kritičnem pisanju o Jugoslovanski ljudski armadi. Takšne trditve ne moremo okvalificirati drugače kot čisto insinuacijo. Postopek proti Janezu Janši očitno ni sprožen zaradi njegovih političnih pogledov, ampak zaradi suma, da je posestvoval tajni vojaški dokument. Posamezna namigovanja, da gre za obračun slovenske politike z Janezom Janšo, so neutemeljena, izmišljena in predstavljajo insinuacijo, ki ima očitno za cilj, da vnaša v javnost dezorientacijo ter nezaupanje v vodstvo družbenopolitičnih organizacij.

Prepričan sem, da se vsi zavedamo, da moramo delovati skrajno odgovorno in da nikakor ne smemo dovoliti, da bi se z različ-

nimi manipulacijami z javnostjo povzročile težke posledice.

Seveda smo odločno tudi proti vsem pojavom protiaradnega razpoloženja, saj smo življenjsko zainteresirani za krepitev naše obrambe in naše JLA kot hrbtenice sistema splošne ljudske obrambe.

Tudi naj zadeva ne bo izrabljena za kakršnokoli ustvarjanje protijugoslovanskega razpoloženja v Sloveniji.

»Hkrati pa,« je nadaljeval, »zahtevamo od vodstev družbenopolitičnih organizacij v drugih socialističnih republikah in AP ter na zvezni ravni, da se odločno uprejo slehernemu pojavu ustvarjanja protislovenskega razpoloženja. To opozorilo je tembolj tehtno, ker so se v nekaterih člankih v nekaterih jugoslovanskih časopisih že pojavile takšne tendence. V posameznih člankih je mogoče zaznati tudi namigovanja, da se je šlo v SR Sloveniji predalec v demokratizaciji družbenopolitičnih odnosov in da je za sedanjo vznemirjenost slovenske javnosti krivo politično vodstvo SR Slovenije. V kolikor bi se takšne trditve nadaljevale, lahko objektivno ustvarjajo protislovensko razpoloženje, kar bi seveda lahko povzročilo težke posledice v naši jugoslovanski skupnosti. Popolnoma jasno je, da bomo v SR Sloveniji dosledno nadaljevali s strateško usmeritvijo socializma po meri ljudi in da bo Socialistična zveza – kot najbolj množična organizacija občanov – zagotavljala upoštevanje pluralizma interesov socialistične samouprave družbe, kar vključuje tudi pluralizem idejnih in političnih pogledov.

16. občinsko tekmovanje moščanskih ekip prve medicinske pomoči CZ

Znanje in pripravljenost

V športni dvorani na Kodeljevem je bilo v sredo, 1. junija, 16. občinsko tekmovanje ekip prve medicinske pomoči civilne zaštite. Tekmovanje vsako leto pripravi Občinski štab za civilno zaščito. Občinski sekretariat za ljudsko obrambo in Občinska organizacija Rdečega križa. Letos so se organizatorji še posebej potrudili, saj je tekmovanje potekalo ob 125. obletnici Rdečega križa in dnevu civilne zaštite. K sodelovanju so pritegnili Zavarovalno skupnost Triglav, ki je vsem tekmovalcem brezplačno zagotovila mini komplete prve pomoči, in letalsko enoto Republi-

škega sekretariata za notranje zadeve, ki je predstavila helikopter za nujne prve pomoči.

Več kot sto pripadnikov šestčlanskih ekip z opravljenimi tečajji iz KS in organizacij naravnih in drugih hudih nesrečah ter vojni. Udeležilo se je triindvajset ekip, predvsem iz organizacij združenega dela.

Tekmovanje je potekalo tako, da so se vodje in namestniki ekip pomerili najprej z teoretičnega znanja o triazi, to je vrstnega reda dajanja prve pomoči in določanja vrstnega reda evakuacije po oskrbi poškodbe. Takoimenovane trojke pa so nato

v dvorani oskrbele poškodbo, ki je bila prepričljivo prikazana na manekenu.

S takim načinom preverjanja ekip prve medicinske pomoči želijo organizatorji tekmovanja preveriti njihovo znanje, spretnosti in pripravljenost za delovanje zdravstvenega varstva ob morebitnih naravnih in drugih hudih nesrečah ter v vojni. Ali, kot je dejal Ivan Turk, sekretar občinskega sekretariata za ljudsko obrambo, ki je uvedel tekmovanje: »Poznavanje prve medicinske pomoči ima velik praktični pomen v vsakdanjem življenju. Nenehno smo priča manjšim, pa tudi večjim nesrečam na delovnem mestu, na polju, potovanju ali doma. Pomembni so prvi trenutki po nesreči. Lahko si pomaga ponesrečenec sam, to je samopomoč ali pa če so v njegovi bližini ljudje z znanjem o nujni prvi medicinski pomoči in to še prej, ko do njega prihitijo organizirane ekipe za reševanje in nudenje prve medicinske pomoči. To pa je vzajemna pomoč.

Zaradi tega si vsi organi civilne zaštite in organizacija Rdečega križa vztrajno pri-

zadevajo, da pionirji, mladi in odrasli poznajo osnovne ukrepe nujnega prve pomoči, od katerih je v prvih trenutkih po nesreči odvisno, kakšne bodo posledice nesreče, mnogokrat pa gre tudi za življenje. Tu se posebej velja geslo: »Pomoč je uspešna, če je pravočasna.« Velik pomen takih prireditev je med drugim tudi ta, da se družijo pripadniki ekip prve medicinske pomoči, spoznavajo in tekmujejo med seboj.

Organizatorji so zadovoljni z znanjem ekip, saj so ekipe v povprečju dosegle 82,8% možnih točk. Nezadovoljiva pa je bila udeležba na tekmovanju. Zato pa prihodnje leto, kot nam je razkril Ivan Turk iz sekretariata za ljudsko obrambo, pripravljajo vajo, s katero bi prikazali gašenje požara, reševanje iz ruševin in iz visokih objektov na različne načine.

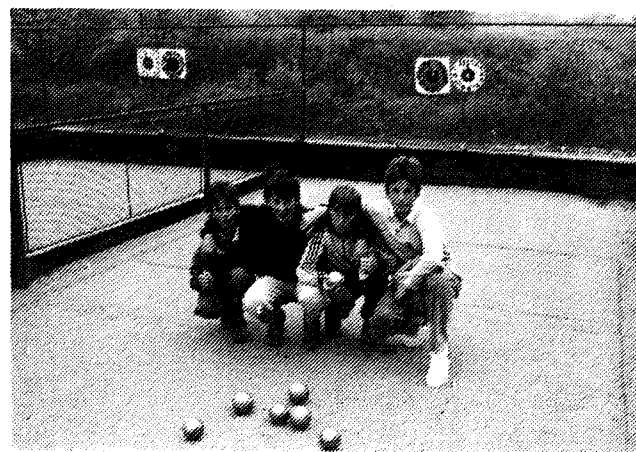
Najboljšim ekipam je podelil priznanja Lado Mraz, predsednik OORK. Zmagala je ekipa KS 25. maj iz Štepanjskega naselja (118,5 točk), druga ŽG, Gradbeno podjetje (117,5 točk), na tretje mesto pa se je uvrstila ekipa ŽG, ZTO, TOZD za promet Zalog, ki je osvojila 115 točk. Za nagrado je helikopter letalske enote RSNZ popeljal prvouvrstene ekipe nad Ljubljano. P. K.

Motokros v spomin na Gregorčičevo

Ob 45-letnici ustanovitve 5. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Simon Gregorčič in pohoda njenih enot v Beneško Slovenijo in Rezijo so motokrosisti AMD Nova Gorica 14. maja izvedli motokros po poteh brigadnih enot. Posebej slovesno so jih sprejeli krajani v Ravnici, Banjščicah in Lokovcu. Dan kasneje, 15. maja so bili na pohodu planinci iz Nove Gorice in iz zamejstva. Ti so se srečali ob planinski koči na Koradi, kjer je zapel moški pevski zbor iz Medane. Tu je zbranim planincem spregovoril v imenu borcev 5. SNOUB Simon Gregorčič Jože Pahor in predlagal, naj bi imeli v prihodnje tradicionalne pohode po poteh te brigade.

Lojze Kristančič – Minko

Najmlajši balinarji so se izkazali

Športno društvo Invalid iz Ljubljane je te dni že petič priredilo turnir na štiristeznem balinišču v Malenškovi ulici v Ljubljani. Posvečen je bil narodnemu heroju, generalpolkovniku, nosilcu spomenice 1941, Radu Pehačku. Na turnirju je sodelovalo 48 ekip.

Turnirja so se udeležili tudi pionirji iz občine Moste-Polje (Slape), ki so zasedli četrto mesto. Poleg pokala so dobili še posebne plakete Rada Pehačka. V maju so na

pionirskem prvenstvu posameznikov zopet dosegli imeniten uspeh. Rezultati: 1. Grega Sever (12 let), 2. Sašo Mihič (14 let), 3. Matej Perko (12 let), 4. Rok Mihič (11 let).

Vinko Bovcon

Invalidi v Škocjanskih jamah

Društvo invalidov občine Piran je organiziralo za svoje člane enodnevni izlet na Kras z ogledom Škocjanskih jam. Izleta se je udeležilo 150 invalidov, med njimi skoraj polovica vojaških vojnih invalidov.

Med udeleženci je bilo tudi nekaj težjih invalidov, ki sami brez omoči tovarišev ne bi mogli obiskati jame.

Po ogledu jame in kosilu so se kljub utrujenosti skoraj vsi udeležili rekreacijskih družabnih iger.

Z izletom so bili zadovoljni. Izrazili so željo, da bi društvo organiziralo še več takih rekreacijskih in zdravju koristnih srečanj oziroma izletov.

Žarko Žbogar

9. srečanje kurirjev Gorenjske

Trikrat prvi bataljon

V Dražgošah je bilo v nedeljo, 5. junija, 9. tradicionalno, vsakoletno srečanje partizanskih kurirjev Gorenjske. Poleg krajevne skupnosti in domače šole se je za dobro počutje gostov zavzela tudi mladina in KUD iz Tacna s kulturnim programom. Rojenim v letu 1928 in mlajšim so bile podeljene zlate plakete, aktivnim sodelavcem pa posebna priznanja. Zlate značke so bile podeljene tudi pohodnikom, teh je že čez dvajset, ki so že prehodili vso dolgo pot okrog Gorenjske z vsemi štiridesetimi obeležji – nekdanjih postaj.

Kljub grenki ugotovitvi o žalostnem upadanju član-

stva in celo slabem vremenu pa je bila letošnja udeležba izredno dobra. Prišli so tudi svojci in celo otroci, vsi skupaj pa so preživeli lepo nedeljo.

Predsednik odbora Skupnosti relejnih kurirjev Gorenjske podpolkovnik Ivan Kavčič-Orlov je še zlasti kot domačin – Dražgošan zelo poljudno opisal kurirske veze na tem območju od samega začetka do konca NOB. Izredno velik krvni davek skupni zmagi je dala ta vasi, kar vse se je začelo z znano bitko Cankarjevega bataljona, ki je bil kot prva, edina močna partizanska enota svetel primer oboroženega naroda.

Orlov je omenil tri neizpodbitna dejstva tega bataljona, ki ostajajo kot prvi partizanski podvig pri nas. Kot prvo je to bila izredno izbrana strateška partizanska zasedba v Rovtu, kjer je brez lastnih žrtev padlo kar 45 najbolj izurjenih SS-ovcev. To je bil prvi moralni udarec ponosu »nepremagljive« nemške vojske. Kaj kmalu zatem, ko je sovražnik izsiljeval, da za vsako ceno opere ta madež in je zato skrajno previdno in močno obkolil Cankarjev bataljon na Pasji ravni na Jelovici, pa je bilo spet prvič, da je neka naša enota z izredno taktiko uspela prebiti tolikšni obroč in to celo ob okrog 60 padlih sovražnikov. Tako je okupator v teh dveh »krstih« imel nad sto padlih. Razumljivo, da ob takih težkih izkušnjah

so se dolgo časa skrbno pripravljali za močan, dokončen obračun s partizanstvom, ki so ga celo pretirano poveljevali. Tako je prišlo do znane Dražgoše bitke tistega zimskega jutra 9. januarja 1942. In spet je bil tu primat, pravzaprav kar dva. Prvič je bilo, da so se Nemci spravili nad partizane s topovi. In še to – prvič pri nas je organizirana partizanska enota sprejela frontalni boj in ga tudi vzdržala kar tri dni. Da pa je Cankarjev bataljon lahko beležil take primete, je treba vedeti, da so bili v vodstvu kar trije prekaljeni španski borci.

Taki in drugi dogodki kurirjev so bili na srečanju predmet živih razprav in spominov med udeleženci srečanja.

K. Makuc

S poti po sovjetski Gruziji

Perestrojka na vsakem koraku

Čprav je Sovjetska zveza postala v zadnjih letih bolj odprta za tujce, je vendar le malo ljudi, ki bi lahko rekli, da jo dobro poznajo. Večina ljudi, ki jo je obiskala, je videla samo del te prostrane dežele.

Sam sem imel priložnost, da obiščem eno najbolj razvitih sovjetskih republik – teh je sicer petnajst – Gruzijo. Dvanajstdnevno bivanje v tej republici je v meni pustilo vrsto globokih vtisov. Najbolj pa človeka presune dejstvo, da so imeli tam že veliko prej kot v Evropi visoko razvito civilizacijo, s šolami, umetnostjo, arhitekturo in še čim drugim.

V Gruziji so našli sledi človeških naselij iz paleolitika. Starogruzijska plemena so naseljevala te kraje od drugega tisočletja pred našim štetjem. Od 6. do 4. stoletja pred našim štetjem sta na ozemlju današnje Gruzije obstajali dve sužnjelastniški državi, ki so ju kasneje pokorili Rimljani. V prvi polovici četrtega stoletja pa se je v Gruziji začelo širiti krščanstvo (v SZ zdaj praznujejo tisoč let pokristjanjevanja v Rusiji). Do enajstega stoletja so v Gruziji vladali Bizantinci, Perzijci in Arabci. Za časa Georgija III. (1156-1184) in njegove hčerke Tamare (1184-1213) iz dinastije Bagration, je Gruzija postala močna država, v kateri se je razvijala posebna kultura, ki je bila zmes grško-bizantinske na eni strani in na drugi arabsko-perzijske kulture. V 13. in 14. stoletju so Gruzijo pustošili Mongoli, v 15. stoletju pa je na njenem ozemlju nastalo nekaj malih samostojnih držav. V 16. in 17. stoletju pa je bila pod vplivom Turčije in Perzije. Leta 1760 je nastala vzhodnogruzijska kraljevina in njen vladar je leta 1873 sprejel ruski protektorat. Car Aleksander I. je leta 1801 ukinil gruzijsko kraljevino in jo priključil k Rusiji, leta 1810 pa je anektirala tudi zahodno Gruzijo. V devetnajstem stoletju so se Gruzinci nekajkrat uprli carju, vse upore pa je carska vojska krvavo zadušila. S padcem carizma leta 1917 so v Gruziji ustanovili sovjetsko oblast, ki

so jo leto kasneje reakcionarji s pomočjo Velike Britanije in Turčije strmoglavili. Leta 1921 so se uprli delavci in ob pomoči Rdeče armade so 12. marca 1922 ustanovili Zakavkaško SFSR, v kateri je bila tudi Gruzija. Petega decembra 1936 pa so ustanovili Gruzijsko sovjetsko socialistično republiko.

Danes živi v tej sovjetski republici osemdeset narodnosti, Gruzincev pa je nekaj manj kot štiri milijone. Poleg njih pa živijo še Armenci, Rusi, Azerbajdžanci, Oseti in drugi. Dobro petino narodnega dohodka dosega Gruzija s prodajo čaja in pridelavo vin ter svetovno znanega konjaka.

Način življenja v Gruziji se precej razlikuje od življenja v drugih delih Sovjetske zveze. Predvsem je na vsakem koraku vidna perestrojka, ki se kaže tudi v izredni skrbi za njihovo preteklost. Kaže pa se tudi v neusmiljenem obračunu z njihovim rojakom Stalinom. Njegove kipe neusmiljeno odstranjujejo z vseh javnih mest. Gostitelji pa so me večkrat opozorili na versko strpnost, saj se pogosto dogaja, da so na dvestotih kvadratnih metrih skupaj pravoslavna in katoliška cerkev ter muslimanska džamija. Pravijo tudi, da jih ta raznolikost bolj združuje, kot pa ločuje. Zanimivo je to, da lahko dobi v Gruziji kmet toliko zemlje, kot jo lahko obdela. Eno tretjino pridelka odda državi, z dvema tretjinama pa razpolaga sam. Nekateri Gruzinci so že tako bogati, da država razmišlja o posebnih davkih. Da so nekateri Gruzinci zares bogati, priča dejstvo, da najemajo letala in z njimi vozijo svoje pridelke na tržnice drugih sovjetskih mest, kjer je ponudba slabša.

V Tbilisiju, ki je pobraten z Ljubljano, so rekli, da so zelo zainteresirani za sodelovanje s Slovenijo. Najbolj konkretni pa so bili predstavniki pisateljev, ki so pripravljeni sprejeti manjšo delegacijo slovenskih književnikov in plačati stroške njenega bivanja v Gruziji.

Mišo Čadež

Svoje živopisne narodne noše pokažejo Gruzinci na festivalih in vsakem drugem primernem trenutku. Njihovi folklorni ansambli so že večkrat nastopili tudi pri nas.

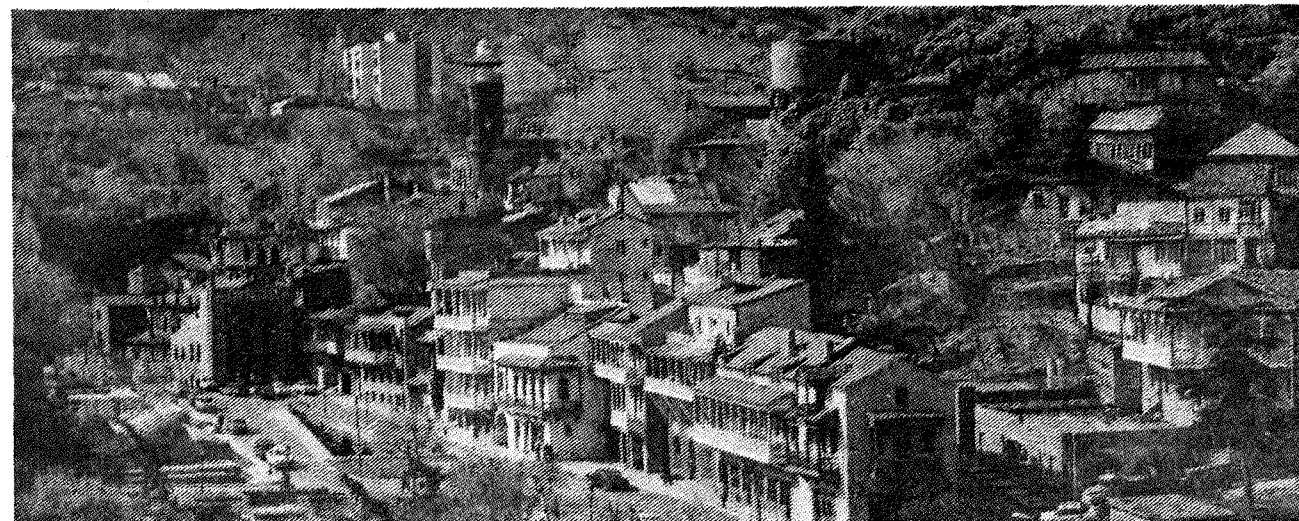
Najlepši primer odnosa Gruzincev do njihove preteklosti je samostan Beka Opizari, ki so ga zgradili za časa vladarja Davida Graditelja. Menihi so imeli stanovanja izklesana v skali. Nanje so postali pozorni ob nekem potresu in zdaj jih restavrirajo in obnavljajo. Želijo namreč, da bi ta kompleks postal obiskana turistična točka.

Pogled na Tbilisi

Drobec z ene izmed tbilisijskih ulic. V ozadju je vhod v podzemeljsko železnico.

Stari del mesta, ki ga imenujejo »Abonatubani.«

Dolga stoletja je bilo kulturno središče Gruzije mesto Kutaisi. Na enem njegovih hribočkov stoji samostan Gelati, kjer je v dvanajstem stoletju delovala prva akademija. V njej so se ukvarjali z astronomijo, matematiko in fiziko.

Čaj je ena glavnih kmetijskih kultur. Del plantaž je tudi v zasebnih rokah. V Gruziji si želijo, da bi bilo še več zemlje v rokah zasebnikov in pri tem ne poznajo nobenega zemljiškega maksimuma.

Na obronkih Kavkaza se pase govedo brez gospodarja, v ozadju pa so naftna polja. Še vedno so vidni ostanki teras, ki pričajo, da je bilo v preteklosti obdelane še več zemlje, kot pa je zdaj.

Spet nova brigadirska sezona Akcije tako in drugače

Akcije niso več, kar so bile. Res, ampak to še ne pomeni, da se nam mora ta stavek vtisniti v zavest z nekakšno nostalgijo ali celo melanholično otožnostjo. Saj si vendar vedno in povsod želimo biti v toku s časom, razvojem, napredkom... Zakaj bi bilo z akcijami drugače? Zakaj ne bi tistega, kar je čas pregazil, prepustil zgodovini? Ali ni smisel brigadirstva zblíževanje mladih in njihovega dela? Saj ne, da brigadirske roke s krampi in lopatami niso nikjer več potrebne. Marsikje v Sloveniji jih še kličejo vodovodi, ceste, telefonsko omrežje in podobne neposredne pomoči krajanom. Toda to ni vse. Postaja enolično in dolgočasno. Mladi so začutili vonj sodobnega časa in mu sledijo. Med klasične mladinske delovne akcije so vpletli še nove oblike mladinskega prostovoljnega dela – tako imenovane tabore, ki združujejo mlade s podobnimi interesi različnih strokovnih področij – socialnega, kmetijskega, arheološkega itd. Kdo ve, morda bomo čez nekaj let govorili, da so to že preživele oblike in se nam bo nekaj novega zdelo bolj zanimivo, koristno in mladim privlačno?!

Letos pa govorimo o sedmih klasičnih MDA in dvanajstih novih, svežih načinih brigadirstva, ki bodo skozi poletje na tak ali drugačen način zblížale približno 2500 mladih iz vse Slovenije, Jugoslavije in celo iz tujine. Brigadirsko poletje se je začelo na prvo junijsko nedeljo z zvezno mladinsko delovno akcijo Suha krajina '88, ki je tokrat organizirana že štirinajstič zapored. V prenovljeni brigadirski naselje v Žu-

žemberku je prispelo približno 110 brigadirjev iz Zvornika, Gazibabe in Splita. Prva izmena, med njimi je komaj deset deklet, je že začela z gradnjo vodovoda in PTT omrežja v občinah Novo mesto in Trebnje.

V tem mesecu se bosta začeli še dve zvezni MDA, in sicer 25. junija: MDA Slovenske gorice '88 z brigadirskim naseljem v dijaškem domu v Ptuj (gradili bodo vodovode in ceste v občinah

Ptuj in Lenart) ter MDA Goričko '88 z brigadirskim naseljem v dijaškem domu v Murski Soboti (načrtujejo rekonstrukcijo cest na območju Goričkega).

Med posebnimi oblikami mladinskega prostovoljnega dela je morda zanimiv fotografski tabor od 20. junija do 1. julija, na katerem bo petnajst taborjanov, ki se bodo zbrali v Ljubljani, obdelalo osnove fotografiranja tehnike, potem bodo fotografirali

in še razstavliali. Cilj tabora je predstavitev Ljubljane in obujanje ekološke zavesti delovnih ljudi in občanov Ljubljane.

Na mednarodnem nivoju je organiziran tudi ekološki tabor od 20. junija do 4. julija, in sicer v dveh delih: v Ptuj bodo proučevali ptiče, sesalce, kakovost voda, popisali bodo divja odlagališča itd., v Ormožu, kjer bodo sodelovali tudi prostovoljci iz tujine, pa bo poudarek predvsem na ekoloških problemih kmetijstva. Mednarodni socialni tabor Dva topola v Izoli od 24. junija do 2. septembra je namenjen praktični pomoči mišično obolelim osebam v Počitniškem domu. Pa še en mednarodni tabor bo organiziran proti koncu tega meseca, od 25. junija do 9. julija – to je mednarodni tabor Krumperk. Center so Domžale, zbral pa bo 25 udeležencev.

V drugem letu tega projekta želijo mladi posvetiti več pozornosti zaščiti objektov v sestavi gradu Krumperk.

Poleg tega pa želijo nameniti pozornost manjšim kulturno-zgodovinskim spomenikom v bližini, da jih zob časa ne bi popolnoma uničil.

Še beseda ali dve o arheološkem taboru, ki potek od 13. do 27. junija: Petindvajset prijavljenih taborjanov sodeluje pri arheološkem izkopavanju in etnoloških raziskavah v Ptuj in Ormožu pa še pomaga urejati arheološko in muzejsko gradivo, se spoprijema z re-

stavljanjem predmetov in stavb, evidentiranjem kulturne dediščine, skratka z vsem tistim, kar bi lahko sodilo k arheologom. Za bivališče pa so si izbrali platne strehe v Ptujskih Toplicah.

Kaj sodi v včeraj, kaj v danes in kaj v jutri? Tudi skozi letošnjo brigadirsko sezono bomo tehtali; najbolj brigadirji sami.

Živa Drole

Sejm bil je živ

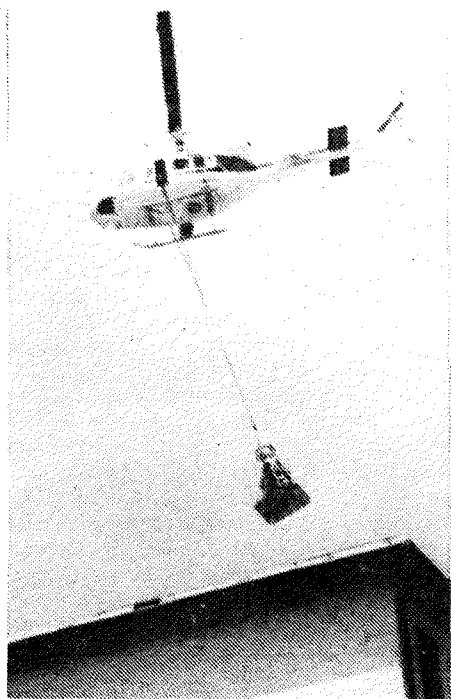
V Kranju so zaprli še eno uspešno sejensko prireditel, to je šestnajsti sejem sredstev in opreme civilne zaštite. V štirih sejenskih dnevih si je izdelke petsto enainšestdesetih razstavljalcev iz vse Jugoslavije in petnajstih iz tujine ogledalo več deset tisoč obiskovalcev. Ker gre za specializirani sejem so bili obiskovalci predvsem iz vrst ljudi, ki se s področjem civilne zaštite ukvarjajo poklicno.

Sejem ni ponudil morebitnim kupcem nobene revolucionarne novosti na tem področju, poudariti pa je treba, da so naši proizvajalci namenili v minulem letu več pozornosti oblikovanju in natančnosti izdelave. Tako pri veliki večini proizvajalcev niso več visele nitke z njihovih kombinezonov, oblek, kap in drugega. Prav gotovo ima zasluge za to tudi kranjski sejem. Druga značilnost je ta, da razstavljalci uporabljajo vse več video tehniko. Večina je imela na svojih razstavnih prostorih televizorje, na katerih so lahko veliko bolj plastično prikazali svoje izdelke, njihove značilnosti in zmogljivosti.

Stroga ocenjevalna komisija je podelila tudi deset zlatih kolajin in petnajst priznanj. Pri podeljevanju se je verjetno preveč držala republiških ključev, kar ni najbolj »simpatično«, sicer pa bo trg sam povedal, kaj je dobro in kaj ni.

Med številnimi prireditvami, ki so spremljale sejem, je največ pozornosti pritegnil

prikaz reševanja z visokih zgradb. Tako so številni strokovnjaki lahko videli, kako se rešuje iz goreče zgradbe s pomočjo gasilske lestve, ki je dolga skoraj trideset me-

Helikopter letalske enote milice lahko v košari, ki jo ima obešeno pod trupom, prepelje pet ljudi.

Reševanje s pomočjo ene izmed spustnic.

trov. Zagrebška delovna organizacija Kozara je prikazala reševanje s pomočjo zračne blazine, spirale in polžaste spustnice. Kranjski jamarji in planinci so pokazali, kako bi oni pomagali reševati ljudi z visokih zgradb, svoj delež pa so dodali tudi pripadniki planinske enote JLA. Posebne pozornosti pa

vil občinski štab civilne zaštite v Kranju in mu velja izreči vso pohvalo. Vsako posamezno reševanje je spremljal strokovni komentar, ki je bil nevsiljiv, kratek in jedrnat.

Majhni »kaskaderski« vložek pa so pripravili delavci Kozare iz Zagreba. Pri prikazu reševanja s spiralno spustnico, ki so jo postavili na kranjskem nebotičniku, ji bila namreč, v višini petega nadstropja odprta ena izmed zadrž. Demonstratorju, ki se je z vrha nebotičnika spustil proti zemlji, je nenadoma no-

ga padla v prazno. V hipu se je ustavil in mirno zaprl zadrgo. Večina gledalcev ni niti videla tega »vločka«, tistih nekaj, ki pa je opazilo, kaj se dogaja, je demonstratorja nagradilo z ploskanjem.

Se en pomemben nauk je dal ta prikaz. Kot je povedal

vodja prikaza Jelko Kacin, so morali organizatorji že ob štirih zjutraj zapreti vse sosednje ulice in prostor dogajanja, sicer bi bil poln avtomobilskih pločevin. Predpostavljamo si lahko, kaj bi bilo, če bi prišlo med delavnikom do požara na visoki zgradbi. S tem problemom se gasilci srečujejo že vrsto let in nanj opozarjajo, vendar pravega odmeva še niso dobili.

Če potegnemo črto pod kranjski sejem opreme in sredstev civilne zaštite lahko rečemo: »Semenj bil je živ...«

B. K.

Ne grajajmo jih, raje jih naučimo delati

Srečanje brigadirjev-veteranov, prvo po dvainštiridesetih letih nekdanjega okraja Grosuplje, je bilo v soboto, 11. junija pri gasilskem centru Grosuplje, organiziral pa ga je odbor pri tamkajšnji OK SZDL ob pomoči nekaterih organizacij združenega dela in obrtnikov. To pa omenjamo zaradi tega, ker kljub temu, da je bil odbor za pripravo prvega zbora brigadirjev-veteranov ustanovljen že lani, razumevanja ni bilo ne pri mladini in ne pri Zvezi borcev NOV Grosuplje. Tako pa je ob pomoči delovnih organizacij in obrtnikov srečanje vendarle uspelo, udeležilo pa se ga je okoli 50 brigadirjev-veteranov.

»... Razvoj sleherne družbe spremljajo tudi nekatere stranpoti. Vsaka stopnja razvoja pa temelji na določeni obliki materialne baze. Ravno to bazo ste v letih obnove v veliki meri izboljšali vi s takratnim mladinskim prostovoljnim delom. Proga Brčko-Banovići je bila simbol brigadirskih časov. Časi pa se spreminjajo; spreminja se odnos in marsikdaj se zazdi, da nas, mlade, obsojate, ker nimamo svojih vrednot, kot ste jih imeli nekoč vi. S tem mislim seveda na mladinske delovne akcije, za katere je vse manjše zanimanje.

Letošnja brigadirska sezona se je začela to nedeljo in sicer pri nas, v Žužemberku, z zvezno delovno akcijo. V njej bodo mladi v štirih občinah urejevali vodovod, ceste, izvedli melioracijska dela ter pomagali kmetom, je med drugim v svojem priložnostnem nagovoru dejala Nataša Zafran, predsednica OK ZSMS Grosuplje.

Slavnostni govornik na prvem srečanju borcev brigadirjev-veteranov nekdanjega

Marjan Hvale-Srček, tirkatni udarnik, ni imel dlake na jeziku, ko je govoril o današnjem prostovoljnem delu. »Mlade preveč grajamo; raje jih učimo delati! V marsičem imajo prav, tudi to, da so za hitrejši in uspešnejši družbeni razvoj, toda ne dajemo jim dovolj možnosti. Klasične oblike prostovoljnega dela so najbrž preživele, študentje in dijakci pa si med počitnicami raje poiščejo primeren zaslužek, ki je za nekatere edini vir za preživljanje. To moramo razumeti in obenem uvideti, da jim gre za delo, pa tudi za zaslužek, je dejal.

okraja Grosuplje je bil tudi Franc Marn, predsednik iniciativnega odbora tamkajšnje OK SZDL. Med drugim je poudaril pomen mladinskega prostovoljnega dela, pri tem pa razmišljal, zakaj je pri mladih vse manj zanimanja zanj.

Jože Čurin

Poklicni kranjski gasilci so prikazali reševanje z lestvijo iz četrtega nadstropja.

Književniki, udeleženci NOB Peter Levec-Boris

O 65-letnici rojstva

Pesnik, urednik in prevajalec Peter Levec je zagledal luč sveta 12. julija 1923 v Zgornjem Tuhinju v Tuhinjski dolini. Gimnazijo je študiral v Mariboru, kjer ga je leta 1941 zajela druga svetovna vojna in kjer je kot dijak bival pri svojem stricu. Pred vojnim valom se je umaknil nazaj v Tuhinjsko dolino in se zaposlil kot delavec v Kamniku; od tam je odšel znova v Maribor (aprila 1942), julija 1943 pa je pobegnil s prisilnega kmečkega dela pri Gradcu, kamor ga je poslal nemški okupator. Vrnil se je domov in se vključil v Šlandrovo brigado. Iz Štajerske je odšel proti koncu julija 1944 v Belo krajino, kjer je bil na partizanskem letališču in pri angleški vojni misiji za zvezo.

Po osvoboditvi je bil dalj časa urednik v literarni redakciji Radia Ljubljana, nato pa urednik v Cankarjevi založbi, kjer je dočkal tudi upokojitev.

Kot France Kosmač in Ivan Minatti je začel pesniti prav v partizanih.

Kako je začel pesniti v partizanih na Štajerskem, naš

jubilant sam opisuje takole: »Ko sem v brigadi videl, kako ta in oni skuša oblikovati stihe, se mi je zdelo škoda, da bi se porazgubile pesmi, ki so bile sicer okorne po obliki in dovolj borne po vsebini, a si čutil v njih preprosto iskrenost in neponarejenost. V uvodni besedi zbirke Iz težkih dni, datirane z junijem 1944, ki je izšla v okviru propagandnega odseka Šlandrove brigade, je bil sicer podpisan Stane Lenardič-Zan, ki je bil pri propagandi, v resnici pa sem pesmi zbral jaz in jih tudi sam uredil. To je, nekako bi rekel, moja prva pesniška zbirka. Pesmi sem v veliko primerih moral vsaj rahlo zlikati, vendar sem to storil z vso obzirnostjo do izvirne besede. Tam sem tudi prvič priobčil nekaj svojih pesmi. Brigada je od oktobra 1943 do junija 1944 izdala pet številčk svojega glasila Naša pest. Ko smo na pisalni stroj razmnožili zbirko Iz težkih dni, jo je tovariš Zan poslal Glavnemu štabu, pri mojem partizanskem imenu Boris pa je zapisal tudi moje pravo ime in priimek.«

(Vas Koreno nad Krašnje.
Vas je sovražnik požgal
z moškimi vred)

Požgana vas

Trudno odmeva korak
povsod naokrog je tišina.
Težak, bolesten spomin
stiska samotno srce.
Tukaj življenja je dni
v pokoju preživilj naš človek.
Nagelj je v oknih cvetel,
grulil na dvoru golob.
Tiho je zdaj naokrog
in molk je med črnim zidovjem,
suhe štrlijo čez pot
veje ožganih dreves.
Sredi domače vasi,
ob stezi s plevelom porasli,
našlo svoj zadnji je mir
dvajset trpečih ljudi.
Eden je bil jim sovrag
in v enem zdaj grobu ležijo.
Angel na grobu kleči –
angel z razbito glavó.
V vaškem koritu pa vre
in péni se bistri stundenec –
v njem partizani gasé
žejo si mimogrede.

Tako je Mile Klopčič, urednik antologije Pesmi naših borcev, lahko upošteval že tudi sodelavce iz omenjene zbirke Iz težkih dni. Zbirka vsebuje 23 pesmi, ki so razporejene v tri cikle: Žrtvam, v boj! in Na pragu svobode. Po mnenju literarnega zgodovinarja Viktorja Smoleja dajejo ceno tej zbirki prav pesmi Borisa-Petra Levca.

Nekaj pesmi so mu objavili tudi partizanski vojaški listi, ki so leta 1944 izhajali na Štajerskem. Sicer je svoje verze v veliki meri širil z recitacijami v krogu partizanskih tovarišev, na vaških sestankih in mitingih, namenjenih vojski in prebivalcem v zaledju.

Pesmi, ki so nastale v letih partizanstva na Štajerskem in v Beli krajini, je izbrane izdal v svoji prvi samostojni pesniški zbirki leta 1945 – Koraki v svobodo. Po sodbi literarne kritike pomenijo Levčeve pesmi v partizanski poeziji tistega časa po Kajuhovi liriki vdor intimnosti v hrup osvobodilne poezije. V primeru s Kajuhovo še posebej živi v njej preprosta ubranost rahle otožnosti, mehko in tišine pri mlademu fantu. Najbolj znana je njegova pesem Požgana vas, ki jo je napisal avgusta 1943 in je pretresljiva zaradi svoje nenarejene grozljivosti in slovenske domačnosti.

Literarna kritika zaznava, kako se v Levčevi pesmi prebija na dan njegovo osebno čustvo tudi v opisovanju vihare bojev, snežnih metežev in deževnih nalivov. Kjer utihne vojni aktivizem, začutimo v Levčevih verzih pesnikovo toploto in lirsko stran njegove narave. Nekatere pesmi imajo vojni čas samo za ozadje, sicer so v bistvu impresionistične podobe razpoloženske narave in dnevnih in letnih sprememb.

Po dolgem presledku je leta 1954 izdal svojo drugo pesniško zbirko Zeleni val; v njej se srečamo še z motivi iz partizanstva in z odmevi brigadnega življenja na mladinski progi. Partizanski prizori se spremenijo v poetične prečustvovane žanrske spomine, ki jih zdaj beleži v svobodnejši obliki.

Na prelomu štiridesetih in

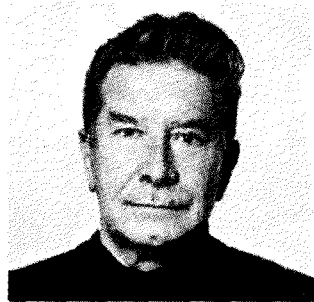
Obojna stran medalje izza maja petinštiridesetega

Kdo so bili na smrt obsojeni domobranci?

Pripoved, ki se je je lotil Janez Vipotnik v svoji Drugi plati medalje, je nedvoumen odziv na pisanje, s katerim so pred leti Spomenka Hribar in še nekateri pisci razburili javnost, razpirajoč, z očitnimi kritičnimi naboji na rovaš ravnanja naše partizansko-revolucionarne oblasti, večdesetletno tabujsko temo o streljanju zajetih, od angleških zaveznikov na avstrijskem Koroškem vrnenih domobrancev. Spričo tega in takega pisanja je v javnosti, predvsem v vrstah mlajših, neobveščenih ljudi, ki vojne in vseh njenih grozot niso doživeli, običal vtis, da je šlo za krivičen in nepotreben poboj.

Vendar pa se je tudi na strani tistih, ki kot žive priče takratnega dogajanja še zdaleč niso tega mnenja, ker pač dobro vedo, kaj vse so počeli slovenski kvislingi in je bila kazen za to njihovo početje več kot zaslužena, izkazalo, da dejstva in okoliščine v zvezi s takratnimi dogodki še zdaleč niso dovolj preučeni. Preiskave in razkrivanja okoliščin in samega poteka dogodkov in maju petinštiridesetega se je v ta namen lotila posebna komisija, ki je zbrala potrebno dokumentacijo in zaslila takratne neposredne izvajalce kaznovane akcije. Zbrano gradivo in argumentacija bosta, kot je sporočeno, kmalu izšla v knjigi s strogo zgodovinskimi obeležji.

Literarna obdelava teh do-

Janez Vipotnik

godkov in njihovega človeško doživljajskega ozadja, kot se je lotil in jo izpeljal Janez Vipotnik kot eden članov posebne preiskovalne komisije, sicer nima zgodovinske teže, ima pa zagotovo vsaj dvojno trdno podlago: avtorjevo poznavanje snovi iz lastnega vojnega doživljanja in hkrati vpogled v dokumentacijo, ki je prišla na dan ob zdajšnji preiskavi. Želja, da bi razkril resnico o teh dogodkih, ki so jih nekateri pisci s takšnimi ali drugačnimi namerami označili za »kruti pokol«, in tako razkril drugo, dejansko »stran medalje«, spričo vsega ni bila samo nekakšen pisateljski obulus, temveč izpovedna sla in bolečina.

V začetnem in sklepnem poglavju knjige je popisal, kaj se je z vrnjenimi domobranci dogajalo in kako je akcija potekala. Vsak izmed zajetih je prišel pred posebno komisijo (v Teharjih, v Ljubljani, na Rogu); te so imele popolne sezname o po-

četjih pripadnikov domobrantskih enot med vojno in so vse, ki so bili zaznamovani z zločini, obsojene na smrt, tiste, ki niso bili zaznamovani ali pa so bili mlajši od osemnajstih let, pa so spuščali domov.

Srednji del pripovedi je pisatelj namenil retrospektivnemu vpogledu v doživljanje in početje dveh fantov, vpetih v to dogajanje: Jožeta, partizana, štabnega načelnika z ene in Petra, domobrantskega klavca z druge strani. Zelo razčlenjeno je opisano dogajanje v času vojne, posebej v najbolj dramatičnih trenutkih bojev za Žužemberk, kjer je Jože doživel veliko ljubezensko srečanje z Ljubo, ženo tamkajšnjega zdravnika (ki se je umaknil v Novo mesto in pustil ženo samo), prav ta njun ljubezenski odnos pa je bil razlog njegove grozljive smrti, saj jo je četverica domobrancev pod Petrovim vodstvom zvlekla v gozd, kjer so jo posilili in jo umorili.

Ta zgodba je napisana kot dokaz v prid utemeljenosti kazni za zločinska dejanja, ki so jih zagrešili domobranci. Nad kaznijo tem in takim ljudem, razberemo iz Vipotnikove izpovedne razčlenitve, ne more biti dvomov in ne kakršnihkoli etičnih pomislekov. Zločini so morali biti kaznovani, pravici je moralo biti zadoščeno. To je sporočilo Vipotnikove Druge strani medalje.

V. K.

petdesetih let je napravil očitni premik iz programskega aktualizma k subjektivizmu in intimizmu. Vendar ga je napravil s posebno notranjo zadržanostjo, saj je bila njegova mladostna misel o svetu trdno zakoreninjena v vojnem, revolucionarnem redu vrednot. (Boris Paternu).

Leta 1971 je izšla Levčeva tretja pesniška zbirka Brezkončni marec, ki je prinesla izbor iz celotne njegove poezije.

Po osvoboditvi je kot pesnik sodeloval pri Mladinski reviji, Mladini, Novem svetu, Naši sodobnosti in Besedi, ki jo je pomagal tudi urejevati, s članki in zapisi pa pri Naših razgledih. Izkazal se je tudi kot tenkočutni prevajalec iz angleške in srbohrva-

ške literature (Izbor iz poezije Walta Whitmanna, D. Čosić »Čas smrti«). Mnogo njegovih pesmi je prevedenih v nemščino, francoščino in italijanščino.

Ne oziiraje se na literarno zgodovino in njene sodbe, ki so Levcu povečini naklonjene, moram zapisati, da je bil Peter Levec v partizanih izredno cenjen in priljubljen pesnik in človek; pesnik, ki ga je Oton Župančič ob osvoboditvi pozdravil skupno s Kajuhom, Borom in Kosmačem kot pomembnega predstavnika partizanske poezije, kar je bilo takrat lepo priznanje za mladega pesnika, ki je šele stopal v areno slovenske književnosti. Zlasti pa smo cenili njegove partizanske pesmi partizanski

kulturniki in igralci, ki smo jih radi recitali na partizanskih mitingih in literarnih večerih (tudi v partizanskem gledališču).

Kako so poslušalci v vojnem času dojemali njegove pesmi, pripoveduje Levec sam: »Moja prva pesem, ki je nastala v partizanih, je Požgana vas, iz avgusta 1943. Ker ni bilo lista, sem seveda pesmi samo recitiral na mitingih, na nekaterih literarnih večerih. Tako se spominjam nekega takega, rekel bi literarnega večera, maja 1944 v neki kmečki hiši: ko sem bral Požgano vas, so dvema navzočima stankoma lile solze po obrazih. To je bilo eno mojih najlepših doživetij: priznanje pesniški besedi.«

Dušan Mevlja

Ciril Zlobec – nova knjiga:

Priznam, rekel sem

Tako je rekel mož, ki že nekaj let stoji, čeprav pesnik po svoji življenjski zavezani, sredi slovenske politične stvarnosti. Tako je dal naslov svoji knjigi, ki je sestavljena iz vrste njegovih intervjujev, razmišljanj in člankov, ki so bili objavljeni po jugoslovanskem in tudi tujem tisku. »Življenje me je vrglo na tisto peščino, na kateri se mora vsakdo, ki se na njej znajde, z nekom ali z nečim bojevati. Pogosto z nevidnim nasprotnikom...«, je označil svoj vstop na področje politike in političnega, kjer je njegovo edino orožje beseda. Avtor se na začetku sprašuje, zakaj prav on in si hkrati tudi že odgovarja, da imajo »bojevniki« na rokavu od daleč viden, nezamenljiv emblem bratstva.

Ko je opredeljeval vse zbrano, kar je prišlo v knjigo, je Zlobec dejal, da je »v naših polemikah, političnih, ekonomskih, mednarodnih, kulturnih in drugih nekakšno skoraj znanstveno ravnotežje med ideološkim vztrajanjem pri bratstvu in med ostrim dejanskim razhajanjem na vseh področjih...«

Čeprav nam, novinarjem, Zlobec tudi po- očitja, ko ne čisto brez vzroka, opozori, da je danes pač tako, da je za slab vtis pri intervjuju običajno kriv vprašane in ne vpraše-

valec, mu moramo pritrditi v smislu v knjigi zapisanega reka, da »beseda izgovorjena res ne vrne se nobena.« Ker je s pregledovanjem nekajletne bere povedanega nenazadnje preverjal tudi svojo lastno besedo in trdnost njene veljave do lastne misli in stališč, je ta knjiga gotovo svojstven dokument časa in smeri razvoja dogodkov in umeščenosti Cirila Zlobca v njem.

Z uvodno anekdoto o lastnih novinarskih začetkih pojasnjuje pesnik dobrohotnost in naklonjenost do novinarske srenje, četudi kdo od »kolegov« kdaj njegovih (Zlobčevih) besed včasih ni zapisal čisto tako, kot so bile izrečene.

Pravzaprav Zlobec s temi zbranimi spisi nastopi kot »poet v prozi«, ki vsebino ne ogradi od poezije, ampak ga v prozni obliki obsežneje pojasnjuje in konkretno, ob neposrednem dogajanju v slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Tako so se v knjigi izoblikovale posamezne zaključene celote: Triptih o narodu, (kjer uporabi odlomke iz pogovorov z Jožetom Horvatom, Titom Bilopavlovičem, Janezom Strehovcem in drugimi), Kdo sem, Pobeglo otroštvo ali vonj po prednikih, Beseda, Bil sem eno leto predsedujoči, Slovenci v federaciji, Poezija

in politika, Vsi smo že po malem disidenti in Ko sva sama, ko sva čisto sama.

Teme zajemajo problematiko od skupnih programskih jeder, pa do razmišljanj o slovenskem narodu, njegovem značaju in duši ter do pesnikovega samospraševanja o sebi, o njegovih koreninah in prednikih, o tradiciji, o besedi, o predsednikovanju v jugoslovanskem pisateljskem združenju in še mnogocem.

»Že velikokrat v življenju sem obstal pred skušnjo, da bi pisal dnevnik, ne

zato, ker bi mislil, da vznemirljivo živim in pomembno čustvujem, temveč predvsem iz spoznanja, kako hitro pozabljam stvari, ki so me še včeraj zadevale v živo...« Avtor se v tej zvezi z bojaznijo sprašuje, če ta »pozaba« včasih ne briše tako pomembne kot nepomembne dogodke iz površine našega duha.

Skozi številne Zlobčeve naloge, zadolžitve, mnenja in stališča se vseskozi in vedno prebija pesnik; z ostrim risom zarisuje trenutke, besede, vzdušja in se že naslednji hip prestrašeno sprašuje o pozabi, o vrednotenju stvari, ljudi in dogodkov. V luči tega, poetskega, je tudi razumljivo, da se knjiga končuje z intimo, z vprašanji in odgovori o ljubezni. Pa končajmo še mi z Zlobčevimi verzii:

... ko sva sama,
ko sva čisto sama,
ko sva še samo drhteč objem,
ko sva sama,
ko sva čisto sama s sabo,
da sem bog –
če ne bi te tako vso živel,
zemeljsko te ljubil, žena,
najpopolnejše od vsega,
ko sva sama,
ko sva čisto sama.

O knjigi le še to: Izdali so jo pri Prešernovi družbi, v uredništvu Andreje Kmečlove, v zbirki Vrba, opremil jo je Jure Jančič, izšla pa je v nakladi 8000 izvodov.

B. Ž. J.

Nikar nepotrebnega obstreljevanja

Več tednov oziroma mesecev je minilo od prve »obletnice« oglasjanja »politikomisarja Simeta (Jožeta Oblaka), ki je svojim bralcem predlagal, naj mu sporočijo svoja mnenja o njegovem početju (vsakotjedenskem) v TV-15. Prispelo je večje število odmevov, večidel za Simeta pozitivnih, pa tudi nekaj odklonilnih. Simetovo ravnanje, predvsem kar zadeva njegovo izbiro snovi za kritična razgaljanja lumparij – povečini z druge strani, južno od slovenskih meja, je v svojem zapisu najbolj odločno odklonil Ante Jukić-Mate. Kritizirani Jože Oblak-Sime njegovim kritičnim opazkam na svoj račun ni ostal dolžan, nakar se je med obema vnela besedna bitka, ki pa jo je uredništvo, še preden se je razbesnela v ostre udarce, zaključilo, upošteva je lastno stališče ter priporočilo časopisnega sveta TV-15, naj se osebnim polemičnim dvobojem v borčevskem glasilu kolikor mogoče izogiba. Ko smo »javno razpravo« v tem znamenju sklenili, je prispelo na naš naslov deset gosto tipkanih strani obsegajoče pismo Antea Jukića-Mate, poslano ne le našemu uredništvu, temveč tudi na oglede republiškega odboru ZZB NOV Slovenije, republiški konferenci ZRVS Slovenije in centralnemu komiteju ZKS.

Jukić je svoj dopis začel z ugotovitvijo, češ da smo mu »zamašili usta« in se bo zdaj z nami pogovarjal na »štiri oči«, v želji, da nam pove, kaj si misli o nas, o politikomisar-

ju Simetu, o časopisnem svetu TV-15 in o sedanjem trenutku Jugoslavije nasploh.

Njegovo pismo smo prebrali ter v roki z njim premislili, kar je bilo premisleka vredno. Na odgovor ali na objavo se seveda nismo pripravljali, saj česa takega pisec od nas tudi ni zahteval.

Ker pa smo medtem prejeli dopis Ivana Križnarja, predsednika komisije za zgodovino ZKS s centralnega komiteja (in v njem sporočilo, da je bil Ante Jukić povabljen na pogovor s članom predsedstva CK ZKS Ivanom Dolničarjem, ki meni, da bi kazalo dele Jukićevega pisma objaviti, »kar bi bilo pomembno tudi v sedanjih političnih razmerah«) ter kopijo dopisa, s katerim je Anteu Jukiću odgovoril Jože Božič, sekretar RO ZZB NOV Slovenije (izražajoč prepričanje, da bo »nesporazum« oziroma nastale medsebojne probleme mogoče reševati v sodelovanju med piscem in časopisom TV-15), da vsebino in poudarke Jukićevega pisma z dne 29. marca t. l. smiselno povzamemo in tudi po tej poti dokažemo, da ne gre za nikakršen »medsebojni« problem ali nesporazum.

Ante Jukić-Mato nam očita »friziranje« njegovih polemičnih pisem v zvezi z rubriko politikomisarja Simeta ter žaljivi ton Simetovih odgovorov. Gre za dvojne očitke, ki ju združuje v eno, očitno prepričanje, tako kot še vrsta drugih bralcev, da je rubrika politikomisarja Simeta del našega uredni-

štva. Vendar te »personalne unije« ni: Jože Oblak je zunanji sodelavec, ki sam in v polni meri odgovarja za svoje napisane besede. Če je med Jukićem in Oblakom prišlo do besednih spopadov, si je uredništvo prizadevalo edinole, da bi pisca ne zašla pregloboko v medsebojne napade ali celo obtoževanja.

Bistvo Jukićevih razmišljanj pa sega drugam. Ob vsem spoznavanju in spoštovanju Slovencev, med katerimi je dolga leta živel in se kot partizan tudi bojeval, ga moti »alergičnost Slovencev na južne brate«, ki da jih štejejo za »dežurne krivce« za vse svoje nesreče ter se o njih izražajo negativno, omalovažujoče in podcenjujoče. Simetovi komentarji, ugotavlja, govorijo iz tedna v teden o nedelu, krajah, neodgovornosti in zapravljanju družbenih sredstev (dobri del teh sredstev naj bi bil iz Slovenije) – med »južnimi brati«. Slovenski bralci TV-15 lahko te »južne brate«, ki nesramno zapravljajo njihov denar, edinole sovražijo. Pri vsem tem pa Sime, kot ugotavlja, »svinjarij«, ki se dogajajo v Sloveniji, ne vidi.

Res je, Jukić je na to opozoril naše uredništvo in to se je ob tem opozorilu resno zamislilo in skupaj s časopisnim svetom TV-15 priporočilo Jožetu Oblaku-Simetu, naj v svojih temah popazi na to dejstvo. Pisec rubrike Politikomisar Sime zbira in komentira se – počasi, a vendarle – odziva, zatrjujoč, da nima nikakršnih »segregacijskih namenov«, s kakršnimi bi obtoževal in obsojal druge, nas same pa varoval pred sleherno kritiko. Na bralcih je, da presodi-

te, ali tako v svojem pisanju res ravna. Uredništvo TV-15 zase vsekakor lahko zagotovi – in prek objav v časniku kot celoti tudi argumentirano dokaže, da ne goji enostranske proslovenske in s tem drugim pripadnikom jugoslovanskih narodov mrzke politike.

Jukiću lahko torej z mirno vestjo zagotovimo, da smo prisluhnili njegovim kritičnim pripombam na račun Simetove rubrike in da zavoljo tega mi njegovega »trčenja« z uredništvom TV-15« dejansko nismo ne zaznali ne občutili; bilo je nekaj »trčenja« med njim in Simetom, toda daleč od tega, da bi bil zavoljo tega med pogledi na čas in stvari v nas in med nami zavezal globji prepad. Nasprotno! Tovarišu Jukiću smo hvaležni, da se je oglašil z iskrenimi pomisleki in kritičnimi pripombami. Nismo mu zamerili, čeprav nas je ozmerjal in nam bil pri tem tudi krivičen, saj je sklepal prehitro, preveč čustveno in v nekaterih točkah »obtožnice« že kar zaletavo. A tudi v jezi, kateri daje duška, diha njegov dobrodušni humor, ki mu hudih besed ne štejemo v zlo, pa naj zato tudi on Simetovih vrnjenih polemičnih bodic ne potencira.

Zdi se nam vredno poudariti, da ga vabimo k sodelovanju v TV-15, saj nam lahko iz svojega izkustvenega zornega kota marsikaj pove o času, ki ga živimo, in o problemih, ki nas tarejo.

Zatorej, tovariš Jukić: prejmite tovariški pozdrav iz uredništva TV-15 z našo željo, da bomo ostali prijatelji.

Viktor Konjar

Politkomisar Sime zbira in komentira

Z limuzinami v krizo

Nekaj delegatov, zlasti iz neposredne proizvodnje, je na konferenci ZK Jugoslavije ostro kritiziralo razmetavanje denarja za nakup in rabo družbenih avtomobilov. Eden izmed njih je ob tem celo spomnil na dolgo kolo- no črnih limuzin pred kongresnim centrom Sava, s katerimi so se pripeljali – največ posamič – vodilni tovariši, ki so kasneje upravičevali zategovanja pasu za izhod iz krize...

Med temi pa je bil najbolj radikalen delegat iz Čačka, ki je predlagal nujno zmanjšanje družbenih avtomobilov kar za polovico.

Zaradi izrečenih pripomb delavcev-delegatov sem zbral nekaj podatkov o službenih avtomobilih.

Konec leta 1985 je bilo v Jugoslaviji 150.096 osebnih avtomobilov v družbeni lasti, od tega v gospodarstvu 102.276, v negospodarstvu 30.534 in v ostalih dejavnostih 17.386. Družbenopolitične skupnosti in organizacije so imele kar 19.292 osebnih avtomobilov, ki so všteti pri negospodarstvu.

Izračunali so, da navedeni osebni avtomobili vozijo dnevno povprečno največ dve uri in prevozijo med 20 in 50 kilometri, pri čemer je majhna izkoriščenost vozil na dlani.

Te avtomobile vozi okoli 100.000 stalno zaposlenih šoferjev, medtem ko po vsej Jugoslaviji istočasno koplje premog 50.000 rudarjev. Po nekem izračunu stanejo šoferji več kot aktivni oficirski kader JLA!

Nek drug račun pa je spet pokazal, da nas 150.000 osebnih avtomobilov v družbeni lasti s šoferji letno stane okoli 1.500 milijard dinarjev. To pomeni, da bi lahko vsak zaposleni Jugoslovčan ob koncu lanskega leta dobil trinajsto plačo, če ne bi bilo tega izdatka. Potemtakem vsak zaposleni Jugoslovčan dela kar mesec dni za družbene limuzine in njihove šoferje.

Strokovnjaki so nadalje izračunali, da bi Jugoslavija ob upoštevanju njene gospo-

darske moči zmogla imeti največ 1500 limuzin, kar je stokrat manj od dejanskega stanja; ti avtomobili pa naj bi bili na voljo le najvišjim zveznim in republiškim organom ter uspešnim gospodarstvenikom.

Za primerjavo naj navedem, da ima bogata in nezadolžena Švedska vsega skupaj 96 državnih avtomobilov; od tega državna administracija 48, vlada 3, ministrstvo za zunanje zadeve 3, vladni guvernerji v provincih 24, voditelji centralnih deželnih ustanov 14, vodstvo švedske vojske pa 4 avtomobile. Zanimivo je, da nobena švedska občina nima avtomobila.

Pri nas pa v nerazvitih republikah in pokrajini ni tako nerazvite občine, da ne bi imela avtomobila; največkrat je to mercedes, ker je to znak prestiža. Za službeni avto se vedno dobi denar, način ni pomemben. Opazili so tudi, da pred palačo federacije v Novem Beogradu stojijo novi mercedesi...

Navajam nekaj primerov, o katerih sem že pisal.

17. 1. 1987: Predsedstvo Centralnega komiteja ZK Črne gore je odločilo, da njegovih članov na delo ne bodo več vozili službeni avtomobili, prav tako pa se bodo tudi na železniško postajo in letališče vozili kot drugi ljudje – z avtobusom ali lastnim avtomobilom. O rabi službenih vozil v zasebne namene (vožnja žena na trg ali frizerki ter otrok v šolo) pa ne sme biti več govora.

16. 4. 1987: V občini Gacko (Hercegovina) govorijo le še o audijih. Po ulicah tega malega mesta se namreč vozi osem novih audijev 100; pet sta jih kupila Rudnik in Termoelektrarna Gacko, po enega pa občinska uprava za nostranje zadeve (UNZ), trgovska DO Gatačko polje in DO Gat. Cena za audi 100 brez veleprodajne marže je bila 5,95 milijona dinarjev.

Rudnik in TE Gacko sta imela v polletju lani izgubo 1,43 milijarde dinarjev, audi je pa sta plačala z menicami na podlagi prometa blaga in

storitev, kar je protizakonito. UNZ pa ni v zakonskem roku plačala vozila, druge krivce še iščejo.

So pa tudi olajševalne okoliščine: vsem se je pri nakupu zelo mudilo, ker so bili audiji še po stari ceni.

24. 3. 1988: Nekdanji predsednik predsedstva občinskega komiteja ZK Cazin Ismet Hrle, je odstopil med afero Agrokomerc, zdaj pa so ga priprli in pripeljali v vojaške zapore v Sarajevo. Utemeljeno ga sumijo, da je z denarjem, namenjenim za teritorialno obrambo, kupil avtomobil za občinske potrebe.

Na voljo je še novejši primer. Več občin Črnogorskega Primorja dolguje zveznemu proračunu skupno dobrih šest starih milijard dinarjev, in sicer na račun neplačanih davkov od nakupa avtomobilov. Ni kriva pozabljenost ali prazna mošnja, saj dolžniki sodijo med najbolj razvita območja Črne gore, marveč smo priča kršenju predpisov, ki je dobilo blagoslov v izvršnih svetihh budvanske, tivatske, barske in ulcinjske občine.

Te štiri občine so prek štabov teritorialne obrambe kupile avtomobile za potrebe svojih upravnih organov in se tako izognile plačilu zveznega prometnega davka za vozila, katerih prostornina presega 2000 ccm. To so počela telesa, katerih neposredna naloga je zagotavljanje in spoštovanje zakonitosti! Temu pa Tanjug še dodaja, da mnogi znaki namreč kažejo, da je podobno obnašanje moč zaslediti tudi v drugih občinah, pa ne le v Črni gori, temveč v najrazličnejših krajih države.

V Bosni in Hercegovini su izračunali, da jih je lani samo vzdrževanje službenih avtomobilov stalo celo premoženje – 35,9 milijarde dinarjev. To je vsekakor precejšen izdatek za nerazvito republiko, zato so se odločili, da bodo gospodarski in politični subjekti (po domače: direktorji in politiki) temeljito pretehtali vsak nakup službenega avtomobila.

Podatki o novih službenih avtomobilih za lansko leto pa kažejo, da je bilo ponekod nakupov več kot leto pred tem. Je pa tudi razveseljiva novica: od 2.469 lani kupljenih avtomobilov je v Bosni in Hercegovini bilo kar 2.123 domače izdelave. Pa naj še kdo reče, da ne varčujejo...

In kako bo v prihodnje? Bojim se, da ne dosti bolje. Pred nekaj dnevi sem namreč prebral, da so jugoslovanski zastopniki v prvih letošnjih petih mesecih uvozili oziroma prodali 4.115 avtomobilov. Tudi letos je najuspešnejši prodajalec Tehnounion, zastopnik BMW, ki je prodal 633 avtomobilov, sledijo pa Fiat/Lancia 505, Peugeot 400, Opel 380, Ford 345, Nissan 334, Toyota 263, Mazda 216, Mitsubishi 200, Alfa Romeo 187, Audi/VW

slovanov ne zasluži niti 150 dolarjev mesečno...

Vse za devize

Številne pevke narodnozabavne glasbe onstran Sotle se v tamkajšnjem zabavnem tisku pogosto hvalijo z uspehi, zlasti finančnimi, svojih gostovanj po državah Zahodne Evrope.

Mednje pa je sedaj iznena- da vrgla pravo bornbo kantavtorka narodnozabavne glasbe Dušica Tomašević, ki je brez nedvoumnosti izjavila: »Ne želim kot številne moje kolegice za vsako ceno v tujino po devize. Pela sem v tujino, toda sploh ne mislim več na Ameriko, Švico, ZR Nemčijo, Avstralijo, Avstrijo... Mnogi naši gostinci v teh deželah imajo gostinske lokale, ki so pravzaprav le španska stena za motne posle, na primer za visoko prostitucijo. Ne želim pasti tako nizko, da bi svoje telo

Premikanje svetnikov

Že skoraj mesec dni se pred kapelico na Županjih Njivah blizu Stranj pri Kamniku vztrajno zbira veliko ljudi, ki bi nadvse radi na lastne oči videli, kako s premika Marija Brezmadežna iz mavca. Za novi čudež, uradno še neregistriran pri pristojnih cerkvenih oblasteh, je poskrbel osemnajstletni Kuhanjevan Janez z Županjih Njiv, učenec tretjega letnika strojne šole v Domžalah. Vztrajno namreč trdi, da je 14. maja videl, kako se je v navedeni kapelici premikal kip Marije Brezmadežne.

Glas o čudežnem premikanju Marije Brezmadežne iz mavca je kmalu segel v de-ve-to vas in še čez v Avstijo, odkoder prihajajo novopečeni romarji. V svetovno znanem hercegovskem Medjugorju pa so že ta čudež komentirali kot nelojalno slovensko konkurenco...

Ob čudežnem premikanju v kapelici na Županjih Njivah pa so se začeli premikati tudi drugi svetniki, vendar gre pri le-teh za premikanje posebne vrste...

Iz cerkve sv. Roka v Hra- stovici pri Trebnjem so »premaknili« kipec sv. Jurija in Kristusa na križu. Iz cerkve sv. Petra v Koritnici pri Paki (SO Krško) sta izginila kipa sv. Alojzija in sv. Matije in dveh sedečih angelov. Iz Kapelice v Gornjem Globodolu pri Mirni peči pa so »premaknili« (točneje – ukradli) kipec sv. Marjete in sv. Jerneja.

Milica preganja tako »premaknanje« svetnikov, opozarja pa tudi pred nakupom.

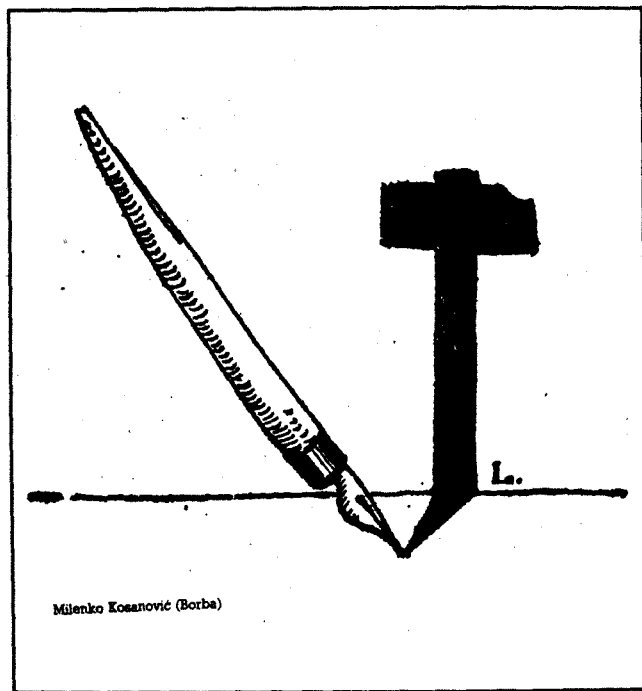
Vaš Sime

Tiskarski škrat

Zgodilo se nam je, da sta se – v »domisllici« politikomisarja Simeta – otočka Vela in Mala Kurva znašla na Korčuli namesto na Kornatih. Na škrtu, ki smo ga spregledali, nas je opozoril Joža Pretnar ter nas poučil še, da sta v Kornatih še za našo rabo primerna otočka Babina guzica ter Prduša, kamor bi se lahko hodili sončiti nekateri naših govornikov.

Torej – na Kornate!

Uredništvo

170, Subaru 126, Citroën 45, Mercedes-Benz 42, Honda 40 in Renault 36.

Kljub temu, da niso objavili, kdo so kupci (zasebniki ali družbeni sektor), pa vseeno računam, da je nekaj uvoženih avtomobilov »osvežilo« vrste družbenih limuzin, s katerimi se veselo peljemo v vse globlje krizo. In to v času, ko večina Jugo-

prodajala za devize. Nastal bi velik škandal, če bi navedla imena nekaterih znanih »zvezd« in njihov način, kako so prislužile lep kupček deviz...

Odkritosrčne Dušice Tomašević, ki sama komponira in igra harmoniko, še nobena kolegica ni tožila na sodišču zaradi klevete...

Med enobejem – daleč od doma

V makedonski vasi Bistrenci

V narodnoosvobodilnem boju in revoluciji naših narodov in narodnosti, še posebej spričo razmer, ki so narekivale partizansko vojskovanje, je imela vas zelo pomembno vlogo, tako pri organiziranju partizanskih enot in vseh drugih oblik odpora proti okupatorju kakor pri oskrbovanju s hrano in obleko, pri ustanavljanju partizanskih baz, nudenju zatočišč, oskrbi ranjencev in organiziranju dela in številnih opravil v zaledju, ki so bila najtesneje povezana z narodnoosvobodilnim gibanjem in boju za svobodo.

Posebno skrb so namenili organiziranju vasi in njemu vključevanju v narodnoosvobodilni boj tudi na območju Tikveša. Zato se je partijsko vodstvo v vasi Negotino takoj po razpadu Jugoslavije in okupaciji dežele, pa tudi že prej, začelo organizacijsko povezovati z vasm.

Komunistična partija je delovala med vaščani z različnimi organizacijskimi oblikami, skrbela je za razvoj in poglobljanje teh vezi in vseh oblikah narodnoosvobodilnega boja, vse do končne zmage nad okupatorjem in njegovimi hlapci.

Do takega povezovanja je takoj po kapitulaciji Jugoslavije prišlo tudi v makedonski vasi Bistrenci. O organizirani obliki delovanja lahko govorimo od prvih dni junija 1941, ko so ustanovili prvo skupino simpatizerjev, ki je pozneje prerasla v partijsko celico in delovala ves čas okupacije, vse do osvo-

boditve.

Vas Bistrenci leži na jugovzhodni strani Tikveša, na levem bregu reke Vardar, severno od Demir Kapije, med vasema Vojsenci in Korenica; severovzhodno od nje so planinske vasi Lipa, Kalanjevo, Čelevec in Iberli. V teh vaseh je pred drugo svetovno vojno in med okupacijo živelo več narodnosti. Vas Vojsenci je bila naseljena z Makedonci in deloma Srbi, Lipa in Kalanjevo z Makedonci, Korenica, Čelevec in Iberli s Turki (v prvi so bili Torbeši, v drugih dveh pa Juruci), medtem ko so v Bistrencih živeli Slovenci, Turki ter nekaj makedonskih in srbskih družin.

Dejstvo, da je bil ta del Tikveša poseljen z ljudmi različnih narodnosti, je dajalo njihovem sodelovanju v NOB poseben pečat: lahko ga označimo kot svojevrstno posebnost v neobičajni solidarnosti ter graditvi bratstva

in enotnosti. Pri tem ne smemo pozabiti, da so ljudje v teh krajih prihod bolgarskega okupatorja doživljali kot novo suženjstvo. Stanje okupacije je bilo v primerjavi z življenjem in režimi v nekdanji Jugoslaviji hujše. Njihovo pričakovanje, da jim bo odrešitev prinesel samo narodnoosvobodilni boj, je bilo eden izmed vzrokov, da so se brez omahovanja in zelo zgodaj odločili za sodelovanje z organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja v tem delu Makedonije. Navzočnost Slovencev v vasi Bistrenci je imela pri tem pomembno vlogo.

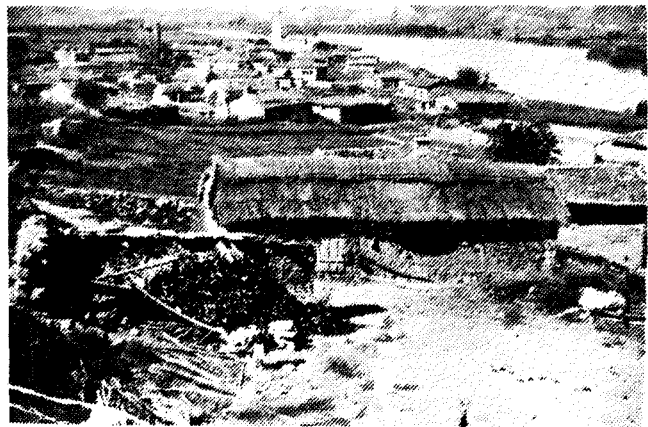
Doseljevanje Slovencev

Slovenske družine so začele prihajati v vas Bistrenci leta 1930, večji del pa se jih je naselil do leta 1932. To so bile družine emigrantov iz Slovenskega primorja, ki je po

prvi svetovni vojni prišlo pod italijansko okupacijo. Zlasti v letih od 1929 do 1934 je slovensko prebivalstvo Trsta, Gorice, Tolmina, Bovca in njih okolice ter iz drugih krajev pod pritiskom vedno hujšega fašističnega nasilja, zaradi znane gospodarske krize leta 1929, narodnega zatiranja in nasilnega raznarodovanja množično bežalo v tedanjo Jugoslavijo. Med njimi so bile tudi družine, ki so se naselile v vasi Bistrenci. V svojih rodni krajih so primorski Slovenci izgubili perspektivo za obstoj, novo življenje pa so pričakovali v bratskih jugoslovanskih deželah.

V letih 1930 do 1934 se je v vasi Bistrenci naselilo 35 slovenskih družin. Približno 25 družin je ostalo v tem kraju, druge so se preselile v druge jugoslovanske kraje. Pri naseljevanju jim je pomagala emigrantska organizacija »Istra«, ki je skrbela za priseljene prebivalce s slovenskih območij, ki so jih bili zasedli Italijani.

Pri naseljevanju primorskih Slovencev v vasi Bistrenci sta neposredno pomagala dr. Ivan Marija Čok in dr. Vilko Baltič, odvetnika, ki sta prav tako prebežala iz zasedenih primorskih krajev. S posojili tedanje Hipo-

Vas Bistrenci pri kraju Negotino v osrednji Makedoniji. Iz te vasi je med NOB veliko fantov in deklet odšlo v partizane, veliko pa jih je bilo aktivistov in sodelavcev NOG. Robert Saražin, primorski Slovenec, ki je kasneje padel na Krasu v Kosovovski brigadi, je iz te vasi odšel v Španijo. (posnetek z leta 1935).

tekarne banke so Slovenci prek svoje emigrantske organizacije odkupovali zemljo od turških prebivalcev v Bistrencih, ki so se takrat množično izseljevali v Turčijo. Zemljo so dodeljevali slovenskim družinam s pogojem, da bodo zanjo plačevale obroke Hipotekarni banki.

Po prihodu prvih slovenskih družin v vas Bistrenci so v njej organizirali kmetijsko zadruzo, ki je poslej urejala dodeljevanje zemlje in zadolževanje posameznih družin ter skrbela za nabavo kmetijskih strojev, traktor-

jev, mlatilnic, plugov in raznega orodja, kar pač so takrat potrebovali. Njena skrb je bila tudi nabava semen. Tako se je začelo novo življenje slovenskih družin v novem okolju, daleč na jugu Makedonije, v docela drugačnih podnebnih, kulturnih in družbenih razmerah, kot so jih poznali doma.

Po okupaciji Jugoslavije aprila 1941 je bilo v vasi približno 60 družin, od tega 25 slovenskih, kakih 30 turških in nekaj makedonskih in srbskih.

(nadaljevanje sledi)

Gubčeva

Še – drugače kot v knjigi

Mirko Klančar-Sandi, čigar nove ugotovitve o komandantih in politkomisarjih Gubčeve brigade oziroma njenih bataljonov vnašajo spremembe v navedbe, natisnjene v doslej objavljeni literaturi in smo jih v povzetkih obelodanili v zadnjih treh številkih, je z natančno raziskavo podatkov dognal nekatera najbolj napačna ali pomanjkljivo zapisana dejstva o politkomisarjih 3. in 4. bataljona.

Funkcijo novega politkomisarja 3. bataljona je od 21. decembra 1943 do 2. januarja 1944 opravljal Julij Gliha-

Rajko, ker je bil 21. 12. 1943 že podpisan na dopisu štaba bataljona kot komisar. Karol Diminik-Cali pa je bil komisar bataljona od 21. 12. 1943.

Kasneje – v času od 2. aprila do 8. maja 1945 je v objavljenem seznamu, kar zadeva komisarja 3. bataljona, praznina. Iz podpisa priče na posebnem listu Viktorja Marolta-Čuka z dne 7. 4. 1944 je razbrati, da je bil komisar bataljona Franc (torej Mavrin). V knjižici Tri leta Gubčeve brigade je na seznamu kot komisar v času marec–april 1944 naveden Žan (Mavrin). Ime Franca Mavrina-Žana

najdemo tudi v knjigi slušateljev komisarskega tečaja od 17. maja do 25. junija 1944, in sicer z oznako »prej komisar 3. bataljona GB«.

Radko Močivnik je postal komisar tega bataljona 8. maja 1944, ko je prišel iz brigadne baterije. Vodil je dnevnik in si zapisoval vse datume sprememb svojih funkcij v partizanih. Na položaju komisarja 3. bataljona je ostal do 8. maja 1945. Ne drži v knjigi objavljen čas njegovega komisarstva: od 30. aprila 1944 do 16. aprila 1945. Slednje (16. aprila 1945) je datum ukaza o njegovi premestitvi, toda do realizacije je prišlo šele 8. maja, kar se ujema tudi z izjavo naslednjega komisarja bataljona Alojza Smolnikarja, ki ni bil

v funkciji od 16. aprila 1945, kot je objavljeno v knjigi, temveč od 8. maja do 15. maja 1945.

Največ netočnosti je bilo v seznamu **politkomisarjev 4. bataljona**. Napačna je bila navedba, da je bil na tem položaju od 9. oktobra 1943 do 5. junija 1944 Ivan Stare, kajti njegova funkcija je trajala le do 5. decembra 1943, sledili pa so novi komisarji: Viktor Umek – od 5. decembra 1943 do 27. februarja 1944 (ki je 5. decembra 1943 kot komisar bataljona podpisan na pozivu civilnemu prebivalstvu), Ivan Jakomin-Crni – od 27. februarja do 6. marca 1944 (kar je razvidno iz kronike prvega bataljona ter iz njegove pisne izjave) ter Radko Močivnik – od 6.

marca do 29. aprila 1944 (kar je razvidno iz kronike 4. bataljona, njegove pisne izjave iz prvotne zabeleške v njegovem kartonu, iz njegovega dnevnika ter iz njegovega podpisa na različnih dokumentih).

Od neznanega dne v maju do 30. maja 1944 je bil vršilec dolžnosti komisarja bataljona Viktor Marolt-Čuk, čigar ime Čuk je bilo (češ da je bil konec maja komisar 4. bataljona) zapisano v političnem poročilu komisarja brigade z dne 6. junija 1944. To sta potrdila tudi komisar čete v bataljonu Viktor Gvardjančič in namestnik komisarja bataljona Aleksander Špan-Sandi, kot tudi Slavka Marolt. Iz prej omenjenega poročila je razbrati, da je konec maja postal komisar bataljona Prah. V evidenci brigade je s partizanskim imenom Prah vpisan – sicer brez navedbe te funkcije – Dušan Reja-Zavadlal, je bil kljub temu komisar bataljona verjetno on.

Kot je videti, je glede na knjigi, kot sta Gubčeva brigada (KGB) iz leta 1972, Tri leta borb in zmag Gubčeve brigade iz leta 1946, iz kronik bataljonov, partijskih, političnih in operativnih poročil, raznih seznamov bataljonskih štabov in štaba brigade, ukazov o postavitvi in razrešitvi iz podpisov in kartotek ranjencev ter tečajnikov oficirskih šol in podobnih, shranjenih v arhivih Inštituta za zgodovino delavskega gibanja ter CK ZKS in v arhivu GB, ugotovljeno precej sprememb glede imen in datumov.

Možno pa je, seveda tudi po tej preučitvi in popravkih, da ni vse dognano in da bodo potrebna še dodatna dopolnila. Avtor dopolnjene seznama pričakuje, da se bo še kdo odzval in prispeval, kar ve o morebitnih dopolnilnih podatkih. Vse pripombe in dopolnitve k objavljenemu pošljite na sedež Gubčeve brigade.

Ob bojih Druge grupe odredov

Proti Škofji Loki

Italijani so v pripravi za ofenzivo »Primavera« poslali v boj enote 11. armadnega korpusa. Štele so 3.500 do 4.000 mož, imeli močno topništvo in minometalce, tudi oklepna vozila in podpora letalstva. Druga grupa odredov, ki je bila v tem času najmočnejša, je štela približno 700 mož, oborožena pa je bila z lahkim pehotnim orožjem. Razmerje sil je tako bilo približno 7 : 1, v oborožitvi pa so bili sovražniki veliko močnejši.

V bojih za ponovno zasedbo našega osvobojenega ozemlja na Dolenjskem, ki so trajali od 6. do 12. junija 1942, pa so sovražniki utrpeli veliko izgub. Uničenih je bilo šest tovornjakov in en avtobus, zaplenjeno pa veliko orožja. V ofenzivi ni uspel zašesti osvobojenega ozemlja in ni dosegel nikakršnega uspeha. V šestih dnevih bojih je uspel prodreti in zasedeti Muljavo (4 km) in Krko (7 km), vendar je bil v vaseh takoj obkoljen in blokirani. Partizani so v teh bojih izbrali taktiko aktivne manevrske obrambe. Po šestih dneh pa se je moral sovražnik umakniti iz obkoljene Muljave in Krke na izhodiščne položaje.

Takoj po končani ofenzivi se je 2. grupa začela pripravljati na svoj drugi pohod čez Gorenjsko na Štajersko. Uspešno obrambo osvobojenega ozemlja omenjam zato, ker sta nadvse uspešen boj proti premočnim nemškim silam na Jančah, kjer so

Nemci utrpeli zelo velike izgube, in uspešna obramba osvobojenega ozemlja v Muljavski bitki najbrž vplivali na odločitev Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet (GPSPC), da je izdal nalog o pohodu. Prva grupa odredov na Gorenjskem in 2. grupa odredov sta morali na pohodu čez Gorenjsko osvoboditi Poljansko in Selško dolino in formirati na Gorenjskem prvo osvoboje-no ozemlje. Takšni odločitvi je seveda botrovalo poznavanje položaja na zasedenih ozemljih.

Po približno enomesečnih pripravah je 20. junija 1942 2. grupa odredov odšla na pot preko Notranjske in Polhograjskih Dolomitov proti Gorenjski. Med tem časom je prispel v okolico Muljave iz Notranjske udarni bataljon Toneta Tomšiča. Ti bi osvoboje-no ozemlje na črti železniška proga Grosuplje–Ribnica, Grosuplje–Trebnje, r. Krka od Krke–Žužemberk in črto Žužem-

berk–Trebnje nadzorovali. Za pomoč je ostal tudi Varetov bataljon 2. grupe, ki naj bi odšel na pot na Štajersko kasneje. Tako so odšli na pot štirje bataljoni 2. grupe s skupno 541 borbem. Oboroženi so bili z enim lahkim minometom in dvema težkima strojnica, 25 lahkimi strojnica, 431 puškami, 49 pištolami, 354 ročnimi bombami in 88.133 naboji (Zbornik VI/3 dok. št. 23).

Na poti preko Notranjske je bataljon 2. grupe z bataljonom Notranjskega odreda napadel vlak na progi pri Verdu 26. junija 1942. Cilj je bil zaustaviti vlak, uničiti vojaško spremstvo vlaka in poslati vlak z veliko hitrostjo na borovniški viadukt, kjer naj bi na krvini iztiril in porušil viadukt. Ko so ga napadli in zaustavili, pa se je izkazalo, da pod močnim vojaškim spremstvom, v zaprtih tovornih vagonih vozijo interniranci iz Ljubljane v italijanska taborišča. Od približno 600 internirancev so jih uspeli rešiti 332.

Bataljoni 2. grupe so se po prehodu Železniške proge utaborili v dveh taboriščih (nad Žažarjem in pri Korenu nad Horjulom). Tu so se začeli dokončno pripravljati za prehod meje. Po akciji na vlak pri Verdu in prehodu štirih bataljonov čez progo so Italijani že 30. junija o koncentraciji partizanskih sil v Dolomitih obvestili nemški štab Jug na Bledu.

Tako so 1. julija zjutraj nemške enote policije, mejne straže in enote deželnih strelcev zasedle celotno mejo. Ze 30. julija pa je prispel komandir 3. čete Poljanskega bataljona s potrebnimi vodiči, da popelje 2. grupo čez mejo. Tega, da so naslednji dan Nemci zasedli mejo in začeli mrzlično postavljati žične ovire, da bi onemogočili prehod partizanskih sil na Gorenjsko, niso vedeli.

Proti partizanskim položajem v Dolomitih so prvega julija začele prodirati tudi italijanske sile. Z najmočnejšo italijansko kolono, ki je prodirala od Horjula proti Vrzdencu, se je spopadel iz zasedbe Šiškov bataljon. Italijane je pustil čisto blizu, potem pa udaril po njih z močnim ognjem in jih poglaval v beg nazaj v Vrzenec. Na borišču so Italijanu pustili veliko veliko mrtvih in ranjenih. Dokler niso zbrali v vasi ženske in otroke in jih za zaščito gnali pred seboj, reševanje ni bilo možno. Partizani namreč po civilih niso hoteli streljati.

Italijani so ta dan poskušali prodreti tudi proti Šentjostu, Podlipi in Smrečju, vendar so bile vse kolone zavrnjene. Ker je bilo pričakovati tudi 2. julija nastop večjih italijanskih sil, se je štab 2. grupe odločil, da krene na pohod preko razmejitvene črte med italijanskim in nemškim zasedbenim ozemljem že v noči s 1. na 2. julij.

Metod Jurčič

Pesem Petnajste

Pred 45 leti je bila ustanovljena z odlokom glavnega štaba NOV in POS 13. julija 1943 na Dolenjskem slavna 15. udarna divizija NOV Jugoslavije, ki je s svojo hrabrostjo, ljubeznijo in izredno požrtvovalnostjo prehodila svojo bojno pot v uspešnih vojaških operacijah proti fašističnim okupatorjem in izdajalcem. Njene brigade so tudi osvobodile našo Ljubljano, skupaj z 18. divizijo in z 29. hercegovski divizijo. K proslavljanju te pomembne obletnice se bomo vključili tudi preživeli borci s proslavo 18. junija 1988 v Novem mestu.

V enotah 15. udarne divizije NOVJ se je bojeval pretežno kmečki in delavski proletarijat. Glede na to, da doslej divizija ni imela še svoje bojne pesmi oziroma himne, se je porodila ideja, da bi tudi s pesmijo še bolj poudarili njen pomen in kulturno poslanstvo. Kot nekdanji borec sem se lotil te odgovorne naloge, napisal tekst, skladatelj Ciril Cvetko, tudi borec 12. SNOUB in 15. udarne divizije, pa jo je uglasbil za vse zборе. Prirejena pa je bila tudi za godbe na pihala. Prvič jo bomo slišali v javni izvedbi na osrednji proslavi v Novem mestu.

*Naprej, Petnajsta udarna divizija,
sovražnik naj občuti tvojo pest,
svobode pesem naj povsod odmeva
z gora, dolin, gozdov, vasi in mest.*

*Od Žužemberka prek slovenskih krajev
Dolenjske, Notranjske, Kočevske v boj
so z juriši brigade pohitele
in nesle baklo upora so s seboj.*

*Zato brigade Titove Petnajste
zastave dvignile so iz noči,
na njih je rdeča zvezda nam sijala
in nas vodila v nove dni.*

Lojze Šonc-Tomi

Jože Čanžek

Rodil se je v vasi Dobrina pri Zusmu. Leta 1940 je bil zaposlen v rudniku Senovo, od koder je odšel v Kozjanski odred od leta 1944 pa je bil v sestavi 9. brigade. Postal je komandir voda in četni harmonikaš. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Janez Košir

Decembra lani smo se v Poljanah nad Škofjo Loko poslovili od Janeza Koširja. Rodil se je pred devetindesetimi leti v Jazbinah. Vsa njegova družina je sodelovala z OF. Pridružil se je partizanom in bil borec gorenjskega VVP.

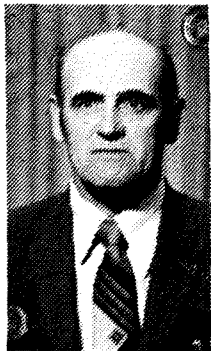
Ciril Božič

V Podnanosu smo se poslovili od borca Cirila Božiča iz Poreč. Rojen je bil leta 1912. Leta 1942 se je vključil v aktivno delo za NOB. Potem je bil odpeljan v Italijo. V domovino se je vrnil leta 1944 kot borec 5. prekomorske brigade, ko je bil tudi odlikovan.

Marija Lovšin

Na pokopališču v Jurjevičah smo se poslovili od Marije Lovšin, rojene leta 1908 v Sodražici. Med NOB se je aktivno in organizirano vključila v delo OF. Pomagala je s hrano in drugim materialom.

Jožef Fabčič

Marca je umrl šestindesetletni Jožef Fabčič iz Podnanosa. Odšel je v italijansko vojsko, bil zacet, v domovino se je vrnil kot borec 1. tankovske brigade in bil odlikovan.

Mihael Vrhovšek

Na ljubljanskih Zalah smo se februarja poslovili od Mihaela Vrhovška, borca Gubčeve brigade. Rojen je bil na Trebanjskem vrhu pri Veliki loki. Leta 1943 se je aktivno vključil v NOB. Priključil se je partizanom Gubčeve brigade, kjer je bil v Jelevnem žlebu hudo ranjen, do osvoboditve pa je bil na Bazi 20. Bil je večkrat odlikovan.

Anton Hudopisk

Konec lanskega leta smo se na brežiškem pokopališču poslovili od dr. Antona Hudopiska, aktivnega borca NOV in dolgoletnega veterinarja. Rodil se je pred sedemdesetimi leti v Kotljah pri Guštanju. Veterinarstvo je študiral v Beogradu in na Dunaju, kjer se je že na začetku povezal z aktivisti. Iz Dunaja je prinašal sanitetni material in vse drugo, kar so partizani potrebovali. Zaradi tega je bil izdan in tik pred aretacijo je pobegnil z Dunaja. Marca leta 1943 se je podal v koroške gozdove v Pohorski bataljon, nato v saniteto Vzhodnokoroškega odreda, v štab 4. operativne cone, nazadnje pa je bil šef veterinarskega odseka pri KNOJ-u. Za delo med NOB in po vojni je prejel več vojaških in civilnih odlikovanj ter pohval.

Milan Jazbec

Rodil se je leta 1926 v Sp. Pohanci. Po osnovni šoli se je zaposlil v opekarni Brežice. Med vojno se je vključil v sodelovanje z NOG. Zbiral je podatke o gibanju sovražnika, hrano, obleko, sanitetni material in sodeloval pri sabotažnih akcijah. Leta 1944 je bil sprejet v SKOJ. Od njega smo se poslovili februarja v Artičah.

Ivanka Metlikovec

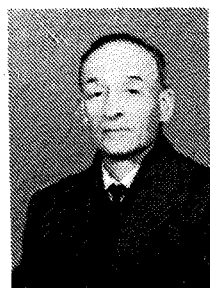
Januarja je umrla Ivanka Metlikovec, rojena leta 1908 iz Rubij. Septembra 1943 se je aktivno in organizirano vključila v delo NOB. Opravljala je razne naloge od kuharice, obveščevalke in aktivistke ter bila članica AFŽ, OF in RKS.

Tone Udovč

V začetku marca smo se na celjskem pokopališču poslovili od tovariša Toneta Udovča, rojenega pred sedemdesetimi leti v Krašnji pod Trojanami. Leta 1942 je kot aktivist začel delovati za NOG na območju Tuhinjske doline, Moravč in Limbarske gore. Februarja 1943 pa se je aktivno vključil v Kamniški bataljon, pozneje pa v novo ustanovljeno brigado Slavka Slandra. Od decembra 1943, pa do osvoboditve je bil v Vos-u. Za njegove medvojne in povojne zasluge je bil večkrat odlikovan.

Jože Malovrh

V Poljanah nad Škofjo Loko smo se lani poslovili od Jožeta Malovrha, ki je umrl v enainosemdesetem letu. Rojen je bil v Zadohju. Bil je borec Cankarjevega bataljona in udeleženec bitke.

Karol Lani

Rodil se je leta 1908 na Gumnišču. Bil je aktivist OF. Italijani so ga leta 1942 aretirali in internirali na Rab, od koder se je vrnil po kapitulaciji Italije. Od njega smo se poslovili v Šmarju Sap.

Ivana Peternelj

Ivana Peternelj, Črnčeva mati iz Planine pri Cerknem je dočakala enaindevetdeset let. Leta 1942 se je Črnčeva družina vključila v NOB, novembra istega leta pa je odšel sin Gabrijel v partizane. Zaradi tega je policija odgnala družino v zapore in konfinacijo. Po kapitulaciji Italije so se vrnili domov. Prvi se je iz taborišča vrnil mož. Toda v bitki na goriški fronti je bil ubit. V zimi 1943-44 je pri Črncu domovalo uredništvo Partizanskega dnevnika s tehniko, pogosto intendantca 31. divizije, v letih 1944 in 1945 dopolnilni bataljon s šolo za novince, minerski bataljon, štab topništva in mnogi drugi borci 31. divizije. Ivane ni strla niti smrt sina Gabrijela, ki je bil komandant bataljona Prešernove brigade. Tudi druga dva njena sinova sta bila aktivista, v mladinski organizaciji. Kljub letom in boleznim je vztrajala do zadnjega.

Andrej Kenda

Od štirinosemdesetletnega Andreja Kenda iz Lazca smo se poslovili februarja. Rodil se je v Kanomli. V NOB je sodeloval od februarja leta 1943 kot borec Cankarjeve brigade. Med NOB mu je padla žena, ki mu je zapustila pet otrok.

Anton Čadež

V Poljanah nad Škofjo Loko smo se poslovili od Antona Čadeža iz Zabje vasi rojenega leta 1902. Bil je udeleženec Poljanske vstaje. Leta 1942 je bil aretiran, 1943 pa se je pridružil Prešernovi brigadi. Nemci so ga ujeli in odpeljali v Begunje in naprej v Nemčijo.

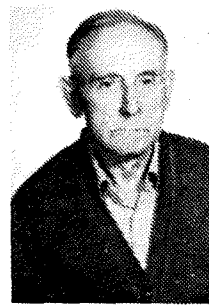
Lojze Frank

V začetku lanskega decembra smo se na Premu poslovili od Lojzeta Franka, ki se je rodil leta 1922 v Brkinski vasi Celje. Leta 1942 je bil aktivist v vaškem odboru OF in sodeloval z borci Brkinske čete. Zaradi tega je bil aretiran in zaprt v tržaškem Coroneu. Po enem mesecu se je vrnil domov in se takoj vključil v operativno enoto Gradnikove brigade, v kateri je bil do novembra 1943, ko je bil na predlog aktivistov okroglega odbora za Brkine in Slovensko Istro imenovan za načelnika prevozov raznega blaga iz Brkinov za potrebe 7. korpusa. To nalogo je opravljal do konca vojne in imel čin vodnika. Za svoj prispevek v NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost, z medaljo zaslug za narod 2. stopnje in 3. stopnje in srebrni znak OF.

Vladimir Bavdaž

Konec februarja je umrl Vladimir Bavdaž. Rodil se je pred devetindesetimi leti v Kanalu. Med prvo svetovno vojno je bil kot vojak v Galiciji. Leta 1941 je moral v italijansko vojsko, vendar se je zaradi starosti kmalu vrnil domov. Leta 1943 je začel aktivno delati z NOG. Pomagal je z zbiranjem raznega materiala ter s poročili o gibanju sovražnika. Izvoljen je bil tudi za tajnika krajevnega NOO in odlikovan z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Anton Tušek

Novembra lani smo se v Javorjah v Poljanski dolini poslovili od Antona Tuška, rojenega pred osemindesetimi leti v Četeni ravni. V NOB se je vključil leta 1942, vendar so ga Nemci zaprli. Za svoje aktivistično delo je prejel državno odlikovanje.

Franc Godec

Konec februarja je umrl najstarejši član ZB Jevnica Franc Godec, Matjanov ata iz Goliš. Za NOG je začel delati spomladi 1943. V njegovo hišo so večkrat zahajali partizani in jim nudili hrano in drugo potrebno.

Vinko Fakin

Lani smo se na Škrbini na Krasu poslovili od Vina Fakina, rojenega leta 1927. Januarja 1942 se je organizirano vključil v delo OF na vasi. Leta 1943 je bil aretiran in zaprt v Sežani, Trstu, Savonu in interniran v Mauthausen, od koder se je vrnil po končani vojni.

Antonija Laščak

Umrla je Antonija Laščak, ki se je rodila leta 1898 na Kambreškem. Med prvo svetovno vojno je morala v begunstvo in med drugo vojno je bila njihova hiša vedno pripravljena sprejeti pod streho partizane. Pri njih so bili razni sestanki in javka bolnice ter karavla VDV. Antonija je šivala, prala in kuhala za partizane. Leta 1945 je bil v njeni hiši sedež komande mesta. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod in ordenom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Karel Šarbek

V oseminosemdesetem letu je umrl Karel Šarbek iz Kresniških Poljan. Nemci so ga leta 1941 poslali na delo na Koroško. Leta 1943 pa je začel delati za OF in 1. aprila 1944 je odšel skupaj s sinom v NOV. Bil je v Kamniško-zasavskem odredu in pri štabu 7. korpusa. Pred koncem vojne je zbolel in se zdravil v bolnici v Zadru.

KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZB NOV FRAM SPOROČA, DA SO V LETU 1987 UMRILI NJENI ČLANI:

Jožefa Novak iz Frama, Jožefa Jurič iz Frama, Karel Danko iz Frama, Jože Štern iz Planine in Marija Planinšek z Jesenca.

Med zadnjo nemško ofenzivo na Vojskem Z brigado

Po Kanomlji so gorele domačije in v njih ljudje; 21. marca 1945 so požgali dom pri Štucinu; zgorelo je sedem ljudi, med njimi štirje otroci. 23. marca 1945 so ubili mojo sestro Pavlo, 1. aprila 1945 so požgali dom Rejčevih v Gornjem Belem brdu, v katerem so zgoreli trije ljudje, istega dne so požgali tudi Bončinovo domačijo v Brdih, zgorelo je deset domačih med njimi trije otroci...

Takrat sem se nahajala na Vojskem na Navinčejšah, na sedežu Okrajnega načelstva narodne zaščite. Načelnik je bil Franc Bizajst-Travnikar, njegov namestnik Peter Peternel-Radoš, obveščevalka Marija Čuk-Dragica in Ivan Bizjak-Anže; obveščevalka Justina Jereb-Marta je bila tedaj na terenu.

V sporočilu, ki sem ga prejela od doma o smrti sestre, sem čutila tiho prošnjo, da bi se oglasila doma. Tovariši so me pregovarjali, naj nikamor ne hodim, ker to ni mogoče. Od vseh strani so odmevali strelji, ofenziva se je grozeče bližala, niti slutili nismo, kako se stiska obroč. Novica o smrti sestre je težko, bridko odjeknila v mojem srcu, tudi zato, ker je zapustila dveinpolletnega sina Branka.

Odločila sem se, da se podam na pot. Od Navinčejša do Grape je bilo kar mirno, le iz nasprotnega hriba od Smodina se je oglasila strojnica. Na nizkem grebenu Trovatarske ravan so bili partizani v zasedi; niso me pustili, da bi nadaljevala pot. Od Škratovca se je vedno pogostje oglašala strojnica, Nemci so prodirali iz Kanomlje na Vojsko, tudi iz vasi Vojskega so začeli obstreljevati položaje. Partizanski komandant mi je strogo naročil, naj se takoj vrnem na sedež načelstva, dokler je še možno. Vrnila sem se; grozno in sebično sem se počutila, da žalujem samo za sestro, saj je bilo vse naokrog toliko smrti in gorja...

Zaradi zaščite in varnosti so se v štabih enot odločili, naj se tudi neoboroženo osebe priključi enotam. Z Navinčejš smo se premaknili na dom k Žgavcu, kjer smo ostali le en dan in eno noč. Pri Žgavcu je bil tudi štab italijanske brigade, njihov komandant je bil visok bradat mož.

Naslednja noč je bila nemirna, borci so prihajali in

odhajali. Nič nismo spali, pripravljeni smo čakali na odhod. Zgodaj zjutraj smo se še v temi podali na pot; hodili smo tiho, previdno smo tipali v noč. Šepetaje so se oglašala povelja, držite se kolone, ne trgajte zvez... Ob svitu smo bili v Mrzli rupi. Z dnem so se začeli tudi boji, od vsepovsod je odmevalo regljanje strojnic in pokanje min, borci so odhajali na položaje, drugi so se vračali in počivali, utrjeni od neprestanih bojev in pohodov.

Z nočjo smo tudi mi dobili povelje za premik, zopet smo bili na poti. Nismo dolgo hodili, ustavili smo se na Hudem polju. Partizani so zasedli položaje in v zasedah čakali četnike, ki so prejšnje dni ropali in razsajali po Mrzli rupi. Utrjeni od hoje in neprepane noči smo polegli in zaspali. Zjutraj nas je prebudilo močno streljanje, boji so bili z vsakim dnem bolj srditi. Opazili smo, da smo ostali sami v položni rupi na Hudem polju. Kam so se premaknili partizani? Pridružila sta se nam kurir in ranjenec. Ravno kurir nas je pomiril, da brigada ne more biti daleč. Ponudil se je, da gre v izvidnico, kurirsko torbico pa je pustil meni v varstvo. Čez nekaj minut od njegovega odhoda je počil en sam strel. Kurir je padel. Vsi hkrati smo skočili in si poiskali kritja. Na grebenu nad nami so bili naši res v zasedi. V trenutni zmedenosti sem tam, kjer smo počivali, pozabila torbico, ki mi jo je kurir zaupal. Zelo me je skrbelo, kaj je v tisti torbici. Morda pomembna sporočila... Vest mi ni dala miru, zato sem dogodek zaupala partizanom. Menili so, da bi bilo treba torbico na vsak način poiskati.

Pod nami v redkem gozdu z visokimi drevesi je bilo vse mirno, nič se ni premikalo. O sovražniku razen strele, ki je ubil kurirja, ni bilo sledov. Odločila sem se, da grem po torbico.

Spustila sem se po strmini, previdno, do tiste rupe. Našla sem torbico, ko pa sem se hotela vrniti, so se malo stran dvignili izza skale trije četniki. Začela sem teči. Četniki kričijo za menoj: »Kamo trčiš, curice...« Slišim jih, da tečejo za menoj in kričijo, nemoj pucat, hvataj živu... Zaslišala sem strele z naših položajev. Bila sem rešena.

Gozd pod nami je oživel, izza skal so se dvignili četniki, partizani so jih pustili na določene razdalje in udarili po njih. Četniški komandant daje povelja; naprijed, momci, za kralja naprijed, bij, kolji! Naši so jih pognali v beg, njihov komandant pa je še vedno kričal naprijed, za kralja in streljal, kar na svoje »momke«.

Sledili smo brigadi in se spustili v grapo za Hudim poljem. Tam v osojah, v grapi je bilo še veliko snega.

V strmino

V grapi za Hudim poljem so bile barake partizanske bolnice Pavle; prazne so bile. Takrat nismo vedeli, kakšne skrivnosti se skrivajo v tisti samoti, tako dobro so bili zakriti. Kar naenkrat so zapeli mitraljezi in zapokale puške, partizani, ki so prej preganjali četnike, so se srečali z močno sovražnikovo posadko in se udarili, naši so se morali umakniti veliki premoči. Nemci so v grapi zažgali barake, partizanov pa niso zasledovali. V strmini so naši postavili zasede in se zavarovali, da nas sovražnik ne bi presenetil.

Za vedno mi bo ostal v spominu partizan, ki je bil v zasedi v naši bližini; bil je mlad, skoraj otrok, stradež se mu je poznal na očeh. Zagledal se je v mojo torbo in vprašal: »Tovarišica, imaš kaj za jesti?« Le majhen košček trdega kruha sem imela, ki mu ni počešil lakote. Bil pa je zvest in pogumen, videla sem, kako je partizan poleg nje-

ga omahnil zadet, on pa je zgrabil strojnico in streljal naprej.

Na položaju smo ostali do noči. Iz grape se je dvigal dim požganih barak. In kar grozeč je bil pogled na nasprotni hrib, kako sovražnik dovaža nove enote. Neprekinjene motorizirane kolone so polnile cesto iz Idrije preko Čekovnika in naprej proti Vojskem.

Zopet smo bili na poti, noč je bila mirna, brez grozečega regljanja strojnic. Ustavili smo se na neki jasi v gozdu z visokimi skalami. Nekaj borcev je odšlo na druge položaje. Z našo skupino aktivistov je ostalo približno dvajset partizanov.

Vsako novo jutro nas je pozdravilo vedno hujše bobnenje in treskanje bomb. Bombe in strojnice je bilo slišati iz vseh strani; bilo je težko razločiti, kje so partizani in kje je sovražnik. Stopali smo v dolgi vrsti med sivimi zidovi in požganimi domovi. Na drugi strani dolinice na ravnici je stala požgana hiša, kraj se mi je zdel znan, kmetje so se menda imenovali Gačnik. Samo enkrat sem bila v tej hiši, ko smo se vračali iz Trebuše, kjer smo bili na konferenci mladine. Takrat smo pri Gačnikovih počivali, bila je to mogočna hiša z mnogimi okni. Sedaj so se pred nami dvigali le počrneli zidovi in ožgano drevje.

Kako blizu je bila smrt...

Priključili smo se koloni borcev in aktivistov, ki so se prav tako vzpenjali v strmino, med njimi je bil tudi France Bevk; ni bil več mlad, a bil je partizan. Spomnila sem se na partizansko šolo v Srednji Kanomlji, na svoje učence; kako zavzeto so me poslušali, ko sem jim brala Bevkove povesti. V grlu me je stiskalo in šlo mi je na jok... Regljanje strojnic pa me je zbudilo v resničnost, od vseh strani je sikalo. Kam sedaj? Naprej, vedno dalje v strmino, na vrh, tam so brigade. Skupina partizanov je zadrževala sovražnike, ki so pritiskali iz vseh strani. Sem, tovariši, so nam klicali; imate strojnico? Zakaj je nimate? Naglo naprej, pazite na razdaljo, ne tiščite se tako skupaj. Strahoten občutek me je

navdajal, kako blizu mi je bila smrt. Le za hip smo se hoteli oddahniti, a so nas predramila povelja. Ne posedati, dalje na vrh! Ubogali smo, plazili smo se po strmini, tla so bila suha, noge so nam drsele na mrvti nepokošeni travi. Prišli smo do položne planote, kjer je med skalami in nizkim drevjem stala samotna hiša. To je bila domačija pri Žgavcu, kjer nam je še pred nekaj dnevi partizan iz Vipavskega tako lepo prepeval in igral na harmoniko. Sedaj je bil dom pust, zaprta so bila okna in vrata. Na desni od Žgavca za gozdom se je vse lomilo od strelav; tam je bil dom na Vojščici.

Iskali smo si varnega zavetja in se zatekli v prostorno jamo. Čepeli smo in skoraj nič nismo govorili, jasno nam je bilo, da se preboji ni posrečil. Preveč je bilo sovražnikov, ki so nas pričakali v vseh zasedah. Bili smo obkoljeni. Iz Vogalce se je dvignila raketa. Zelo me je bilo strah, pa tudi druge. Glasno priznati pa tega nismo hoteli.

Lakote nisem čutila, le grozno žejo od napetosti in napora. V ušesih mi je žuborela Kanomljica; o, kako bi bila in jo izpila do zadnje kapljice...

Iz strani, kjer svet strmo pada proti Dolenji Trebuši, so se oglasili gosti strelji, ki potem vse do večera niso več utihnili. S strahom smo se obračali v tisto smer, partizani so nas opominjali le pogum, tovariši, tam se bije Gradnikova brigada in Ruski bataljon... Ruski bataljon je bil znan po svoji neuklonljivosti.

Boj za življenje ali smrt

Bila je velikonočna nedelja in upali smo, da na ta dan sovražnik ne bo napadel. Toda zmotili smo se, neprestano je pokalo in vmes so treskale mine. Na jaso so začeli prinašati ranjence, vedno več jih je bilo, blede, izmučeni; tudi ruski oficir je bil med njimi. Pogumna bolničarka je hitela od enega do drugega, pomagala sem, kar je bilo v moji moči. Pogled na ranjence je bil boleč; le kaj bo z njimi, če pride do najhujšega...

Ceravno je bilo delo aktivista pomembno in potrebno, smo bili, neoboroženi

in za boj neizurjeni, v takih položajih brigadam le v breme. Iz morečega razmišljanja nas je predramil hrup, ki se je dvigal s položajev bataljona. Močno vpitje je preglašalo regljanje strojnic, nato pa so se zaslišali zmagoslavni vzkliki. Tistega rjojenja so se Nemci kar bali, spominjal jih je na ruske stepe, ko so se umikali pred Rdečo armado.

Strelji naših brigad so pojenjali, sovražnik pa je streljal brez prestanka. Slutnje so nas obhajale. Ali našim primanjkuje streliva ali pa hranijo še za hujše čase? Upanje, ki so ga nam dajali borci, da se z nočjo debelje, je bilo vedno manjše.

Ko sem leta 1942 v Kanomlji prvič videla partizane, so se mi zdeli nekaj posebnega, vzor poguma. Sedaj, ko sem jih gledala tu, na Vojskem, kako se bojujejo, bi bilo težko najti pravo besedo. To, kar sem videla, je bilo dosti več kakor pogum.

Počasi je ugašal dan. Potem se je nepričakovano zgodilo nekaj lepega. S položajev Ruskega bataljona se je oglasila harmonika z veselo pesmijo. Vsi smo se obrnili v tisto smer in prisluhnili pesmi. Kako pomirljivo je legla na naše duše! Bila je vesela, otožna, pa zopet bojevit, izražala je vse tisto, kar so bili ti pogumni možje. Z nočjo smo se začeli premikati, ranjence so odnesli. Tiho, brez besed smo odšli v noč.

Ofenzive še ni bilo konec, trajala je še vse naslednje dni. Na Vojsko so še vedno prihajale nove sovražne enote; niso bili le Nemci, bili so vlahi, četniki, ustaši in vseh vrst sodrga.

Boji so se nadaljevali, dim iz pogorišč se je vlekel v nebo. Ropali so po hišah in uničevali vse, z žitom so krmili konje in mule. Maščevali so se nad civilnim prebivalstvom, tako da bi noben partizan ne imel več obstanka v tistih hribih.

Po umiku sovražnika so na višinah Vojskega na vseh pobočjih in samotah ležali mrličji. Borci so ležali raztreseni tako, kakor so padli v boju. Čakali so pokopa.

Rozalija Laharnar-Milka

Nikoli odpuščeno zločinstvo

Danes, 16. junija, bomo v Spodnji Šiški ponovno obudili spomin na strašno smrt narodnega junaka Zvonka Runka. Že 46 let je od tedaj, vendar nas še vedno spreleti srh ob misli, kako strašno je trpel ob zadnjih urah svojega življenja.

Njegovo nepopisno junaštvo je dajalo moč neštetim mladim in starejšim aktivistom OF in pozneje borcem NOV, ko je bil v njihovih vrstah. Pisal je prave strani zgodovine našega upora Šiške in Ljubljane in iz dneva v dan je bolj dokazoval, kaj se lahko doseže z voljo, pogumom in organiziranim načrtom. Nasprotniki so ga neprestano zasledovali, a se mu je kljub aretaciji in že smrtni obsodbi zanj, prvič posrečilo spretno uiti. Drugič mu žal to ni več uspelo.

Ves zazvet in vdan svoji or-

ganizaciji in svojemu poslanstvu, je pozabil paziti nase. V štabu 3. grupe odredov NOV je bil odgovoren za VOS. S svojim spremljevalcem partizanom Francem Packom je hotel izpolniti posebno nalogo. Belogardisti, vsi preoblečeni v partizanske uniforme, zbrani v »Štajerskem bataljonu«, so ga zvalili v svojo past na sestanek k cerkvi sv. Roka v Regarču vas pri Novem mestu. Izjavili so namreč, da se hočejo priključiti partizanskim borcem. Razorožili so ga, zasliševali in ga strahotno mučili. Kljub krvavečemu in vsemu raztrganemu telesu je do svoje smrti ohranil ponos junaka in revolucionarja, saj mučitelji iz njegovih ust niso mogli slišati niti ene same besede izdaje. Zločinsko so ga umorili na najokrutnejši način, njegovega spremlje-

valca pa brezvestno in neusmiljeno zaklali.

Po osvoboditvi so njegove posmrtno ostanke pripeljali v Ljubljano. Pokopan je med talci na ljubljanskem pokopališču.

Zaradi njegovih junaških dejanj kot aktivist OF in vodja borbenih skupin, pozneje pa kot partizan Pavle na Dolenjskem, je bil 27. novembra 1953. leta proglašen za narodnega junaka.

Prebivalcem Šiške bo Zvonko ostal večni vzgled neizmerne junaštva, poštenosti in tovarištva.

Učenci in učitelji osnovne šole v Spodnji Šiški so bili zelo ponosni, da so leta 1958 svojo šolo lahko preimenovali (ob petdesetletnici njene ustanovitve), v osnovno šolo Zvonka Runka.

Jožica Zoroja

Nenadoma in z vso naglico so ga tesno obkolili. Onemogočili so mu vsak gib in vsak korak. Spoznal je ostudno past laži, iz katere se ne bo mogel več izvleči. Navalili so nanj s psokami in brkami in mu trdno vezali roki. Spačeno zadovoljstvo pokvarjenosti in porogljiva hudobija na njihovih obrazih sta mu jasno dokazovali, v kakšnih krempeljih se je naenkrat znašel. »Samo še s svojim ponosom se jim lahko upiram,« je z vsakim hipom bolj spoznaval, ko je zaslutlil njihove podivjane naklepe. Moč njegovega telesa je bila že vsa uklenjena, le misel je še prosto trepetala v notranjosti.

»Ko bi le še kdaj mogel v svobodne gozdove in se še lahko boril za prihajajočo svetlobo miru,« je za trenutek pomislil. Toda že naslednjo sekundo je v sebi zatrl glodajoči nemir in veliko željo po prostosti, ponosno dvignil glavo in priprl oči.

Z vsako uro zasliševanja in njegovega vzvišenega molka je bolj besnela razjarjenost izdajalcev lastnega naroda. Izmučenemu, do poslednje kapljice njegove moči, so Zvonku izrekli še zadnjo obsodbo, ki jo lahko izrečejo le najnižkotnejše strasti izmalice- nihal duš: raztelesenje.

Veje dreves so se v svoji bolečini stoka na ta strašni ukaz krivenčile in pripogibale z zavestjo sramu in studa. Počasi, zelo počasi so si otpale vse ranjeno, otečeno in pomodreno telo. V svojem nenadnem vzdigu, ki so ga sprožili morilci, so ga parale, trgale in delile. V smrt so ga spremljale s krvavimi solzami in z globokimi vzdihli loma in stresov, ki so se združevali s pošastnimi krikli predsmrtnega boja obsojenega junaka.

In nikoli več ni moglo pomladno sonce ogreti teh okrvavljenih vej in nikoli več jih niso oplajale večerne sape s svojimi napevi. Preveč trpljenja je bilo v tem spoznanju grozne resnice, da bi se še kdaj lahko veselile življenja. Druga za drugo so usihale vse bolj in bolj v svojem tistem žalovanju. Ko pa so tudi one dosegle popolno temo smrtni tišine, so velikemu junaku ponudile svoje roke...

Petar Matić – novi predsednik ZZB NOVJ

Na torkovi seji predsedstva Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so za novega predsednika predsedstva tega organa izvolili **generala Petra Matića**, za sekretarja pa **Dušana Pekića**. Oba sta narodna heroja.

PD Banjole – Ponovno o penzijskih cenah

Zadnje dni maja in v juniju smo pričali neverjetnemu skoku cen, kar neposredno vpliva tudi na gospodarjenje v Počitniškem domu. Kot dobri gospodarji smo dolžni pravočasno ukrepati, da ne bi zašli v težave. Pomagal nam ne bo nihče, niti prevzel kakršnokoli obveznost. V takih razmerah je bil

Svet Počitniškega doma prisiljen ponovno obravnavati nastale razmere in je na svoji seji dne 9. junija, 1988 sprejel naslednje dnevne penzijske cene (različne glede na nastanitveni objekt in čas letovanja):

Nastanitveni objekt	Čas letovanja	
	sezona od 25. 6. do 5. 9.	posezona od 5. 9. dalje
Depandansa D-2	28.500	22.800
Depandansa D-1, D-3		
in podprit. D-2	28.500	21.500
Blok A in B, podpr. D-1	24.000	19.300
Počitniške hišice	18.000	-

Cene za posezono, od 5. 9. dalje so okvirno določene.

Prijave z vplačano akontacijo in prevozom za sezono, t. j. za čas od 25. 6. do 5. 9. TAKOJ posredujete upravi Počitniškega doma in prijavite nezasedene kapacitete (s katerimi OO ZZB NOV razpolaga) v izogib plačanja penalov. Le tako boste omogočili upravi doma, da pravočasno pridobi druge goste. Edino polna zasedenost zagotavlja stalnost penzijskih cen in uspešno poslovanje, za katerega smo vsi odgovorni.

Cena prevoza z avtobusom iz Ljubljane v Banjole in nazaj je od 15. 9. 1988 dalje 19.000 din.

Vlak je cenejši, ker imajo upokojenci 30% popust. Kdor bo potoval z vlakom, ga bo na postaji Pula čakal domski kombi. Odhod vlakov iz Ljubljane: ob 4,45 in 6,25, ter brzi ob 6,45 in 9,45. Prihod v Pulo ob 9,20 in 10,45, ter brzi ob 11,05 in 14,00 uri.

VABIMO ČLANE ZZB NOV IZ VSEH KRAJEV SLOVENIJE – PRIDITE V BANJOLE!

Prijave sprejema in daje informacije recepcija PD Banjole, tel. (052) 73-144; naslov: Počitniški dom ZZB NOV Ljubljana-Banjole, Indie 1, 52000 Pula.

Številka žiro računa za nakazilo akontacije in prevoza z avtobusom je: 50101-678-49035

**Svet Počitniškega doma
ZZB NOV Ljubljana – Banjole**

Ob postavitvi in odkritju spomenika na Rabu

Taboriščni odbor za Rab vas je že seznanil s svojim programom za leto 1988. Osrednja in glavna naloga je postavitev in odkritje spomenika na območju, kjer je bilo taborišče za ženske, otroke, starčke in invalide. Združeno bo s proslavo in komemoracijo ob 45. letnici kapitulacije fašistične Italije in formiranja Rabske brigade.

Program bo potekal takole

1. Proslava bo 24. 9. 1988, to je na soboto. Ta datum je odbor določil po uskladitvi s predsednikom Občinske konference SZDL Rab, ker tedaj lahko zagotovijo vsem udeležencem prenočišče. Do tedaj pa le za omejeno število zaradi turistov.

2. Ob 16. uri bo odkritje spomenika in kratek kulturni program na območju, kjer je bilo taborišče. Od tu bomo šli peš na pokopališče, oddaljeno približno 20 minut. Starejši udeleženci se bodo odpeljali z avtobusom.

Po tej isti poti so nosili interniranci svoje sotrpine v peti sektor, od koder ni bilo vrnitve. To je danes pokopališče žrtev koncentracijskega taborišča.

3. Ob 17. uri bo komemoracija na pokopališču. Za slavnostno govornico smo zaprosili tovarišico Tino Tomlje, ki je bila internirana na Rab kot otrok. Kulturni program bo letos pripravila Občinska konferenca SZDL, oziroma njen Svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij ter spomeniško varstvo Kočevja. Občina Kočevje je namreč pobratena z občno Rab.

4. Po komemoraciji se bodo udeleženci odpeljali z avtobusi v tisti del otoka, kjer bo pripravljeno prenočišče. Upamo, da bomo vsi nastanjeni v hotelskem naselju San Marino v Loparju. Tu bo večerja in po večerji tovariško srečanje vseh udeležencev.

5. TGP Imperial je obljubilo, da bo cena bivanja na Rabu za udeležence 25.000 din. V tej ceni so zajete naslednje storitve: prenočišče, večerja v soboto, zajtrk in kosilo v nedeljo. Stroške tovariškega srečanja krije vsak udeleženec sam.

6. V nedeljo se bomo po kosilu vrnili domov. Vse občinske odbore ZZB NOV Slovenije oz. njihove komisije za bivše politične zapor-

nike, internirance in izgnance prosimo, da se povežejo s svetom za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri svoji občinski konferenci SZDL, da načrtujejo udeležbo na tej slovesnosti skupaj. Potrudite se in poskrbite, da bo prevoz na Rab organiziran na družbene stroške, to pomeni, da ga krijeta OO ZZB NOV in OK SZDL. Komemoracija na Rabu vsako peto leto, mora postati za slovenski narod tradicija v pravem pomenu besede.

Tiste matere, ki so na tej zemlji doživljale največjo grozo v svojem življenju, ko so trepetale za svoje otroke, ki so jim umirali v naročju le še kot podoba človeka, ki so trepetale zase zaradi svojih otrok, so že v letih. Poskrbite, da bodo še enkrat po možnosti prišli na Rab, da bodo spoznale ob sicer skromnem spomeniku, da njihovo trpljenje ni pozabljeno! Poskrbite, da bodo o proslavi na Rabu obveščeni vsi nekdanji interniranci, da ne bo kdo pozabljen zaradi površne informacije.

Število prijavljenih sporočite na Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11 – za Komisijo za bivše politične zapornike, internirance in izgnance, najpozneje do 31. avgusta. Le v tem primeru bomo pravočasno sporočili število udeležencev na Občinsko konferenco SZDL Rab, a to je nujno.

Skupščina občine Rab bo ob tej priložnosti vzporedno z odkritjem spomenika na območju, kjer je bilo taborišče za ženske, otroke in starce ter invalide, podelila vsem štirim preživelim otrokom, rojenim v taborišču, diplomu častnega občana občine Rab. Živi so ostali en deček in tri deklice. Vsi štirje so danes odrasli ljudje. Moški živi na Reki, ženske v Sloveniji in so vse tri Slovenke: Marija Mohar iz občine Kočevje, Marija Pazdir in Tončka Planinc iz občine Črnomelj.

Kljub težkim gospodarskim razmeram ne smemo dovoliti, da bi Rab in njegova tragična zgodovina med NOB počasi tonil v pozabo. Rabskim žrtvam smo dolžni ohraniti trajen spomin.

**Komisija za bivše politične zapornike,
internirance in izgnance – odbor Rab
Herman Janež**

Poizvedbi

Gabrijela Zupan, Knezdol 4, Podmeja 61420 Trbovlje nam je prinesla nekaj fotografij Kamniško – zasavskega odreda. Na sliki 1. je ob njej drugi z leve Jože Zupan – Stajerc, njen mož, rada pa bi vedela, kdo je fant v partizanski uniformi ob njem (drugi z desne). Fotografija je nastala tik pred osvoboditvijo Trbovelj.

Radi bi izvedeli, kje je padel in kje je pokopan **Peter Vontčina**, rojen leta 1914 v Lokovcu. Verjetno je bil komandant jurišnega batajona Gradnikove brigade. Padel naj bi leta 1945. Vse podatke o njem, prosim, sporočite na naslov

**Jožefa Podgornik,
Lokovec št. 4
65000 Cepovan**

Vabila in obvestila

K pripravam na pohod na Triglav danes dodajamo še nekaj informacij:

Vsi tisti, ki se boste pohoda udeležili, zlasti to velja borcem, je udeležba na lastno odgovornost! Nekdanjim borcem pa svetujemo, naj se predhodno posvetujejo s svojim zdravnikom.

Glede na to, da so prenočitvene zmogljivosti v Triglavskem domu na Kredarici omejene, bo tudi število prijav omejeno, zato bodo upošteevane po vrstnem redu prispele prijave.

Borci bodo krenili na pohod iz Rudnega polja. Zato pripravljani odbor priporoča, da pridete na Rudno polje po možnosti z lastnim vozilom. Če takšnih možnosti ni, bo iz Bleda zagotovljen (po prijavah) poseben prevoz.

Stroške pohoda, prenočišča, hrane in pijače bodo pohodniki načeloma plačali sami, sicer pa bomo podrobnosti o stroških posebej objavili v TV-15. Objavili pa bomo tudi program prireditev, ki bodo spremljale letošnji pohod.

Da bi tudi letošnji pohod minil brez nevšečnosti, želimo, da se na pohod odpravite zdravi, psihično in telesno pripravljeni. Tisti, ki ste se udeležili prvega pohoda, ne pozabite na klobučke in spominske značke. Ob koncu še tole: Ne pozabite – rok za prijave je 25. junij, prijavnice pa pošljite na Občinsko konferenco SZDL Jesenice, Organizacijski odbor za pohod partizanov in mladine na Triglav, Jesenice.

Jože Čurin

Odbor skupnosti borcev jeseniško-bohinjskega odreda vabi vse borce in borke na XX. zbor gorenjskih aktivistov, borcev NOV, internirancev in mladine, ki bo v **nedeljo, 19. 6. 1988 ob 11. uri** v Podlublju nad Trzicem. Odbor skupnosti Jeseniško-bohinjskega odreda

Na Humu (Goriška Brda) bomo 5. septembra 1988 priredili ljudsko zborovanje, na katerem

se bomo spominjali dogodkov izpred 45 let: odloka o priključitvi Slov. Primorja in Istre Sloveniji in Jugoslaviji, ustanovitve odredov, brigad in divizij NOV Slovenije, ukinitve kolonstva, prihoda mnogih taboriščnikov iz zaporov severne Italije, pa tudi napredka v svobodni Jugoslaviji.

Dobro bi bilo, da prijave za udeležbo in željami pošljete na: Občinski odbor ZZB Nova Gorica – osrednji odbor za svečanost na Humu.

OSREDNJI ODBOR SVEČANOSTI NA HUMU

Skupnost spominskega območja Žumberak-Gorjanci letos organizira srečanje mladine, borcev in prebivalcev občin spominskega območja (Brežice, Krško, Novo mesto, Metlika, Črnomelj, Ozalj, Jastrebarsko, Samobor in mesto Zagreb) v Novem mestu v **soboto, 18. junija 1988 ob 10. uri**.

Prisrčno vabljeni!

Skupščina skupnosti spominskega območja

Vabimo vse koroške partizane Gorenjske in onstran Karavank in njih svoje na tovariško srečanje

ki bo v **soboto, 2. julija 1988 ob 10. uri** v hotelu Špik v Gozd Martuljku. Za krajši kulturni program bodo poskrbeli domačini.

Prevoz z lastnimi vozili, rednimi avtobusi, vlakom do Jesenic s prihodom ob 7.40, odkoder bo peljal poseben avtobus v Gozd Martuljek.

Območni odbor koroških partizanov Gorenjske

Borce Kozjanskega odreda obveščamo, da bo tretje zasedanje volilnega zbora skupnosti v soboto, **2. 7. 1988 ob 10. uri** v Pišecah, v dvorani prosvetnega doma.

Zasedanje prirejamo skupno z aktivnosti Kozjanskega okrožja v okviru praznika Krazjeve skupnosti Pišce. Tega dne bodo **ob 12. uri** odkrili tudi **spominsko ploščo** padlim borcem 2. bat. VDV. Po kulturnem programu bo poskrbljeno za jedajo in pijačo ob sproščenem srečanju borcev, aktivistov in gostoljubnih domačinov.

Brezplačen avtobusni prevoz bo organiziran ob 9^h izpred železniške postaje Brežice do Pišec in ob 17^h v obratni smeri. Parkirišča za osebne avtomobile bodo označena.

Posebnih vabil ne bo.

Odbor skupnosti borcev Kozjanskega odreda

Po sklepu Domicilnega odbora Skupnosti borcev IV. Prekomorske brigade prosimo vse borce in barke te brigade, da sporočijo točen naslov stalnega bivanja.

Podatke potrebujemo za naračilo spominskih medalj, ki jih nameravamo podeliti v jeseni 1989.

Podatke pošljite na naslov: **OBČINSKI ODBOR ZZB NOV AJDOVŠČINA**, Goriška cesta 17.

DOMICILNI ODBOR SKUPNOSTI BORCEV IV. PREKOMORSKE BRIGADE

Skupnost borcev 15. udarne divizije NOVJ, vabi borce in borke – Gubčeve brigade, Cankarjeve brigade, 12. brigade, 15. Belokranjske brigade, I. Artiljerijske brigade, Belokranjskega odreda, Dolenjskega odreda, Jurišnega bataljona 15. udarne divizije NOVJ, Železničarske brigade, italijanske brigade »FUNTANOT«, da se udeležijo svečane proslave v počastitev 45-letnice ustanovitve 15. udarne divizije NOVJ.

Zbor borcev in bork je v **soboto, dne 18. junija 1988 ob 9. do 10.30 ure** pred domom JLA v Novem mestu. Ob 10.30 je odhod borcev in bork v Ragov log, kjer se bo vršila zaključna sklepna prireditev.

V slabem vremenu bo ta zaključna prireditev v športni dvorani Marof v Novem mestu. **Posebnih prevozov ne bo!** (ugodne zveze z vlakom in avtobusom)

V domu JLA se bo 18. junija 1988 nahajala tudi informacijska pisarna od 9. do 10.30 in dajala potrebne informacije vsem udeležencem!

Pričakujemo čim večjo udeležbo!
Skupnost borcev 15. udarne divizije NOVJ

Vaja »Jama«

Tokrat pod ljubljanskim Gradom

Prejšnji četrtek je zaropotalo v predoru pod ljubljanskim Gradom. Trčila sta avtobus poln potnikov in Petrolov tovornjak, ki je prevahal nevarne snovi. Zaradi nastajanja strupenih plinov je bila večina potnikov v avtobusu nezavestnih. V nekaj minutah je stekla široka reševalna akcija. To je bilo taktično izhodišče vaje NNPP '87, ki pa bi lahko postala vsak dan resnična. Pokazala je tudi, kaj bi se lahko v resnici zgodilo, če bi prišlo do takšne nesreče.

Reševalci, ljubljanski poklicni gasilci, pripadniki JLA, milice, delavci reševalne postaje in Zdravstvenega doma Ljubljana, ki so jim pomagali tudi pripadniki

enote prve pomoči ČTP Pravnica-Dnevnik, so imeli polne roke dela. Poleg tega, da so morali iz avtobusa reševati potnike, so poskrbeli tudi za druge udeležence v prometu. Miličniki so urejali promet, reševalci pa so pokazali znanje pri reševanju in oskrbi poškodovancev.

B. K.

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.

V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana. Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598.

Član časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERSIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdaja: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za 1. polletje: 7.000 din.

Tisk in korektura: CGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).